

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

28 кастрычніка 1977 г.
№ 43 (2882)

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУПЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Цана 8 кап.
Выдаецца з 1932 г.

У прэзідыуме аб'яднанага ўрачыстага пленума творчых саюзаў БССР.

НАТХНЁНЫЯ ЛЕНІНСКАЙ ПРАЎДАЙ

Памяць... Здабыткі... Перспектывы... Гэта хваліла ўдзельнікаў аб'яднанага пленума творчых саюзаў Беларусі, прысвечанага 60-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Памяць... Бо немагчыма рухацца наперад і працаваць сёння паспяхова, калі не помніць, не вывучаць, не спасцігаць сэрцам зробленае нашымі дзядзямі і бацькамі. Здабыткі... Бо сёння дасягненні Саветаў Саюза ва ўсіх галінах чалавечай дзейнасці для ўсіх працоўных на Зямлі — прыклад і ўзор сацыялістычнага ладу жыцця, які спрыяе росквіту матэрыяльных і духоўных сіл народа. Перспектывы... Бо мы кіруемся ленінскім указаннем аб тым, што свята — гэта і падвядзенне вынікаў, і вызначэнне кірунку далейшай працы.

У зале былі сівыя ветэраны нашай літаратуры і мастацтва, былі прад-

стаўнікі сярэдняга пакалення, была творчая моладзь. Апалены агнём рэвалюцыі і тых войнаў, што наша краіна вяла, адстойваючы заваёвы Кастрычніка; загартаваныя рэвалюцыйным падполлем і партызанскай барацьбой; выпрабаваныя ўдарнай працай на рыштаваннях пяцігодак; толькі што скончыўшы вышэйшыя навучальныя ўстановы... Супольнасць пабрацімаў, згуртаванасць аднадумцаў. Яны сабраліся, каб абмяняцца думкамі пра цяперашні стан нашай культуры на рубяжы новага дзесяцігоддзя Кастрычніка, новай вяхі гісторыі сацыялістычнай краіны.

З велізарнай пашанай і сардэчнасцю вымаўлялася кожным з прамоўцаў імя стваральніка Камуністычнай партыі і савецкай дзяржавы Уладзіміра Ільіча Леніна. Яго вучэннем, яго ідэямі, яго праўдай асветлены наш

шлях. «Па меры расшырэння і паліплення гістарычнай творчасці людзей, — пісаў У. І. Ленін, — павінен узрасці і размер той масы насельніцтва, якая з'яўляецца свядомым гістарычным дзеячам». І гэтае прароцтва, гэты навукова абгрунтаваны прагноз сёння ажыццяўляецца ў краіне развітога сацыялізму. Сапраўды, савецкі народ дэманструе глыбокую сацыяльную свядомасць, ён стаў выдатным гістарычным дзеячам. Распрацоўка і абмеркаванне новай Канстытуцыі СССР — прыклад гэтага, бліскучы і пераканаўчы.

Гаворка на пленуме вялася пра здабыткі савецкай літаратуры і мастацтва. З пачуццём законнай гордасці адзначалася нябачанае развіццё ўсіх галін культуры за гады Савецкай ўлады. Вызваленая ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, культура бе-

ларускага народа зрабіла гіганцкі крок наперад. Адно гэта — важкі аргумент у нашай ідэалагічнай спрэчцы з буржуазнымі тэарэтыкамі і гісторыкамі. Яшчэ ў 1917 годзе бальшавікі казалі, што пралетарскі інтэрнацыяналізм не мае на мэце знішчэння нацыянальных матываў у літаратуры і ў мастацтве, як злосна прадракалі ворагі рэвалюцыі, ён мае на мэце багатую і свабодную гарманізацыю гэтых матываў у агульначалавечай сімфоніі. Усім нацыям, што ў працэсе рэвалюцыі склалі садружнасць у барацьбе з прыгнятальнікамі працоўнага люду, адкрылася магчымасць дэводзіць нацыянальнае выўленне ідэй да такой дасканаласці, якая выводзіць літаратуру і мастацтва на арбіту вышэйшых дасягненняў культуры наогул.

(Працяг на стар. 2).

(Працяг. Пачатак на стар. 11.)

Першы ў гісторыі беларускай нацыі універсітэт—плён Кастрычніка. Першы прафесійны тэатр... Акадэмія навук... Кансерваторыя... Сістэма кнігавыдавецтваў... Кінематограф... Архітэктурная майстэрня...

Першы... Упершыню... Ніколі раней не было...—такія словы суправаджаюць часта нашу памяць, якая лічыць існаванне той жа, да прыкладу, кінематографіі з'явай, неад'емнай ад культуры. Сапраўды, станаўленне і развіццё ўсіх відаў мастацтва і літаратуры Беларусі адбываецца ў суладдзі з гісторыяй сацыялістычнай дзяржавы.

Дзівосныя багаціны набыты нам. Літаратура і мастацтва ад канстатацыі галечы і бяспраўнага становішча народа і яго парыванняў да змен і рэвалюцыйнага пераўтварэння грамадства перайшлі пад уплывам падзей 1905 і 1917 гг. да глыбіннага раскрыцця запаветных імкненняў людзей у рэчывы гістарычных калізій; ад спачування загнаным і прыжытым да выяўлення ўнутранага працэсу народнага жыцця. Сацыялістычны рэалізм сярняў новаму ўздыму літаратуры і мастацтва ўжо ва ўмовах новага грамадства. Янка Купала і Якуб Колас, Уладзімір Крыловіч і Ларыса Александровіч, Уладзімір Корш-Саблін і Барыс Платонаў, Іосіф Жыновіч і Яўген Цікоці, Павел Малчанав і

Аляксандр Ільінін, Кузьма Чорны і Пятрусь Броўка, Максім Танк і Іван Мележ, Андрэй Бембель і Заір Азгур, Іван Ахрэмчык і Анатоль Багатыроў... Што ні імя, то смеласць творчых пошукаў і свабода мастакоўскіх увасабленняў самых акрыленых задум і намераў, падказаных жыццём, рэвалюцыйнай віхурай, савецкай рэчаіснасцю!

Паказальна, што большасць прамоўцаў спасылалася на немагчымасць пералічыць імёны ўсіх вартых нашага ўдзячнага слова творцаў кніг, карцін, фільмаў, спектакляў, скульптур, будынкаў, сімфоній. Гэтыя імёны заваявалі ўсенароднае прызнанне і маюць права голасу на ўсесаюзным форуме самых адмысловых умельцаў, узброеных марксісцка-ленінскім светапоглядам байцоў ідэалагічнага фронту.

Па іх слядах, прымаючы эстафету, кроць таланты маладыя. Кожнае пакаленне вылучае прадстаўнікоў, чыя творчая самааддача таксама поўным вырываецца ў вялікі свет кнігамі і забудовамі, песнямі і вобразамі экранна і сцэны, манументальнымі комплексамі і ўзорамі выканаўчага майстэрства. Ад пяцідзсятай да шасцідзятай гадавіны Кастрычніка—у параўнальна кароткі гістарычны тэрмін—узможлілі і далі народу высокамастацкія творы таленты Міхаіла Савіцкага і Фёдора Шмакава, Анатоля Ашкее-

чыка і Ігара Лучанка, Яўгена Глебава і Васіля Быкава, Святланы Дашлюк і Арлена Кашкурэвіча, Валерыя Раеўскага і Рыгора Барадзіна, Барыса Луцэні і Алеся Адамовіча... Зноў жа, калі называць усіх, спіс будзе занадта вялікі, і мы вымушаны сказаць увогуле, што вартых нашай пашаны—мноства.

Галоўны здабытак літаратуры і мастацтва—ідэяна-эстэтычная сталасць. Партыйнасць і народнасць сталі арганічнымі рысамі лепшых работ усіх дзесяцяў розных пакаленняў. Верныя гэтым прынцыпам маладыя творцы.

На пленуме адбываліся сустрэчы з прадстаўнікамі працоўных. Зала гарача апладзіравала адрасаваным рабочага класа і калгаснага сялянства, пасланцу Савецкай Арміі. Яны выказалі сваю ўдзячнасць ад імя мільянаў чытачоў, гледачоў і слухачоў. І зноў жа памяць звярталася да зусім нядаўняга, у гістарычным сэнсе, нашага мінулага. Якія высокія запатрабаванні прад'яўляюць да літаратуры і мастацтва калгаснікі, рабочыя, воіны, студэнты! Ім уласцівы дасведчанасць і густ, шырокі круггляд і адчуванне новага.

А якіх паўстагоддзяў назад... Літаратура і мастацтва адрасаваліся людзям, якія толькі вызваліліся ад забабонаў і цемры. Вялася сапраўды асветніцкая дзейнасць у горадзе і вёсцы. Адзін з прыкладаў—дакумент ад чэрвеня 1925 года. Уладзіслаў Галу-

бок рапартаў Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту БССР аб гастрольях Беларускай дзяржаўнай групы пад яго мастацкім кіраўніцтвам у Мазырскай акрузе. Выступленні артыстаў прыпалі на рэлігійнае свята. «Вынік нашай вандроўкі такі,—піша У. Галубок.—Паколькі, з аднаго боку, сяляне ідуць у царкву, настолькі задумваюцца над тым, ці ёсць бог, калі пачынаюць у тэатры і паслухаюць прамоўцу, які даводзіць, што няма бога. Сяляне ахвотна ідуць у тэатр і вераць таму, што ім там кажуць. Тэатр для іх—усё... Гэтакім чынам чалавек, які прывык верыць у бога, пачынае варушыць і будзіць пачуццё з новым клічам...»

Новае аблічча сучасніка—плён ідэалагічнай работы партыі.

Выхаваўчая функцыя мастацтва застаецца па-ранейшаму вельмі адказнай і вялікай. Слова пісьменніка, экранны твор, жывапіс, графіка і скульптура, архітэктурная забудова і песня—у рабочым страі. Яны мабілізаваны на новыя творчыя дасягненні і адкрыцці рашэннямі XXV з'езда КПСС. Новая Канстытуцыя Краіны Саветаў гарантуе талентам шырокае развіццё і раскрыццё іх у працэсе асэнсавання і адлюстравання рэчаіснасці.

Пра гэта гаварылі ўдзельнікі пленума. Сёння публікуюцца іх выступленні з невялікімі скарачэннямі.

РАЗАМ З НАРОДАМ, РАЗАМ З ПАРТЫЯЙ

Уступнае слова народнага пісьменніка БССР, Героя Сацыялістычнай Працы, віцэ-прэзідэнта АН БССР Кандрата КРАПІВЫ

Урачысты пленум адкрывае Кандрат Крапіва.

Мы сабраліся на гэту сустрэчу пад уражаннем вялікай і радаснай падзеі—прыняцця новай Канстытуцыі ССРС—Асноўнага Закона першай у свеце агульнанароднай сацыялістычнай дзяржавы.

Генеральны сакратар ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССРС таварыш Л. І. Брэжнэў адзначыў, што прыняцце Канстытуцыі напярэдадні 60-годдзя Вялікага Кастрычніка не проста супадзенне ў часе дзвюх буйнейшых падзей у жыцці краіны. Ёсць глыбокая сувязь паміж імі, таму што новая Канстытуцыя—гэта сканцэнтраваны вынік усяго шасцідзясцігадовага развіцця савецкай дзяржавы. Яна ярка сведчыць аб тым, што ідэі, абвешчаныя Кастрычнікам, запаветы Леніна паспяхова ажыццяўляюцца.

Учытваючыся ў чаканыя радкі гэтага выдатнага дакумента, мы пераканваемся, што яны з гранічнай дакладнасцю адлюстроўваюць цяперашні стан нашага грамадства, велічныя дасягненні савецкага народа пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі. За 60 гадоў савецкія людзі змянілі аблічча краіны, карэнным чынам пераўтварылі сацыяльны лад. Адышлі ў нябыт эксплуатацыйныя класы і антаганістычныя класавыя супярэчнасці, зжыты раз'яднанасць народаў і нацыянальная варожасць, якія ў сваіх інтарэсах распальвалі слугі царскага самадзяржаўя. На прасторах нашай неабсяжнай Радзімы расквітнела і ўмацавалася інтэрнацыянальная ланіцкая дружба народаў. Склалася новая гістарычная супольнасць людзей—савецкі народ. У нашай краіне ўпершыню ў свеце пабудавана развітое сацыялістычнае грамадства. Наша дзяржава, якая ўзнікла як дыктатура пралетарыяту, перарасла ў агульнанародную дзяржаву.

Новая Канстытуцыя не толькі адлюстроўвае сённяшні дзень краіны. Яна абвешчае новыя задачы і мэты сацыялістычнага грамадства. А мэты ў нас велічныя—пабудова камунізму. З заваяваных вышынь мы ўпэўнена глядзім у будучыню, ведаючы, што завешчанае вялікім Леніным ідэя пабудовы камуністычнага грамадства будзе дасягнута. На гэтай велічнай будоўлі адкрываецца шырокае поле для прыкладання сіл кожнаму савецкаму чалавеку, кожнаму працаўніку любой прафесіі, пачэснае месца адводзіцца на ёй і ўсім стваральнікам мастацкіх каштоўнасцей, якім Канстытуцыя гарантуе свабоду творчасці.

Дзяржава стварае неабходныя ўмовы і аказвае ўсямерную дапамогу для найлепшага выкарыстання нашых магчымасцей і здольнасцей, для выканання высокіх абавязкоў перад партыяй і народам. А што можа быць больш пачэсным, чым кроць у радах будаўнікоў камуністычнага грамадства, адчуваць сябе актыўным удзельнікам вялікіх дасягненняў народа, ствараць мастацкія творы, якія здольны будзіць глыбокія думкі і пачуцці, узбагачаць душы і сэрцы людзей? Што можа быць для пісьменніка і мастака больш важным, чым выхаванне новага, гарманічна развітага чалавека—чалавека камуністычнага грамадства?

На VII пленуме ЦК Кампартыі Беларусі кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. М. Машэраў гаварыў: «Літаратура і мастацтва—гэта адначасова і наймагутнейшы духоўны зброя і духоўны пажытак, без якіх немагчыма паўнакроўнае творчае жыццё асобы, яе інтэлектуальна-маральны рост. Побач з іншымі сродкамі прапаганды літаратура і мастацтва мабілізаваны і прызваны ўсталёўваць камуністычныя ідэалы, наступальна змагацца супраць усякіх праяўленняў бездухоўнасці, маральнай мізэрнасці і пракрылага практыцызму». І няхай гэта глыбокае, прасякнутае партыйным клопатам выказванне паслужыць на карысць нашай працы.

Мы сабраліся напярэдадні ўсенароднага свята—слаўнага 60-годдзя Вялікага Кастрычніцкага сацыялістычнага рэвалюцыі. Беларускі народ сустракае гэта свята вялікімі здабыткамі ў стваральнай працы. Не заўсёды нават лёгка знайсці мерку для нашых поспехаў. Тое, што калісьці выраблялася і здабывалася за год, цяпер вырабляецца і здабываецца за месяц, за тыдзень, а то і за два-тры дні. Вялікія нашы дасягненні ў развіцці беларускай навукі, культуры, літаратуры і мастацтва. Аб іх мы будзем весці сёння сваю размову. Разам з тым, помнячы ленінскі наказ, нам не гэта забываць і аб тым, што недароблена—пра нашы недахопы і нявырашаныя пытанні. Трэба падумаць аб тым, як найлепшым чынам выканаць немечанае, як паспяхова вырашаць задачы, якія пастаўлена ставіць перад намі імклівае, дынамічнае, паўнакроўнае жыццё.

У СУЛАДДЗІ З ПОСТУПАМ ЧАСУ

Сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Іван ЧЫГРЫНАЎ

Жыццё кожна дзень яскрава сведчыць, што Камуністычная партыя і Савецкі ўрад, накіроўваючы творчую сілу і энергію народаў краіны на стварэнне магутнага эканамічнага патэнцыялу, разам з тым няўхільна клопацца і аб пяспышным духоўным развіцці савецкага чалавека.

Пачуццё глыбокага задавальнення выклікаюць радкі новай Канстытуцыі ССРС—Асноўнага Закона краіны (а мы ўсе з вамі сталі сведкамі ўрачыстага прыняцця яе на сесіі Вярхоўнага Савета), дзе галоўная ўвага нададзена таму, што звязана з інтарэ-

самі і правамі савецкага чалавека, паляпшэннем яго сацыяльнага, эканамічнага і культурнага статусу.

Гісторыя наша багата на векапомныя падзеі, на даты, у тым ліку і на эпохальныя.

І вось новая дата—7-га Кастрычніка.

У стварэнні, калі можна сказаць так, гэтага дня прыняў удзел увесь народ. Пры абмеркаванні праекта новай Канстытуцыі Савецкага Саюза, якая была канчаткова названа Асноўным Законом краіны роўна дзесці дзён назад, гэта значыць 7-га кастрычніка, наш народ яшчэ раз паказаў свету, што за га-

ды Савецкай улады ён сапраўды навучыўся думаць падзяржаўнаму, здаецца, як ніколі выявіўся ў поўным аб'ёме яго абагульнены жыццёвы вопыт, выявілася ягоная мудрасць. Гэты дакумент, распрацаваны пад кіраўніцтвам Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета ССРС Леаніда Ільіча Брэжнэва, з поўным правам характарызуецца як маніфест эпохі, камуністычнага будаўніцтва. Канстытуцыя, якую абмяркоўваў народ і якая з'явілася выражэннем волі народа, увасабляе ў сабе велічны дасяг-

ненні Вялікага Кастрычніка. З усёй выразнасцю яна паказвае, што дэмакратыя свабоды і годнасць чалавека рэальна гарантаваны і могуць шырока ператварацца ў жыццё толькі пры сацыялізме і камунізме. Азіраючыся з вышніх шасці дзясцігоддзяў на пройдзены шлях, савецкія людзі зведваюць пачуццё патрыятычнага гонару і патхнення. Так, нам ёсць чым ганарыцца, ёсць чаму радавацца!

Гаворачы пра дасягненні савецкага народа ў галіне эканомікі і культуры за пэўны перыяд гадоў, якія мінулі з кастрычніцкіх дзён, нельга абысці мастацтва ў яго розных жанрах і відах, нельга абысці літаратуру—гэтага аб'ектаўнага і сум-

леннага летапісца, памочніка партыі ў яе барацьбе за стварэнне новага грамадства.

Беларуская літаратура, усе яе жанры на працягу сваёй новай гісторыі развіліся ў рэчывы агульнасаюзнай літаратуры, і для нашай літаратуры характэрны тыя рысы і асаблівасці, што і для ўсёй савецкай літаратуры.

Для беларускай літаратуры было асабліва характэрным уключэнне ў духоўны свет асобы вялікага матэрыяльнага і сацыяльнага зместу эпохі. Гісторыя ўваходзіла ў асабстае жыццё герояў, расшырала ўнутраную маштабнасць мастацкіх вобразаў, характараў, узмацняла іх эпічнае і філасофскае значэнне.

Звяртаючыся да мінулага, да розных яго перыядаў, беларуская літаратура ўсе гэтыя шэсцьдзесят гадоў імкнулася прааналізаваць сталасць светапогляду свайго народа, ідэйна-маральную і духоўную яго моц.

Новае жыццё пачалося ў залпах Кастрычніцкай рэвалюцыі, у грывотах грамадзянскай вайны. У мастацкіх вобразах яно знайшло сваё належнае адлюстраванне перш за ўсё ў нашай Леніншчыне, у шэрагу іншых твораў літаратуры ранейшага і нашага часу. Пры гэтым яскрава вызначалася адна вельмі адметная асаблівасць літаратуры сацыялістычнага рэалізму — героі кніг, уваасобленыя ў мастацкіх вобразах, прыходзілі на старонкі іх з самога жыцця. І тут жа, як жывыя і дзейныя, вярталіся нанова ў жыццё. І

сведчыць народны паэт рэспублікі Максім Танк, —

Разведчыні будучыні,
Наватары, багаторцы,
Шчасця людскога, народнага
творцы.

Беларуская літаратура — усе яе жанры — стварыла німала літаратурных герояў, якія не ведаюць і не прызнаюць межаў паміж мінулым і цяперашнім, таму што кожную хвіліну і кожную гадзіну ім знаходзілася і знаходзіцца справа. Гэта і бальшавік Нявідны з апавесці Якуба Коласа «Дрыгва»; і камунары з паэмы Янікі Купалы «Над ракою Арэсай»; гэта і рабочыя-змагары з вершаваных і празаічных твораў Цішкі Гартнага, таксама вясковыя актывісты з раманаў і апавесцей Кузьмы Чорнага; гэта і камісар Будай з апавесці і апавяданняў лаўрэата Ленінскай прэміі Пётрыся Броўкі, дарэчы, таксама

Літаратура аб Вялікай Айчыннай вайне — таксама не выключэнне ў гэтых адносінах. У нас, напэўна, не знойдзеш пісьменніка, які б так ці інакш не распрацоўваў у сваіх творах тэму Вялікай Айчыннай вайны. Гавораць, вайна — гэта раман. Ва ўсякім выпадку, калі параўнанне і не зусім правільнае, то ўжо вайна і раман — паняцці, якія даволі трывала злучаны паміж сабой. У шматнацыянальнай савецкай літаратуры даўно вядомы такія раманы беларускіх пісьменнікаў аб падзвігу абаронцаў Радзімы, як «Векнапомныя дні» Міхася Лынькова, «Мінскі напрамак» Івана Мележа, «Глыбокая плынь» Івана Шамякіна... Выходзіць мінулае вайны — не толькі перажыты вопыт. Гэта і навука на будучае. Не выпадкова, што літаратура, якая прысвечана вайне, стала ў нас не

народнай гаспадаркі. Ленінская партыя разглядае камуністычнае будаўніцтва ў нашай краіне як галоўнае інтэрнацыянальнае прызначэнне савецкага народа.

Ёсць свае поспехі ў асваенні сучаснай тэмы ў нашай паэзіі, таксама як і ў прозе, драматургіі.

Вартаць нашых лепшых паэтычных і празаічных здабыткаў вызначаецца тым, што ў іх творца засвойваецца гістарычны вопыт развіцця мастацкай культуры, выкарыстоўваецца ўвесь арсенал сродкаў выразнасці ў вырашэнні самых трапяткіх тэм сучаснасці, гарманічна спалучаецца багацце літаратурнай традыцыі з наватарскай смеласцю творчага пошуку. Пры гэтым важна падкрэсліць, што ідэйна-мастацкаму здароўю нашай паэзіі, прозы, іх паўнакроўнаму развіццю не ў малой меры спрыяе той факт, што тут дружна і таленавіта працуюць поруч прадстаўнікі розных пакаленняў. Спалучэнне мудрага вопыту старэйшых з гарачай усхваляванасцю маладзейшых абуджае дух добрага спаборніцтва, ад якога выйграюць адны і другія, выйграе літаратура ў цэлым.

Не навіна ўжо, што ў апошні час па ўсёй краіне гавораць пра п'есы беларускіх драматургаў. Сапраўды, калі весці гутарку аб поспеху ў адлюстраванні сучаснасці ў беларускай літаратуры, то ў першую чаргу трэба мець на ўвазе няспынны наватарскі пошук нашых драматургаў, іх творчы неспакой і грамадзянскую актыўнасць.

Сведчаннем ідэйна-мастацкай сталасці сучаснай беларускай літаратуры з'яўляецца яе шырокі выхад да замежнага чытача. Асабліва добрыя творчыя кантакты існуюць у нас з пісьменнікамі і выдавецтвамі краін сацыялістычнай садружнасці. Штогод у Балгарыі, Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі і іншых краінах выходзіць па некалькі выданняў класічнай і сучаснай беларускай прозы і паэзіі. Узаснаваны абмен літаратур — нашай, беларускай, і літаратур сацыялістычных краін — набыў самыя разнастайныя формы — гэта і традыцыйныя дні літаратур, і міжнародныя сустрэчы, і семінары, і кніжныя выстаўкі, і абмен дэлегацыямі. Геар-

рафія нашых творчых сувязей пашыраецца з кожным годам. Цікаваць да беларускай літаратуры праяўляе прагрэсіўная грамадская інтэлектуальная анталогія беларускай паэзіі на французскай мове. Цяпер творы лепшых прадстаўнікоў беларускай літаратуры чытаюць на англійскай, французскай, нямецкай, іспанскай, італьянскай, турэцкай, арабскай, на многіх іншых мовах свету.

Як можна заўважыць нават з кароткага агляду, беларуская літаратура — проза, паэзія, драматургія — не толькі вызначалася і вызначаецца глыбінёй праблем і самабытнасцю характару, але і разнастайнасцю сваіх жанрава-стылявых асаблівасцей. Сёння, напярэдадні слаўнага юбілею — шасцідзесяцігоддзя Кастрычніка, яна сведчыць аб ідэйна-мастацкай сталасці. Як і для ўсіх савецкіх літаратур, мінулыя гады для яе з'явіліся гадамі ідэйнага і творчага росту, узмоцненага мастацкага асваення новых пластоў народнага жыцця. Так, маюць усе падставы тая, што гавораць аб нашай літаратуры як аб старанным летапісцы эпохі. Гісторыя яе ў пэўным сэнсе аднаўляе ў мастацкіх вобразах гераічную гісторыю савецкага народа. Камуністычнай партыі, бо сапраўды няма ніводнага дзесяцігоддзя ў яе дзейнасці, ніводнай старонкі ў яе лёсе, якія б не былі ўваасоблены ў літаратуры.

Сёння, як і рапей, мы не забываем пра свой абавязак. Гэты абавязак вынікае таксама і з новай Канстытуцыі. А ён для нас — у памятнасці духоўных каштоўнасцей. Гэта значыць, у стварэнні твораў аб савецкім народзе, у стварэнні твораў для народа, дзе б як і належыць, былі з высокім прафесійным майстэрствам адлюстраваны заваёвы сацыялістычнага грамадства.

Не дужа прытрымліваючыся дакладнасці ў словах, напаследак я зноў паўтару ўжо даўно чулае: партыя дала нам, савецкім пісьменнікам, усе правы, аграмаднае — пісаць дрэнна.

МОВАЙ ФАРБАЎ, МОВАЙ ВОБРАЗАЎ

Старшыня праўлення Саюза мастакоў Беларусі
В. ГРАМЫКА

Тут сабраліся тыя, талентам каго вызначаецца сённяшні дзень сучаснай беларускай літаратуры, беларускага мастацтва, жыванісу, тэатра, архітэктуры і журналістыкі, тыя, хто стварае мастацкія каштоўнасці, раскрываючы ў іх надзеі, думкі савецкіх людзей. Прайдуць дзесяцігоддзі, стагоддзі, і па тым, што робім зараз мы, мастакі і пісьменнікі, прадстаўнікі ўсіх творчых спецыяльнасцей, музыканты і рэжысёры, будучы меркаваць аб духоўным жыцці людзей нашага часу. Мы — летапісцы думак, пачуццяў, здзяйсненняў свайго народа. Жадваем мы гэтага ці не, але аб жыцці сённяшняга грамадства людзі будучага будуць ведаць не толькі па яго навуковых, тэхнічных і эканамічных дасягненнях — час будаўніцтва камунізму, як для нас, так і для будучых гадоў, ёсць і будзе перш за ўсё эпо-

хай стварэння новага чалавека. Таму такая адказная і ганаровая роля мастацтва ў наш век.

Мы — мастакі, мы — будаўнікі. Багаты матэрыял фактаў кіпучай паўсядзённасці мы абавязаны выказаць цудоўным, светлым будынкам мастацкага твора, які навінен стаць прыладай у руках грамадства для стварэння новага жыцця. Такага жыцця, рэальнага межы якога так яскрава высветліліся ў сапраўды цудоўных радках новай Канстытуцыі СССР.

Це так даўно мы былі сведкамі работы нечарговай сесіі Вярхоўнага Савета СССР, на якой быў зацверджаны Асноўны Закон Краіны Саветаў. Гэта сапраўды Вялікі Закон развіцця сацыялізму, дэкларацыя рэальных правоў чалавека XX стагоддзя. Вялікі перавагі нашай Канстытуцыі ў тым, што яна фарму-

(Працяг на стар. 4)

Удзельнікі паслядняга ўрачыстага пленума.

яшчэ адну акалічнасць хацелася б адзначыць, гаворачы пра новае грамадства і новую літаратуру: савецкія пісьменнікі не толькі кожнага дня з'яўляліся сведкамі жыцця свайго народа, але таксама і стваральнікамі яго.

З'яўляючыся адным з актыўных атрадаў шматнацыянальнай савецкай літаратуры, беларуская літаратура заўсёды ставіла сабе за мэту адлюстраваць дыханне імклівага і напружанага часу, баявы і працоўны подзвіг народа, паказаць новага чалавека, галоўнага героя сацыялістычнай явы. Гісторыя даказала, а літаратура добра пасведчыла, што самым яскравым выразнікам прагрэсіўных, перадавых тэндэнцый часу стаў камуніст. У працы і барацьбе лаўставаў, рабіўся дарагім ва ўсёй «аддухоўленасці» гэты тып сапраўды чалавечага характару, што ўвабраў у сябе ідэйны і маральны каштоўнасці сацыялізму.

Пра гэты тып сапраўды чалавечага характару, пра яго самаахвярнасць у Імя Радзімы наш народны паэт Шымен Панчанка ў гады Айчыннай вайны пісаў:

Злосна сказаў: «Уставай,
пяхота!
Мы не на пляжы, а на вайне».
І лёг на змяніны сірутні
дроту.
І дзясце салдацкіх
запыленых ботаў
Прайшлі па яго спіне.

Менавіта гэты тып чалавека не менш яскрава выяўляўся ў мірны, наслываенны час.

Мы — першыя ў свеце. —

ма, як і лірычны герой з яго багатай паэзіі; гэта і станоўчыя героі з п'есы Кандрата Крапівы; гэта і камісар Зарудны, таксама, як і сцягавосец Алеся Рыбка з народнай паэмы Аркадзя Куляшова «Сцяг брыгады»; гэта і героі рэвалюцыйна-вызваленчай барацьбы з рамана Пліна Пестрака «Сустрэнемся на барыкадах»; гэта і савецкі работнік Апейка з «Палескай хронікі» Івана Мележа, якая адзначана Ленінскай прэміяй; гэта нарэшце, партызаны, надпольшчыкі, савецкія і партыйныя работнікі пасляваеннага часу з раманаў Івана Шамякіна і многіх іншых нашых пісьменнікаў.

У працэсе работы над «Палескай хронікай» у Івана Мележа шчасліва спалучаліся асабісты ўражання з яго пастаянна цікавае да жыцця роднай палескай вёскі, уласны вопыт і ўрокі класікаў беларускай прозы — Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага...

Тэма Палесся ў беларускай літаратуры наогул заўсёды жыла як тема народная. Дастаткова ўспомніць вершы і паэмы Янікі Купалы, раманы Якуба Коласа. Аналіз твораў, звязаных з гісторыяна-рэвалюцыйнай тэматыкай адначасова сведчыць аб адной даволі цікавай асаблівасці беларускай літаратуры, якая стала заканамернасцю. Выяўляецца, чым паўней праблемы сучаснасці хвалююць пісьменніка, чым мацней ён ім захоплены, тым больш у яго творах па гістарычную тэму — няхай гэта будзе ў прозе, у паэзіі ці ў драматургіі — праблемнасці, грамадзянскай страснасці і, вядома, праўды.

проста тэмай, удзячнай для мастацкага асэнсавання. Як ужо не раз гаварылася ў крытыцы, яна дазваляе пісьменніку рашаць у сваіх творах і сучасныя праблемы — ідэйныя і эстэтычныя. Сярод пісьменнікаў, якія з поспехам цяпер пішуць аб Вялікай Айчыннай вайне, адметнае месца займае Васіль Быкаў.

Кожнае новае пакаленне, як указаў Леанід Ільч Броўкеў, рашае новыя гістарычныя задачы і знаходзіць для гэтага адпаведныя метады, свой стыль барацьбы і жыцця, які ніхто іншы не працаваць за яго не можа. Зразумела, з такой жа сілай, з такой жа выразнасцю, як адлюстроўваецца подзвіг народа ў гады вайны, сучасная літаратура абавязана даць адказ і на наступнае — у чым жа сутнасць грамадзянскіх, камуністычных паводін чалавека ў мірны, працоўны жыцці, бо кожнадзённая, будзённая праца і складае сутнасць нашай рэчаіснасці, менавіта працай ствараецца камуністычнае грамадства.

Як і ўсе савецкія людзі, мы таксама як сваю найгалоўную справу ўспрынялі асноўную задачу дзесяцігоддзя, пастаўленую XXV з'ездам КПСС, якая заключаецца ў паслядоўным ажыццяўленні курсу партыі на ўздым матэрыяльнага і культурнага матэрыяльнага і прарарцыянальнага развіцця грамадскай вытворчасці і павышэння яе эфектыўнасці, пашырэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, росту прадукцыйнасці працы, усмерзнага паліпшэння якасці работы ва ўсіх звонках

(Працяг. Пачатак на стар. 3).
 лое не абстрактныя катэгорыі, якія датычаць нейкіх далёкіх перспектыв. Кожны артыкул Канстытуцыі можа быць лёгка суаднесены з паўсядзённай практыкай жыцця 259-мільённага народа зямлі савецкай.

Артыкулы, якія тычацца развіцця культуры і духоўнага жыцця савецкіх людзей, нешматслоўныя, але надзвычай ёмістыя. У кароткай дакладнасці фармуліроўка Асноўнага Закона прадугледжваецца далейшае развіццё навукі, асветы, культуры, літаратуры і мастацтва. У артыкулах адлюстраваны важнейшыя сацыяльныя заваяванні, на аснове якіх усебакова развіваецца асоба і квітнее талент. Той факт, што Канстытуцыяй заканадаўча замацавана і палажэнне аб тым, што дзяржава заклікана аказваць садзейнічанне і падтрымку творчым саюзам — сведчыць пра выключную важнасць той справы, якой мы служым, пра тое, наколькі ганаровая і адказная сісія мастака ў савецкай краіне. Звернем увагу на адну адметную асаблівасць Канстытуцыі: слова «забяспечваецца» ўжываецца ў ёй амаль што часцей за іншыя словы. Свабода мастацкай творчасці ў нас «забяспечваецца» і стварэнне духоўнай атмасферы, якая садзейнічае творчасці, і матэрыяльнай базай для яе, і арганізацыі творчых саюзаў. І так — кожнае права. Магчымасці для рэалізацыі ўсяго, што гарантуе нам Канстытуцыя, усяго, што яна патрабуе ад нас і дапамагае нам зразумець, — магчымасці гэтыя сапраўды неабмежаваныя. І нам, мастакам, іх патрэбна паўней выкарыстоўваць для стварэння такіх мастацкіх каштоўнасцей, якія дапамагалі б чалавеку наблізіцца да камуністычнага ідэалу, стаць больш высякародным, разумным, добрым.

Варта адзначыць яшчэ адну тэму, якой нашы літаратура і мастацтва аддалі нямала намаганняў, аб якой гаварылі на XXV з'ездзе КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў. Гэта — тэма маралі, маральных пошукаў. Былі тут і свае выдаткі, але ўсё ж такі — больш дасягненняў. Заслуга нашых п'яцімільярднікаў, мастакоў у тым, што яны імкнуцца падтрымліваць лепшыя якасці чалавека — яго прыроднасць, сумленнасць, глыбіню пачуцця, выходзячы пры гэтым з непахісных прынцыпаў нашай камуністычнай маралі.

У гэтых словах — высокая ацэнка творчых намаганняў работнікаў мастацтва, дадзена з трыбуны з'езда. Але

яна да многага і абавязвае. Сёння мы з гонарам гаворым пра трывалыя гарантыі далейшага эканамічнага і культурнага развіцця нашай дзяржавы, запісаныя ў Асноўным Законе. Але нам усім патрэбна больш настойліва, больш мэтанакіравана шукаць у рамках нашых творчых арганізацый надзейныя гарантыі і стымулы, якія забяспечваюць пастаяннае і наўхільнае ўзыходжанне мастацтва на новыя вышыні. Мы абавязаны няспынна паліпаўшаць сам творчы клімат, працэс удасканалення нашых вытворчых адносін і асабліва ўздымаць ідэйна-маральны ўзровень нашых калектываў. Аб неабходнасці і важнасці гэтай работы так пераканаўча гаварыў у дакладзе на нядаўнім пленуме Цэнтральнага Камітэта Кампартыі рэспублікі таварыш П. М. Машэраў.

Наш абавязак — аддаваць мастацтву будучых год усё лепшае, чаго мы дасягнулі сёння. Мне, як і многім з тых, хто тут прысутнічае, давялося шмат займацца выхаваннем і навучаннем маладых мастакоў. Мы ведаем, што гэтая сфера дзейнасці і ганаровая, і яшчэ больш цяжкая. Уручыўшы маладым людзям пэндзі і стэк, малібэрт і фарбы, мы перш за ўсё імкнемся разгледзець самабытную асобу. Мы гаворым ім, што яны ўступаюць на цяжкі самастойны шлях і ўсё, што яны здоліць зрабіць у жыцці, будзе залежаць ад іх саміх, ад шчырасці іх грамадзянскай пазіцыі, вострыні светаадчування, глыбіні і выразнасці светапогляду. Вядомая пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» яшчэ раз засведчыла вялікі клопат нашай партыі аб будучым савецкага мастацтва. Пастанова абавязвае нас, мастакоў і педагогаў, быць у адносінах да маладой змены больш патрабавальнымі па праву настаўнікаў у самым высокім сэнсе гэтага слова і па праву чужых, добрых таварышаў. Я ўпэўнены, што, перадаючы маладым мастакам разам з прафесійным вопытам і творчую эстафету, мы можам быць упэўненымі ў лёсе нашага мастацтва. Новае пакаленне рыхтуецца працаваць, уключаўшы ў сферу сваёй творчасці найважнейшыя праблемы народа. Аб гэтым гавораць апошнія ўсеагульныя рэспубліканскія маладзёжныя выстаўкі. Сіл ў атрада беларускіх мастакоў дастаткова. Ідэйны і прафесійныя войны немалыя. І я глыбока веру, што старэйшаму пакаленню разам з маладымі калегамі ўдаецца зрабіць многае.

У савецкія гады сфарміравалася беларуская нацыя-

нальная школа выяўленчага мастацтва. Гэтаму спрыяла творчасць выхаванцаў нашых ВНУ. Са сцен Беларускага тэатральна-мастацкага Інстытута выйшлі тыя, каго мы сёння называем «сярэдным пакаленнем» і якія нясуць сёння на сабе асноўную нагрузку. Да іх імён часта дабаўляецца цяпер эпітэт «вядучыя» — гэта тыя, хто пракладвае новыя сцежкі ў мастацтве. Павялічылася наша імкненне да праўдзівага паказу рэчаіснасці, да новай стылістыкі і новай пазыткі, да мастацтва глыбока вобразнага, якое нярэдка аперыруе сімвалам, метафарай і да т. п. Тэма Вялікай Айчыннай вайны атрымлівае новае вобразна-пластычнае ўвасабленне, якое вызначаецца ў ачышчэнні ад тэмы пакут і ахвярнасці, у больш высокім усведамленні, паглыбленні, асэнсаванні гераічнай рэчаіснасці праз яскравую, эмацыянальную, па-філасофску змястоўную мову.

Цяпер беларускае мастацтва трывала ўмацавала сябе не толькі на ўсеагульнай арэне, але і шырока выйшла на міжнародную трыбуну. З кожным годам усё менш і менш краіна, дзе не ведалі б нашых твораў. Гэта дае права гаварыць аб тым, то наша мастацтва знаходзіць шлях да сэрцаў людзей, якія жывуць у іншых сацыяльных умовах; што наш творчы метады — сацыялістычны рэалізм — дзейны, што ён — невычэрпны. Народнасць і партыйнасць нашай творчасці — не ў дэкларацыях, не ў абстрактных формулах, а ў рэальных паўнакроўных мастацкіх вобразах. Яны і ўпэўняваюць усіх. Вось чаму мы гаворым, што сацыялістычны рэалізм — гэта метады адзіства і разнастайнасці, адзіства светапогляду і разнастайнасці стыляў, форм, почыркаў.

Аб гэтым думаецца, успамінаючы мінулыя гады развіцця нашага мастацтва. Аб гэтым думаецца сёння, напярэдадні адкрыцця рэспубліканскай выстаўкі, прысвячонай 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

У гэтым месяцы адчыніліся залы нашага Палаца мастацтваў, а яшчэ праз тыдзень юбілейны раздзел Беларускага жывапісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва змогуць убачыць гледачы на ўсеагульнай мастацкай выстаўцы ў Маскве.

Гэтыя вельмі адказныя выстаўкі не будуць мець рэтра-спектыўнага характару. Бо сутнасць і пафас рэвалюцыі нашай складаецца з таго, што яна не стала і не магла стаць толькі гісторыяй. Яна прадаўжаецца сёння, яна жы-

ве і развіваецца ў справах і здзяйсненнях нашых, у працы народа, які будзе камунізізм.

Мы спадзяёмся, што гэтыя выстаўкі стануць карыснымі, патрэбнымі людзям. У сваю чаргу, іх поспехі дадуць беларускім мастакам новы творчы імпульс, які пакліча да далейшых творчых поспехаў. І перш за ўсё — да вялікай работы па падрыхтоўцы новых мастацкіх выставак дзесятай пяцігодкі. Якімі яны ўдзілюцца, гэтыя выстаўкі? Немалы ўздыг да іх разбег. Нашы мастакі адчуваюць сябе «мабілізаванымі і прызванымі» тым творчым энтузіязмам, якім жыве народ. Будучыя вялікія выстаўкі — «60 гераічных год», «60 год БССР і Кампартыі рэспублікі», «60 год ВЛКСМ і ЛКСМБ», «Манументальнае мастацтва Беларусі» — павінны вылучыць на першы план вялікія тэмы, якія шматгранна выявіць сусветна-гістарычны сэнс Савецкай улады, тэму чалавека новага свету, яго гераізму і духоўнага характа. Толькі максімальная арганізацыйна-творчая работа па кансалідацыі і актывізацыі самога творчага працэсу і ўключэння ўсяго калектыву мастакоў у творчасць дазволіць нам з гонарам вытры-

маць экзамен на творчую сталасць.

Запаветнае не любіць гучных слоў. Ды кожны з нас, чалавек любога пакалення, ганарыцца сваёй прыналежнасцю да савецкага грамадства. Гэта не мы канкрэтна бралі Зімні і грамлі Дзянікіна, але мы, аднак, і не прыйшлі на гатовенькае, мы прадаўжалі пракладаць дарогу гісторыі ў вогненных вихурах Вялікай Айчыннай вайны, на будоўлях пасляваенных пяцігодак, бо мы — пераёмнікі, вялікай справы, яе прадаўжальнікі. Яе прадаўжальнікамі будуць нашы вучні, нашы дзеці і дзеці нашых дзяцей.

Савецкі народ падыходзіць да свайго выдатнага свята цесна згуртаваным вакол КПСС, яе лідэра ЦК на чале з таварышам Л. І. Брэжневым. І ў гэтых абставінах агульнага працоўнага ўздыму абавязак кожнага савецкага мастака — быць з народам, жыць яго справам, яго духоўнымі запатрабаваннямі. Зразумець усю праўду жыцця, не сфальшывіць, сказаць аб ёй людзям — што можа быць больш цудоўна і значна! Здзяйсненне гэтай задачы адказнае. У гэтай адказнасці — і доўг, і шчасце мастака.

З ПЕСНЯЙ — НА БОЙ І НА ПРАЦУ

Намеснік старшыні праўлення Саюза кампазітараў Беларусі Ю. СЕМЯНКА

Да Вялікага Кастрычніка Беларусь не мела свайго прафесійнага музычнага мастацтва. Сёння ў нас дзейнічае вялікі атрад кампазітараў, здольны паспяхова вырашаць складаныя мастацка-эстэтычныя задачы. Сёння ў нас ёсць тэатр оперы і балета, тэатр музычнай камедыі, два сімфанічныя аркестры, аркестр народных інструментаў, харавыя калектывы... Створана вялікая колькасць твораў, якія гучаць у малых і вялікіх гарадах нашай Радзімы і за яе межамі. У нас ёсць свае нацыянальныя оперы, балеты, сімфоніі, камерныя і харавыя творы, песні. І гэта — вынік ленинскай палітыкі Камуністычнай партыі і Савецкай улады.

Назавём некаторых з дзеячаў беларускай музыкі.

Сімфоніі і балетная музыка Яўгена Глебава атрымалі прызнанне шырокага кола слухачоў. Дзмітрый Камінскі стварыў наогул першы ў музычнай літаратуры Канцэрт для цымбалаў з сімфанічным аркестрам. Дарэчы, бліскучым выканаўцам гэтага канцэрта быў незабыўны Юсіф Жыновіч. Гэты канцэрт, як і яго ж скрыпачны і фартэп'яны, мае сталае канцэртнае жыццё. Мы лічым дасягненнімі Беларускай музыкі сімфанічную паэму Генрыха Вагнера «Вечна жывы», скрыпачны канцэрт Пятра Падкавырава, прысвячаны памяці Мікалая Гастэлы, многія творы Льва Абелівіча, Андрэя Мдзівані, Эдзі Тірманд, Кіма Цесакова. Юбілею Кастрычніка прысвячаюць свае новыя вальна-сімфанічныя творы і малады Віктар Войцік, і старэйшыны нашай музыкі Дзмітрый Лукас і Марк Шнейдэрман. Яшчэ зусім нядаўна Дзмітрый Смольскі «хадзіў» у маладых кампазітарах, а сёння ён з'яўляецца аўтарам цікавай араторыі «Мал Радзіма», цымбальнага канцэрта памяці І. Жыновіча: яго опера «Сівая легенда» рыхтуецца ў тэатры да пастаноўкі. У песенным жанры працуюць амаль усе беларускія кампазітары — Ігар Лучанок, Іван

Кузняцоў, Эдуард Ханок, Леанід Захлеўны, Эдуард Зарыцкі, Валерый Івановіч. Асабліва хацелася б адзначыць той уклад, які зрабіў у гэты жанр Уладзімір Алоўнікаў: песні яго, напісаныя дзесяцігоддзі назад, і сёння — у страі. Вось зайздросны лёс мастака!

Вялікія здабыткі нашых кампазітараў. Я не называю ўсё імёны, бо кожны кампазітар і музыказнаўца мае падставы быць названым сёння, а спіс тады будзе доўгі. Сёння важны адзначыць не толькі колькасны фактар, як плён мэтанакіраванай палітыкі нашай партыі, якая забяспечвае свабоднае інтэнсіўнае развіццё культуры кожнага народа нашай шматнацыянальнай Радзімы, але і фактар якасны. Мы ганарымся тым, чым мы адказваем на той вялікі давер да мастацтва: маем падставы ганарыцца і тым, як працуюць лепшыя прадстаўнікі сучаснай беларускай музыкі. Умацаванню яе аўтарытэту, калі так можна сказаць, і ў асяроддзі слухачоў, і ў агульным працэсе развіцця савецкай музыкі, спрыяюць, на мой погляд, яе жанравая, тэматычная і стыльвая шматграннасць і трывалая ідэйная аснова. Калі ралей гэта адзначалася як новая тэндэнцыя нашай творчай практыкі, то сёння ў нас ёсць падставы сказаць аб гэтым як аб адным з важнейшых дасягненняў Беларускай музыкі. У нас ёсць дастаткова твораў значных і цікавых па думцы, па мастацкаму ўвасабленню тэм і вобразаў. Яны хваляюць слухачоў баганцем і шырэйшым зместам, характавам музычнай мовы.

Увасабленне тэм і вобразаў сучаснасці заўсёды ў цэнтры нашай увагі! Зроблена ў гэтым напрамку шмат. Ёсць і яшчэ адзін аспект гэтай праблемы — навізна бачання мастаком рэчаіснасці, здольнасць увасабіць тое істотнае і новае, што вызначае змест і абычча нашага часу. Калі быць самакрытычнымі, то трэба прызнаць, што ўдаецца гэта

Старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР В. Грамына і намеснік старшыні Праўлення Саюза кампазітараў БССР, народны артыст БССР Ю. Семянка.

Кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПВ П. М. Машэраў сярод творчых работнікаў Беларусі; злева направа — М. Лужанін, І. Шамякін, І. Чыгрынаў, народны артыст СССР Э. Стома, А. Адамовіч, Герой Сацыялістычнай Працы, народны паэт БССР М. Танк, народны мастак БССР М. Савіцкі, народны артыст СССР Г. Цітовіч.

нам яшчэ не заўсёды. Сустракаем мы і з павярхоўным разуменнем сучаснасці, і з такім жа павярхоўным ле ўвасабленнем. Творчы саюз напірае дзейнасць кампазітараў на больш глыбокае і значнае раскрыццё сучасных тэм і вобразаў, каб музычныя творы хвалілі сённяшняга слухача і шырэйшай зместу, і яго значнасцю.

Я кажу пра ўсё гэта, бо ў нас няма сакрэтаў ад слухачоў. Грамадская думка кампазітарскай арганізацыі Беларусі падтрымлівае і будзе падтрымліваць мастакоўскія пошукі творчай моладзі. Падкрэсліваю: пошукі, якія накіраваны на вырашэнне вартых нашага часу мастацкіх задач. Мы чакаем ад моладзі большай творчай актыўнасці, больш інтэнсіўнага творчага «сталення». Я не буду напамінаць такой кваліфікаванай аўдыторыі, як наша, што стварыў Моцарт ці Бах да трыццацігадовага ўзросту. Прыгадаю толькі, што вядомы беларускі кампазітар Анатоль Васільевіч Багатыроў у трыццаць гадоў быў аўтарам першай беларускай савецкай оперы, удастоенай Дзяржаўнай прэміі СССР, кантат «Партызаны» і «Ленінградцы» і многіх іншых твораў якія сталі хрэстаматыямі (у самым лепшым сэнсе гэтага слова) і ўвайшлі ў гісторыю савецкай музыкі...

Пытанне творчага сталення кампазітара звязана з выхаваннем светлагляду асобы. Я перакананы, што наогул грамадзянская тэма для маладога кампазітара — гэта не проста «адна з тэм»; яна — асноўная, необходимая не толькі для прафесійнага, але і для этычнага станаўлення мастака. Дазволю сабе звярнуцца да творчасці такіх нашых майстроў, як Мікалай Ільіч Аладаў, Яўген Карлавіч Цікоцін, Анатоль Васільевіч Багатыроў, Рыгор Канстанцінавіч Пукст, Мікалай Мікалаевіч Чуркін. Іх вопыт вучыць нас многаму. Цяпер зроблена імя — ужо наша гісторыя. Але раней гэта гісторыя была сучаснасцю, днём актуальным. Дарэчы, і для нашых нашчадкаў наша сучаснасць будзе калісьці гісторыяй...

Дык вось, Яўген Карлавіч Цікоцін ўзвясціў у сімфанічным жанры своеасаблівы мастацкі летапіс нашай рэспублікі. З упэўненасцю магу сказаць, што іменна ў яго творчасці знайшлі яскравае

ўвасабленне найбольш значнага падзеі народнага жыцця.

Кампазітарскай тэхніцы можна вучыцца ў многіх. Можна навучыцца па падручніках і партытурах. Толькі ўсякае сапраўднае мастацтва пачынаецца з ўсведамлення аўтарам свайго прызначэння — служыць народу; пачынаецца са свядомага выканання свайго абавязку перад народам, перад грамадствам. У гэтым сэнсе нашы старэйшыя таварышы і даюць нам яркі прыклад служэння высокім ідэалам савецкага мастацтва. Падкрэсліваю яшчэ адну рысу іх творчасці, якая мае, як мне ўяўляецца, прынцыповае значэнне: ім былі ўласцівы нацыянальная адметнасць вобразнага мыслення і адчуванне народных вытокаў музычнай мовы. Да якіх бы тэм яны ні звярталіся, абпіраліся яны ў пошуках сродкаў выразнасці на беларускі фальклор. Гэта было іх творчым крэда, гэта было іх творчай патрэбай.

Маладыя павінны помніць і гэты прыклад. Каб пераканацца ў тым, які плён дае такая пазіцыя, варта пагартыць старонкі нашай класікі. Опера А. Багатырова «У пущах Палесся», напісаная паводле коласавіцкай «Дрыгвы»; першая ў савецкай музыцы герачная опера аб партызанскім руху — «Дзяўчына з Палесся» Я. Цікоцкага і адзначаны паэтычным характам балет «Князь-возера» В. Залатарова па матывах беларускіх паданняў...

Гэты партытуры павінны быць на ўзбраенні нашага опернага тэатра: трэба не проста аднавіць, а добра, пасучаснаму, на высокім мастацкім узроўні паставіць па іх спектаклі. Тады мы будзем гаварыць не толькі пра шырокі творчы росквіт опернай і балетнай музыкі сёння, а і далучацца да каштоўнасцей нашага «ўчора», таго часу, калі адбывалася сталенне гэтых жапраў у Беларусі. Магчыма, тады кожны будзе бачыць і тыя сапраўдныя дыменты — інтанацыйныя знаходкі, меладыйнае багацце, суладдзе паміж задумай і выкананнем, пра адкрыццё якіх марыць кожны з маладых.

Калі ж гаварыць аб тым, што дае нам, творчым работнікам, савецкі грамадскі лад, адразу пасля свабоды творчасці трэба называць магчымае быць пачутым тым, для каго мы стварам, —

народам. Наўрад ці хто з нас спецыяльна задумваецца над гэтым — так мы прывыклі да гэтага. Бываючы ў капіталістычных краінах, я бачыў, які трагічны лёс тых кампазітараў, што не маюць магчымасці хоць бы адзіна раз пачуць сваю музыку ў жывым гучанні. Мы ж практычна сёння не маем такіх твораў, якія не былі б выкананы. Нашы пошукі ідуць у садружнасці з выканаўчымі калектывамі — філармоніяй, радыё, тэлебачаннем. Формы больш актыўнага шляху сучаснай музыкі да аўдыторыі слухачоў — разнастайныя. Прыклад — супрацоўніцтва беларускіх кампазітараў з калектывамі Беларускага радыё, з Камерным аркестрам філармоніі, з аркестрам імя Іосіфа Жыноўіча... У выніку — новыя цікавыя творы, напісаныя іменна для гэтых калектываў, зместоўныя канцэртныя праграмы. Беларускае радыё апартыўна дае прам'еры новых твораў нашых аўтараў, актыўна прапагандуе музыку. Варта і Беларускаму тэлебачанню, якое пакуль што больш арыентавана на музыку эстрады і не заўсёды высокай мастацкай якасці, быць больш паслядоўным у замацаванні дружбы з кампазітарамі рэспублікі.

А які размах атрымала ў

Беларусі музычная адукацыя!

Ці маглі марыць беларускія сяляне і рабочыя аб тым, што іх дзеці будуць вучыцца музыцы?

Сёння ў рэспубліцы 240 музычных школ. Што такое лічба 240? У Аўстрыі — краіне, роўнай па насельніцтву Беларусі, у краіне, багатай музычнымі традыцыямі, у краіне, якая з'яўляецца радзімай Моцарта, Штрауса, — музычных школ... 100. Калі я ў гутарцы з аўстрыйскімі кампазітарамі назваў лічбу — 240 музычных школ у нашай рэспубліцы, — гэта выклікала ў іх здзіўленне і шчырую радасць за нашых дзяцей.

Усім нам трэба дбаць аб якасці музычнай падрыхтоўкі. Прафесійны ўзровень выпускнікоў школ, сярэдніх і вышэйшых музычных устаноў хацелася б бачыць больш высокім.

Мы шукаем і новыя формы ў арганізацыйнай рабоце кампазітарскага саюза. Мэта іх адна — несіці мастацтва да людзей, узбагачаць іх духоўна і маральна. Мы правялі вельмі цікавы тэматычны пленум у Брэсце з выступленнямі аўтараў і выканаўцаў у калгасах, на прадпрыемствах, у канцэртных залах. Там гучалі творы героіка-патрыятычнага зместу. Адбыўся аб'яднаны

пленум кампазітарскіх арганізацый Літвы і Беларусі ў Вільнюсе; у канцы гэтага года правядзём аб'яднаны пленум літоўскай і беларускай кампазітарскіх арганізацый, прысвечаны 60-годдзю Вялікага Кастрычніка, у нас у Мінску. Такія сустрэчы прыцягваюць лепшыя артыстычныя сілы, збіраюць шматлікую аўдыторыю, праходзяць у святочнай атмасферы.

Увогуле, работы наперадзе шмат. І галоўным для ўсіх нас застаецца творчасць. Новыя партытуры, новыя песні, напісаныя ў суладдзі з сённяшнім настроем, якім жыве народ, — вось адна мастака на покліч часу.

Мы помнім словы Леаніда Ільіча Брэжнева аб тым, што таленавіты твор літаратуры і мастацтва — гэта нацыянальны здабытак. Мастацкае слова, пералівы фарбаў, выразнасць каменя, гармонія гукаў натхняюць сучаснікаў і перадаюць нашчадкам памяць сэрца і душы аб нашым пакаленні, аб нашым часе, яго трывогах і здзяйсненнях... Яны нацэльваюць творчых работнікаў на служэнне інтарэсам народа, на стварэнне твораў высокай ідэйна-мастацкай каштоўнасці, якія адлюстроўваюць жыццё ва ўсёй яго шматграннасці і клічуць людзей наперад — да новых здзяйсненняў і подзвігаў.

ДРУК—НАДЗЕЙНАЯ ЗБРОЯ ПАРТЫ

Старшыня праўлення Саюза журналістаў БССР, рэдактар газеты «Звязда» А. ТОЎСЦІК.

Старонкі нашых газет і часопісаў усё часцей параўноўваюць з секунднымі стрэлкамі гісторыі. Вось ужо шасцьдзесят гадоў яны дакладна, поўна, шматгранна адлюстроўваюць час на гадзінніку Вялікага Кастрычніка.

У нашай краіне складлася дасканалая, высокаразвітая сістэма сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды. Яна глыбока дэмакратычная па свайму духу, марсісцка-ленінская і інтэрнацыяналістычная па сваіх ідэйных прынцыпах, агульнанародная па сваёй прыналежнасці і інтарэсах. Гэта — менавіта той друк, пра які марыў Уладзімір Ільіч Ленін. Савецкія журналісты ганарацца тым, што ля вытокаў стварэння нашага прафесійнага творчага саюза стаяў правадзь і заснавальнік Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы, геніяльны публіцыст і рэдактар Уладзімір Ільіч Ленін. «Журналіст», «публіцыст»,

— так пісаў у сваіх анкетах у графе аб прафесіі правадзь міжнароднага пралетарыяту. Ён быў геніяльным тэарэтыкам журналістыкі. Яго піру належыць славае вызначэнне публіцыстыкі як гісторыі сучаснасці, распрацоўка функцый і прынцыпаў новага, рэвалюцыйнага друку. Ён быў геніяльным практыкам журналістыкі. Заснаваныя Леніным газеты «Іскра», «Вперед», «Пролетарий», «Правда» сталі менавіта тымі рыштаваннямі дзякуючы якім расла і мацнела бальшавіцкая партыя, набірала магутнай сілай рэвалюцыйнага бунта. Ленінскія газеты з'явіліся яркім узорам увасаблення распрацаваных правадзьм прынцыпаў журналістыкі новага тыпу — партыйнасці, народнасці, праўдзівасці.

Уся гісторыя савецкай журналістыкі — сведчанне няўхільнага пацвярджэння велізарнай важнасці гэтых

асноватворных функцый і прынцыпаў для практыкі камуністычнага будаўніцтва. Яны прайшлі самае адказнае выпрабаванне — выпрабаванне часам, атрымалі далейшае развіццё ў многіх партыйных дакументах. Выразным бязмежнай любові савецкіх журналістаў да Уладзіміра Ільіча, іх беззапаветнай вернасці ленінскім прынцыпам бальшавіцкага друку з'явілася падпісанне ў пачатку гэтага года ў зале пасяджэнняў рэдакцыі газеты «Правда» білета № 1 члена Саюза журналістаў СССР на імя Уладзіміра Ільіча Леніна.

Сёння, праз шэсць паслякастрычніцкіх дзесяцігоддзяў, асабліва выразна бачна, на якую велізарную вышыню ўзняў наш савецкі друк. Газеты, часопісы, радыё, тэлебачанне сталі неад'емнай часткай духоўнага жыцця народа, а савецкая (Працяг на стар. 6).

(Працяг. Пачатак на стар. 5).

журналістыка — важнейшая галіна партыйнай і грамадскай дзейнасці. Саюз журналістаў сёння — гэта ў першую чаргу саюз загартаваных ідэйных барцоў партыі, якія імкюцца не толькі бездакорна з пункту гледжання літаратурнага майстэрства адлюстроўваць розныя падзеі і з'явы, але і глыбока разбірацца ў складаных працэсах грамадскага развіцця, каб даваць камп'ютэнтныя парадзі і рэкамендацыі ў той або іншай галіне як вытворчай, так і духоўнай дзейнасці. Саюз журналістаў СССР сёння налічвае ў сваіх радах шэсцьдзесят тысяч чалавек. Ён з'яўляецца верным памочнікам партыі ў правядзенні яе рашэнняў у шырокіх працоўных масах. Плённая творчая праца многіх журналістаў заўважана, адзначана грамадска-сцё. Палавіна членаў нашага творчага саюза ўзнагароджана ордэнамі і медалямі. Толькі ў нашай рэспубліцы за апошнія пяць гадоў ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза ўзнагароджана амаль пяцьсот членаў саюза... Вялікая колькасць журналістаў з'яўляецца членамі і кандыдатамі ў члены ЦК і Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС, ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, крайкомаў і абкомаў, гаркомаў і райкомаў, дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР і саюзных рэспублік, месцевых Саветаў народных дэпутатаў.

Прызнаны аўтарытэт, значымацца нашаму Саюзу журналістаў надае той факт, што, выконваючы волю ўсіх журналістаў нашай краіны, яго праўленне ўручыла членскі білет Саюза журналістаў СССР выдатнаму палітычнаму дзеячу нашага часу, Генеральнаму сакратару ЦК КПСС, Старшынэ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышу Леаніду Ільічу Брэжневу.

Усё гэта абавязвае нас, журналістаў, яшчэ больш адказна ставіцца да сваёй высокай місіі — заўсёды знаходзіцца на пераднім краі барацьбы за ажыццяўленне гістарычных праўдывага значэння партыі. Наш беларускі друк з гонарам выконваў і выконвае гэту пачэсную задачу. Пагарайце падшыўку любой з газет і вы адчуеце пульс віхуры, штармавых гадоў, веліч здзяйсненняў савецкага народа.

Шолах старонак старых газет, таварышы, — гэта шолах сцягоў. На ўсіх этапах камуністычнага будаўніцтва наш друк выступаў сцяганосцам палітыкі партыі, ленинскіх ідэй. Беларускі друк на чале са старэйшай рэспубліканскай газетай «Звязда» клікаў працоўных рэспублікі на новабудовы першых пяцігодкаў, настойліва змагаўся за ўмацаванне новага жыцця ў вёсцы, заклікаў мадаваць абараназольнасць Радзімы. Сёння друкаванае слова, якое нясе ў масы партыйную думку, якое далучае ўсе пласты насельніцтва да бясцэннай ідэйнай спадчыны класікаў марксізму-ленинізму, стала ўнутранай патрэбнасцю духоўнага жыцця кожнага савецкага чалавека. Гэта падзея вялікага значэння! У Беларусі, дзе шэсцьдзесят гадоў таму назад адукананых рабочых і сяля, якія чыталі газеты, можна было літаральна пералічыць на пальцах, — сёння на кожную тысячу чалавек прыпадае 1.467 экзэмпляраў газет і часопісаў! У нас у рэспубліцы выходзіць 184 газеты, разлічаныя на розныя сацыяльныя пласты насельніцтва. Сярод іх — 11 рэспубліканскіх, 6 абласных, 119 раён-

ных аб'яднаных і гарадскіх, 48 шматтыражных газет. Выдаецца таксама 21 часопіс і дзесяткі выданняў часопіснага тыпу. Пастаянна растуць тыражы нашых перыядычных выданняў. Разавы тыраж газет складае больш як 4 мільёны экзэмпляраў! Радзі і тэлебачанне накрылі сваёй сеткай усю тэрыторыю рэспублікі.

Прыцягальная сіла праўдывага слова газет і часопісаў, радзі і тэлебачання ўзрастае з кожным годам.

У чым жа аўтарытэт нашай прэсы, чым растлумачыць той факт, што газета, часопіс, кніга, стала ўнутранай патрэбай духоўнага жыцця кожнага савецкага чалавека?

Аўтарытэт гэты ў праўдывасці інфармацыі, яе шырыні, аб'ёмнасці, паўнаты, шматграннасці і чалавечнасці. Прызнанне прэсы ў высокім аўтарытэце самога партыйнага камітэта, чым органам тое ці іншае друкаванае выданне з'яўляецца. Сярод гэтых і многіх іншых прычын мне хацелася б вылучыць адну, якая ўяўляе асаблівую цікавасць менавіта сёння, напярэдадні 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. Я маю на ўвазе гістарычны шлях нашага друку.

У 1910 годзе газета «Звязда» — панаірэдзіца ленинскай «Правды» — указвала ў сваім першым нумары, што яна «не возьме фальшывай ноты ні пры якіх акалічэннях». Прыцягальная сіла нашага савецкага друку ў тым і заключаецца, што газеты дзяліліся з партыяй, народам усе выпрабаваны, якія выпадалі на долю нашай краіны. Асабліва ярка праявілася гэтая еднасць у гады Вялікай Айчыннай вайны. Савецкі друк, яго работнікі сталі ў адзіны строй абаронцаў Радзімы. Спачатку газетай падпольшчыцай, а пасля газетай-партызанкай стала беларуская «Звязда», газетай-партызанкай была «Чырвоная змена» і разам з імі дзесяткі іншых беларускіх газет. Гэта ж унікальны факт: на тэрыторыі ўсёй акупіраванай рэспублікі выходзілі газеты — органы падпольных камітэтаў партыі! Аўтарытэт нашага друкаванага слова — у шматлікіх урадавых ўзнагародах нашых цэнтральных выданняў: «Правды», «Известий», «Комсомольской правды», у ордэнах Айчыннай Вайны і ступені і Працоўнага Чырвонага Сцяга побач з назвай газеты «Звязда», у ордэнах Працоўнага Чырвонага Сцяга побач з назвай газет «Советская Белоруссия», «Сельская газета», «Чырвоная змена», «Віцебскі рабочы», «Магілёўская праўда», «Гомельская праўда», у ордэнах многіх часопісаў рэспублікі. Аўтарытэт друкаванага слова — у «Залатоў Зорцы» Героя Савецкага Саюза рэдактара падпольнай «Звязды» Уладзіміра Амеляшюка, які загінуў на баявым журналістскім пасту. За аўтарытэт сённяшняга друкаванага слова заплацілі сваімі жыццямі рэдактар падпольнай «Звязды» і «Чырвонай змены» Міхаіл Барашкаў, дзесяткі іншых падпольшчыкаў-журналістаў, сотні партызан — добраахвотных памочнікаў падпольных рэдакцый.

Мы заўсёды помнім пра іх подзвігі.

У палітычнай сістэме развіцця сацыялізму ўсе творчыя саюзы адзігравваюць велізарную ролю. Асаблівае значэнне набыла і дзейнасць Саюза журналістаў. Гэта абумоўлена тым, што сродкі масавай інфармацыі і прапаганды становяцца ўсё

больш магутнай зброяй уздзеяння на людзей, на іх свядомасць, працу, быт. Сапраўды, з аднаго боку, наш друк, радзі, тэлебачанне — сродкі «прамой сувязі», перадачы дырэктывнай інфармацыі. Яны даводзяць да свядомасці людзей сутнасць палітыкі і дзяржавы, арыентуюць сярод розных сацыяльных падзей. Яны рэкамендуюць, заклікаюць, арганізуюць масы, фарміруюць грамадскую думку, зацвярджаюць сістэму сацыяльных каштоўнасцей, узораў паводзін. З другога боку, яны — сродкі «зваротнай сувязі», выяўлення адносін мас да рашэнняў партыі і дзяржавы, да падзей у краіне і за мяжой, каналы паступлення прапановаў і крытычных заўваг. Гэтае дыялектычнае адзінства дзейнасці сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды эпохі развіцця сацыялізму асабліва ярка праявілася ў час усенароднага абмеркавання праекта новай Канстытуцыі СССР. Друк, радзі, тэлебачанне, кніжныя выдавецтвы рэспублікі ўнеслі важку ўклад ва ўсенароднае абмеркаванне гэтага сапраўднага маніфеста камуністычнага будаўніцтва. З дня апублікавання праекта Канстытуцыі ў рэдакцыі рэспубліканскіх, абласных, аб'яднаных і раённых газет, на радзі і тэлебачанне паступілі дзесяткі тысяч пісем працоўных. Яскравы прыклад «зваротнай сувязі»!

Цяпер, калі Канстытуцыя, гаворачы словамі таварыша Л. І. Брэжнева, «дзеінічае, жыве, працуе», журналісты бачаць сваю задачу ў тым, каб грунтоўна, ярка, змястоўна прапагандаваць яе ідэй, палажэнні, публікаваць тэарэтычныя артыкулы аб кіруючай ролі партыі, нацыянальнай палітыцы КПСС, агульнанародным характары Савецкай дзяржавы. Мы разумеем, што гэта работа не аднаго дня, а павінна быць разлічана на далёкую перспектыву.

Сіла і аўтарытэт друку — у партыйным кіраўніцтве. Трэба адзначыць, што пасля XXV з'езда КПСС партыйнае кіраўніцтва нашым друкам стала яшчэ больш дзейным, канкрэтным і дэлавым. Партыйныя камітэты на месцах сталі глыбей унікаць у работу органаў прэсы, партыйных журналістскіх арганізацый, якіх у рэспубліцы 160, больш удумліва вырашаць надзвычайныя пытанні палітычнага зместу газет, перадачы тэлебачання і радзі, падбору, выхавання і навучнага журналістскіх кадраў. Асноўныя напрамкі дзейнасці масавай інфармацыі і прапаганды на сённяшнім этапе вызначаны важнейшымі партыйнымі дакументамі. Маюцца на ўвазе перш за ўсё гістарычныя рашэнні XXV з'езда КПСС, змястоўныя, партыйнаму прыняццю прынятыя таварыша Брэжнева на майскім і кастрычніцкім пленумах ЦК КПСС, на сёмай нечарговай сесіі Вярхоўнага Савета СССР. Маюцца на ўвазе пасляз'ездаўскія пастановы ЦК партыі, і ў першую чаргу тыя, што на пасрэдня звернуты да нас, журналістаў. — «Аб рабоце па падбору і выхаванні ідэалагічных кадраў у партыйнай арганізацыі Беларусі», «Аб мерах па палітычнаму падрыхтоўці і перападрыхтоўці журналістскіх кадраў», «Аб асвятленні пытанняў сацыялістычнага спаборніцтва ў друку Літоўскай ССР», «Аб кіраўніцтве Томскага абкома КПСС сродкамі масавай інфармацыі і прапаганды», «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі».

Беларускія журналісты адказваюць на клопаты партыйнага кіраўніцтва намаганняў на галоўных рубяжах камуністычнага будаўніцтва. Вялікае, надзвычайнае разнастайнае кола тэм вырашаюць сёння органы нашага друку. Вылучы з іх тры галоўныя групы тэм. Першая група — ход выканання плана другога года дзесятай пяцігодкі — пяцігодкі эфектыўнасці і якасці, шырокі размах і разнастайнасць форм сацыялістычнага спаборніцтва. Выконваючы ўказанне ЦК партыі Беларусі, наша прэса ў гэтай пяцігодцы арганізавала і вядзе грамадскі рэйд-агляд над дэвізам «Пяцігодкі эфектыўнасці і якасці — талент вучоных і спецыялістаў, майстэрства рабочых і калгаснікаў». Удзел у іх прымаюць усе органы друку, тэлебачання і радзі, тысячы актывістаў, рабсельскароў. Многія журналістскія калектывы рэспублікі актыўна шэфтуюць над галоўнымі будоўлямі пяцігодкі і над важнейшымі народнагаспадарчымі аб'ектамі. Другая група тэм — абагульненне слаўнага шасцідзясцігадовага шляху савецкага народа. Нашы газеты робяць многае для таго, каб сённяшні дзень адзначаўся высокімі меркамі гераічнага рэвалюцыйнага мінулага, а напамінак аб гэтым мінулым этанакіравана працаваў на будучае. Гэта вельмі важная задача: дамагчыся, каб наш сённяшні чытач, асабліва малады, які не прайшоў школы рэвалюцыйнай барацьбы, паўтараючы ў думках гераічны шлях, здзяйснены савецкім народам з кастрычніка 1917 года, адчуў у сабе пачуццё сацыялістычнага першародства, кроўнага брацтва з усім народам. Трэцяя група тэм — класавая салідарнасць людзей працы, барацьба за мір і дружбу паміж народамі, за разрадку і разбраенне. Усе гэтыя тэмы знаходзяцца ў арганічным дыялектычным адзінстве. Дапаўняючы адна адну, яны ствараюць летапіс

нашай эпохі, партрэт нашага часу, вобраз героя нашых дзён — будаўніка камунізму.

У наш час значна ўзрасла роля журналіста як палітычнага і грамадскага дзеяча. Партыя прад'яўляе да асобы работніка савецкага друку новыя, павышаныя патрабаванні. Гэта тлумачыцца тым, што нам даверана вельмі вострая зброя барацьбы, стварэння, эфектыўнейшы сродак уздзеяння на розумы, справы і ўчынкi людзей. Клапоцячыся аб прыняццю вясці, чысціні, праўдывасці партыйнага журналіста, У. І. Ленін пісаў — глядзіце ж, не забывайце, што вы — супрацоўнік партыйнай газеты, і акружаючым не давайце забываць. Гэты запавет актуальны сёння, як ніколі.

Мы жывём у надзвычайны, звонкі, як і справы нашага народа, час. Пройдуць дзесяцігоддзі, здзейсяцца новыя выдатныя падзеі. Але і ў памяці новых пакаленняў пакінуць яркі след кастрычніцкія дні 1977 года.

Гэта дні, калі сёмая сесія Вярхоўнага Савета СССР прыняла дакумент сусветнагэарэтычнага значэння, дакумент, які народ мудра назваў маніфэстам эпохі развіцця сацыялізму, дакумент, які па вялікаму рахунку можна назваць сапраўды народным, бо ён адрэдагаваны самім народам.

Гэта дні, калі ўвесь савецкі народ вивучае праграмны, усеабдымны даклад таварыша Л. І. Брэжнева — выдатны палітычны і ідэйнагэарэтычны дакумент велізарнай натхняючай і мабільназучай сілы.

Гэта дні, якія назаўсёды ўвойдуць у гісторыю нашай краіны. Пісаць пра іх ярка, узнёсла, натхнёна, давесці да нашчадкаў веліч нашых сённяшніх здзяйсненняў — вольная задача, якая стаіць перад журналістамі рэспублікі. І мы пастараемся яе выканаць з гонарам, як належыць байцам ідэалагічнага фронту.

У СВЯТЛЕ РАМПЫ—ЭПОХА

Старшыня прэзідыума праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання М. ЯРОМЕНКА

Паўтаратысячны атрад актёраў і рэжысёраў, спевакоў і музыкантаў, творчых работнікаў, якіх ўваходзіць у склад Беларускага тэатральнага аб'яднання, сустракаюць юбілей Савецкай дзяржавы як самую дарагую падзею ў сваім жыцці.

Слаўны шлях праішоў беларускі савецкі тэатр разам з народам. Сёння ў рэспубліцы працуе пятнаццаць тэатраў, такіх, як акадэмічны оперны. Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы, Дзяржаўны тэатр імя Якуба Коласа, Рускі тэатр БССР імя Горкага, іншыя, вядомыя шырокаму гледачу краіны, артыстычныя калектывы.

Поспех нашай нацыянальнай сцэны не выпадковы. Гаворачы аб ім, мы не можам не прыгадаць з удзячнасцю імёны тых выдатных дзеячаў беларускага тэатра з ліку яго заснавальнікаў, хто сваёй творчасцю і паграмадзянску адточаным майстэрствам уісаў іскравыя старонкі ў гісторыю шматнацыянальнай савецкай сцэны. Уладзіслаў Галубок і Фларыян Ждановіч, Еўсеіев Мірвіч і Уладзімір Крыловіч, Глеб Гасбаў і Барыс Платонаў, Ларыса Александровская і Лідзія Ржэцкая, Аляксандр Ільінін і Павел Малчанюк, Уладзімір Уладзімір і Уладзімір Дзюжонка, Іосіф Жыновіч і Канстанцін Самікаў, Мікалай

Міцкевіч і Любоў Мазалеўская, Аляксандра Нікалаева і Ісідор Балоцін, Леанід Рахленка і Здзіслаў Стома, Рыта Млодэк і Міхаіл Дзянісаў, Генадзь Цітовіч і Аляксандр Клімава, Фёдар Шмакаў і Святлана Данілюк, Стэфанія Станюта і Раіса Кашальніківа, Марыя Балюнская і Іосіф Матусевіч, Анатоль Шэлег і Сцяпан Брыла, Зінаіда Браварская і Іван Шацкі, Аляксандр Кістаў і Ганна Абуховіч... На розных этапах развіцця нашай драматычнай і музычнай сцэны гэтыя дзеячы і іх калегі зрабілі адчувальны ўклад у агульнае скарбонку мастацкіх каштоўнасцей. Якое гэта бліскучае сусор'е талентаў! Іх намаганні створаны традыцыі рэалістычнага паказу жыцця, раскрыцця чалавечай душы.

Сёння ў 15 тэатрах рэспублікі працуюць каля 60 актёраў, уластоеных высокага звання народнага артыста СССР і БССР, вышш 70 заслужаных артыстаў Беларусі, 12 з іх з'яўляюцца лаўрэатамі Дзяржаўных прэмій рэспублікі, 530 узнагароджаны ордэнамі і медалямі Савецкага Саюза.

У нашых радах сёння 4 дактары навук і вялікая група кандыдатаў навук. Пасляхова працуе ў тэатрах рэспублікі і канцэртных арганізацыях атрад артыстаў ся-

рэдыя пакалення і моладзі. Яскрава і цікава сцвярджае сваё права на творчасць новае пакаленне нашых рэжысёраў і сцэнографу.

Змястоўнай тэматычна і рознай па жанрах выглядае тэатральная афіша юбілейнага года. Многія з нас паспелі пазнаёміцца з операй «Джардана Бруна» С. Картэса ў выкананні опернай трупы. Нас чакае хваляючая сустрэча з героямі «Аптымістычнай трагедыі» на сцэне купалаўскага тэатра. Ажывуць легендарныя старонкі рамана А. Фадзеева «Разгром» у коласайцаў. Баявая палітычная сатыра камедыі «Лазня» У. Маякоўскага загучыць ў Рускім тэатры БССР імя Горкага. Атрымае сцэнічнае жыццё кінааповесць Я. Габрыловіча «Камуніст» у Гродзенскім абласным драматычным тэатры. Магілёўскі абласны тэатр паставіць «Галюўную стаўку» К. Губарэвіча; Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі пазнаёміць глядачоў са спектаклем «Троіце пананенне» М. Мірашнічэнін; Гомельскі тэатр звярнуцца да прозы лаўрэата Ленінскай прэміі І. Мележа і рыхтуе спектакль «Подых навалішчы».

Вачыце, якія пласты літаратуры робяцца здабыткам сцэны!

У Дзяржаўным тэатры музычнай камедыі БССР пойдзе аперэта «Охцінскі мост» Я. Лебедзева. Рэспубліканскі тэатр юнага глядача парадзе дзяцей сустрэць з любімым «Міколкам-паравозам» М. Лынькова; дарослым ўбачаць тут спектакль «Юнацтва бадзькоў» В. Гарбатава. Магілёўскі тэатр драмы і камедыі ў Бабруйску паказвае спектаклі «І змоўклі птушкі», І. Шамякіна і «Ярасць», Я. Яноўскага. Чатыры тэатры лялек таксама працуюць над юбілейнымі спектаклямі.

Такі прыток новых назваў не можа не радаваць нас. Мы спадзяемся, што рэжысёры і акцёры, усе дзеячы нашага тэатра зробіць усё магчымае, каб падрыхтаваць гэтыя спектаклі на высокім ідэянамастакім узроўні. Урачысты юбілей патрабуе ад нас яскравага, таленавітага ўвасаблення іс і канцэртных праграм, прысвечаных гэтай гістарычнай даце. Трэба спадзявацца, што многім з іх напанава даўгае жыццё ў рэпертуары.

Творчыя пошукі і работа над увасабленнем адзіных тэм сучаснасці на сцэне адбываюцца над уражаннем гістарычных падзей гэтага года — прыняцця нечарговай сесіяй Вярхоўнага Савета СССР Асноўнага Закона нашага жыцця — новай Канстытуцыі Краіны Саветаў. Адбылася падзея выключнай важнасці — пачаў дзейнічаць, жыць, працаваць Асноўны Закон нашай краіны, у якім сканцэнтраваны вынік усёго 60-гадовага развіцця Саветскай дзяржавы. У ім адлюстравана вялікая перамога сацыялізму, зафіксаваны не толькі агульныя прынцыпы сацыялістычнага ладу, але таксама асноўныя рысы развіцця сацыялістычнага грамадства, яго палітычнай арганізацыі. Нас узрушылі словы Леаніда Ільіча Брэжнева на сесіі аб тым, што ўвесь сёння, кожная літаратура нашай Канстытуцыі накіраваны на тое, каб гістарычная творчасць народных мас усмярсна падтрымлівалася і няўхільна развівалася.

Пачынаючы з 1917 года наша партыя і дзяржава працягвалі настаяныя клопат аб развіцці сацыялістычнай культуры і мастацтва. Аб гэ-

тым гавораць многія гістарычныя дэкрэты і пастановы.

У 1946 годзе рашэннем Савета Міністраў нашай рэспублікі было створана Беларускае тэатральнае аб'яднанне. Цяжка пераацаніць тую дапамогу, якую атрымала БТА за гады свайго існавання. Нам былі створаны ўсе ўмовы для плённай дзейнасці. У нас цудоўны Дом работнікаў мастацтваў, абсталяваны новы вытворча-мастацкі камбінат. Цяпер Савет Міністраў БССР падтрымаў рашэнне аб будаўніцтве новага Дома творчасці.

Сёння мы маем гонар паведаміць аб'яднанаму пленуму, што шэраг мерапрыемстваў БТА юбілейнага года выканан. Сумесна з Міністэрствам культуры БССР праведзена Усесаюзная нарада галоўных рэдактараў рэспубліканска-рэдакцыйных калегій міністэрстваў культуры рэспублік па праблемах тэатра і драматургіі. Дарэчы, на нарадзе было адзначана, што беларуская драматургія за апошні час прыкметна ўмацавала свае пазіцыі на сцэне шматнацыянальнага саветскага тэатра, што імёны Андрэя Макаёнка, Алеся Петрашкіна, Мікалая Матукоўскага, Васіля Быкава і іншых драматургаў вядомых саветскаму глядачу, а іх творы карыстаюцца заслужаным поспехам. Спадзяемся, што і рэспубліканскі семінар маладых драматургаў, які мы праводзім сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР, дапаможа нам выявіць новыя імёны таленавітых аўтараў драматычнай літаратуры. Не так даўно ў Мінску закончыла сваю работу Усесаюзная лабараторыя рэжысёраў музычных тэатраў. Актыў БТА выявіла лепшых акцёраў у спектаклях гэтага сезона; іх чакаюць прэміі і дыпламы. Вызначаюцца пераможцы конкурсу крытыкаў, конкурсу дэкламатараў — артыстаў драматычных тэатраў. Рэжысёры рэспублікі на сваіх семінары падвядуць вынікі работы і вызначаць канкрэтныя задачы на 1978 год.

Гэта некаторыя з мерапрыемстваў, з дапамогай якіх мы стараемся зрабіць усё магчымае, каб палепшыць дзейнасць тэатраў. Нададываюцца практычныя заняткі па майстэрству акцёра, па валану, па тэхніцы мовы. Вялікая работа праводзіцца Домам работнікаў мастацтваў: заняткі па праблемах марксісцка-ленінскай эстэтыкі і ідэалогіі, справядзачы майстроў мастацтваў, шэфскія сустрэчы з працаўнікамі сельскай гаспадаркі, прамысловых прадпрыемстваў і вайнаў ЧВВА.

Гэта ўсё — шляхі палепшэння агульнага стану тэатральнага мастацтва, галоўны абавязак якога быць творчым летапісцам нашай эпохі, прапагандыстам ленінскіх ідэй.

Вялікую пазітыўную ролю ў жыцці тэатраў і канцэртных арганізацый адыграў мудры партыйны дакумент — пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю». На спецыяльным пленуме БТА адбылася прынцыповая і сур'ёзная размова па праблемах ідэянатворчага выхавання тэатральнай моладзі.

Актыў аб'яднання працуе так, каб кожная наша мерапрыемства пашырала ідэйныя далегляды работнікаў сцэны, каб пасля дыскусіі або прагляду і абмеркавання спектакля трупы тэатра глыбей адчувала, што зроблена правільна і змястоўна і што яшчэ належыць палепшыць. Так гартуецца прафесійнае майстэрства і грамадзянскае

аблічча дзеяча сцэнічнага мастацтва.

З гэтага года прэзідыум БТА вырашыў заахвочваць лепшыя актёрскія і рэжысёрскія работы выпускнікоў тэатральнага аддзялення Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Мы зробім усё магчымае для падрыхтоўкі і паказаў самастойных пазашланых работ маладых актёраў і рэжысёраў рэспублікі. Маладых

творчых работнікаў, якія найбольш вызначыліся, пасылаем на рэспубліканскі семінар творчай моладзі.

Аб'яднанне працуе ў садружнасці з Міністэрствам культуры БССР і творчымі саюзамі рэспублікі. Закончым мы юбілейны год пленумам БТА, які пастараецца даць аб'ектыўную ацэнку дзейнасці тэатраў у гэтым сезоне.

Разумеем, што нам шмат даядзецца папрацаваць, вырашыць шмат складаных задач і праблем, якія ставяць перад намі партыя і народ. Я дазволю сабе ад імя ўсіх членаў БТА запэўніць наш пленум, што творчыя работнікі Беларусі зробіць усё, што ў іх сілах, каб апраўдаць высокае, ганаровае званне артыста — грамадзяніна Саюза Саветскіх Сацыялістычных Рэспублік!

ГМАХ ЗА ГМАХАМ

Старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР Я. ЛІНЕВІЧ.

Новая Канстытуцыя нашай дзяржавы абудзіла жывы водгук і гарачае адабрэнне ў калектыве беларускіх архітэктараў. Дойлідзі рэспублікі сустракаюць 60-годдзе Кастрычніка значнымі поспехамі ва ўсіх абласцях свайой дзейнасці — у раённай планіроўцы і горадабудаўніцтве, у прамысловым і сельскім будаўніцтве, а ў ўзвядзенні жыллёвых і грамадскіх будынкаў, у ландшафтнай архітэктуры і добраўпарадкаванні. У сінтэзе мастацтваў, у абсталяванні і інтэр'еры будынкаў.

У Саюзе архітэктараў Беларусі — каля 600 членаў. Агульная колькасць дыпламаваных архітэктараў у рэспубліцы ў некалькі разоў большая, і іх лік пастаянна ўзрастае. Гэта — адзін з паказчыкаў росту культуры нашай рэспублікі, яе паглыбленага развіцця.

Мы ганарымся справамі архітэктараў старэйшага пакалення, тых, рукамі каго ўзнята і ператворана ў адзін з прыгажэйшых гарадоў краіны наша сталіца, горадгерой Мінск, — народнага архітэктара СССР У. Каралі, заслужаных архітэктараў, заслужаных будаўнікоў рэспублікі С. Ваткоўскага, М. Бакланова, Г. Бенядыктава, А. Воінава, В. Гусева, Г. Заборскага, В. Ладзгінай, С. Мусінскага, Г. Сысоева... Да іх належыць і група прадастаўнікоў сярэдняга пакалення, якія таксама ўпісалі свае імёны ў летапіс беларускай саветскай архітэктуры. У ім надрастае ўжо дастойнае змяна. Першыя сур'ёзныя заяўкі моладзі прадстаўлены ў выглядзе цікавых комплексаў, ансамбляў, горадабудаўнічых распрацовак. Трэба мець на ўвазе, што раней ці пазней на плечы маладога пакалення сёння будзе ўскладзена задача — далей развіваць нашу архітэктуру, вырашаць задачы, што ставяць перад доўлідам час.

За гады Саветскай улады выраслі і караным чынам пераўтварыліся гарады і вёскі Беларусі. У выніку сацыялістычнай рэканструкцыі невялікія правінцыйныя гарады і мястэчкі дарэвалюцыйнай Беларусі пераўтварыліся ў прыгожыя і добраўпарадкаваныя прамысловыя і культурныя цэнтры рэспублікі. Буйныя дасягненні нашага горадабудаўніцтва і архітэктуры будучы яшчэ больш паказальнымі, калі ўлічыць, што народнай гаспадарцы рэспублікі былі нанесены вялізныя страты ў час Вялікай Айчыннай вайны. Дзякуючы гераічным намаганням працоўных і братняй дапамозе ўсіх народаў нашай краіны ў небывала кароткі тэрмін гарады і вёскі ўзняліся з руін, сталі больш добраўпарадкаванымі і прыгажэйшымі, чым яны былі раней.

Асабліва шырокі размах горадабудаўнічых работ атрымаў у наш час, у 60—70 гады, якія звязаны з выкананнем велічнай праграмы

будаўніцтва матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму. Характэрнай асаблівасцю сучаснага горадабудаўніцтва стаў шырокі дзяржаўны маштаб праводзімых работ, накіраванасць у будучыню, комплекснае вырашэнне сацыяльных, эканамічных і эстэтычных праблем.

Вядучая роля ў вобласці горадабудаўнічага прагназавання належыць раённай планіроўцы, якая ў рэспубліцы атрымала шырокае развіццё. Раённая планіроўка стала важным дзяржаўным рычагом кіравання горадабудаўніцтвам, асновай для распрацоўкі генеральных планаў развіцця гарадоў і перспектывнай перабудовы ўсёй сеткі паселішч. З улікам новых параметраў і перспектывнага развіцця распрацаваны генеральныя планы большасці гарадоў рэспублікі, у тым ліку такіх буйных прамысловых і культурных цэнтраў, як Віцебск, Мінск, Гомель, Магілёў, Брэст, Гродна, Орша, Мазыр, Полацк і Наваполацк, Салігорск і Светлагорск. У іх узніклі такія буйнейшыя прамысловыя комплексы, як Магілёўскі камбінат сінтэтычнага валакна, Полацкі хімічны камбінат, Беларускі шпінны камбінат, Мазырскі нафтапрацоўчы завод, Гродзенскі азотна-тукавы завод і многія іншыя прамысловыя прадпрыемствы і буйныя вытворчыя вузлы. Архітэктура прамысловых раёнаў стала паўнапраўным кампанентам архітэктурных ансамбляў гарадоў. Некаторыя з прамысловых прадпрыемстваў увайшлі ў лік лепшых дасягненняў саветскай прамысловай архітэктуры.

Актуальная праблема беларускага горадабудаўніцтва на сучасным этапе — праблема далейшага развіцця і рэканструкцыі цэнтраў гарадоў з іх бурным ростам і павышэннем ролі грамадскіх цэнтраў у іх эканамічным, палітычным і культурным жыцці. Гарады набываюць новую разгаліваную структуру, звязаную з агульнай планіраванай структурай жыллёвага раёна.

У большай ступені і з большай разнастайнасцю, чым раней, вядуцца работы па сінтэзу мастацтваў і архітэктуры. Толькі за апошняе дзесяцігоддзе ў Беларусі з'явіўся шэраг таленавітых твораў манументальнага мастацтва, якія дастойна адлюстроўваюць гераічны подзвіг саветскага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны і працоўныя подзвігі нашых дзён, твораў, якія атрымалі ўсенароднае прызнанне.

Надзённы клопат архітэктараў — комплексная будова новых жыллёвых раёнаў ва ўсіх гарадах рэспублікі. У гэтым вялікім па сваіх маштабах будаўніцтве адпостраваўся клопат партыі і ўрада аб павышэнні матэрыяльнага добрабыту народа, палепшэнні ўмоў жыцця насельніцтва.

Новыя жыллёвыя раёны, ахопліваючы вялікія тэрыторыі, складаюць неад'емную частку аблічча горада. Архітэктары надаюць вялікую ўвагу задачам павышэння якасці індустрыяльнага домабудавання ў гарадах, палепшэння дабрабыту новых раёнаў, пераадолення яшчэ нядаўна характэрнай многім раёнам аднастайнасці, выкліканай малой наменклатурай тыповых серый жылых дамоў. Новыя жыллёвыя раёны і мікрараёны ў гарадах нашай рэспублікі, пабудаваныя за апошнія гады, вылучаюцца больш цікавым і разнастайным абліччам, цікавай кампазіцыйнай забудовы, умелым выкарыстаннем рэльефа і добраўпарадкаваннем, светлай і радаснай архітэктурай будынкаў. Да такіх могуць быць аднесены жыллёвыя раёны «Усход», «Зялёны Луг», «Серабранка» ў Мінску, жыллёвы раён па Саветскай вуліцы ў Гомелі, Задняпроўскі раён і мікрараён «Мір» у Магілёве, Усходні жыллёвы раён у Брэсце, «Поўдзень» у Віцебску, «Фарты» — у Гродне. Значную цікавасць уяўляе будова жыллёвых раёнаў у новых гарадах Беларусі — Наваполацку, Салігорску і Светлагорску.

Гмах за гмахам узнікаем мы будынікі — да сонца і святла.

Важнейшай рысай сучаснага жыллёвага будаўніцтва ў рэспубліцы стала значнае палепшэнне архітэктурна-мастацкай якасці забудовы. Істотнае павышэнне камфартабельнасці і добраўпарадкавання кватэр, удасканаленне іх архітэктурна-планіровачных вырашэнняў. Гэта ў асаблівасці адносіцца да буйнапаверхнага домабудавання, і ў першую чаргу ў Мінску, адзначаючы ў апошнія гады шэрагам прэміяў на ўсесаюзных аглядах якасці будаўніцтва.

Індустрыяльныя метады будаўніцтва, шырокае эксперыментаванне прынаюць і ў архітэктуру сельскіх паселішч. Дасягненні ў вобласці сельскай архітэктуры ў рэспубліцы шырока вядомыя. Да лепшых прыкладаў эксперыментальных пасёлкаў калгасаў і саўгасаў адносяцца пасёлкі «Верцілішні» калгаса «Прагрэс» Гродзенскай вобласці, цэнтральная сядзіба саўгаса «Леніна» ў Магілёўскай вобласці, пасёлкі саўгаса «Малеч» Брэсцкай вобласці, пасёлкі «Аццябарскі» саўгаса «Сялюты» Віцебскай вобласці, пасёлкі «Сноў» калгаса імя Калініна Мінскай вобласці, пасёлкі саўгаса «Камуніст» Гомельскай вобласці. Вялікая ўвага ўдзяляецца азеляненню і добраўпарадкаванню гарадоў, ахове прыроднага ландшафту, праблеме адпачынку насельніцтва.

Пры праектаванні гарадоў шырокае прымяненне атрымаў прагрэсіўны прынцып

(Працяг на стар 8).

(Працяг. Пачатак на стар. 7). фарміравання цэласных сістэм зялёных насаджэнняў, якія ўключаюць водна-паркавыя дыяметры ў далінах рэк, гарадскія і раённыя паркі, скверы, бульвары, леса-паркавыя паясы, якія акружаюць гарады. Для адпачынку насельніцтва запраектаваны і асвойваюцца буйныя зоны адпачынку мясцовага і рэспубліканскага значэння ў месцах з найбольш спрыяльнымі прыродна-ландшафтнымі дадзенымі.

Мы разумеем, што многа можна і павінен яшчэ зрабіць у дапаўненне да таго, што робіцца. Саюз архітэктараў БССР. Нашы творчыя саюзы — вялікая сіла, роля і значэнне якой узрасце. Гэта падкрэсліваецца і ў новай Канстытуцыі СССР. Нам варта ўдзяляць больш увагі фарміраванню грамадскай думкі па важнейшых пытаннях архітэктурнай творчасці, павышаць узровень прафесійных дыскусій, крытыкі і са-

макрытыкі, больш праводзіць конкурсаў, дабівацца пераемнасці ў працы доўгладу, умацоўваць прафесійныя сувязі з будаўнічымі арганізацыямі, з іншымі творчымі саюзамі.

Натхнёныя рашэннямі XXV з'езда КПСС, акрыленыя новай Канстытуцыяй Савецкай дзяржавы, архітэктары і будаўнікі нашай рэспублікі прыкладуць усе намаганні для выканання тых выскародных задач, што ставяць перад намі партыя і ўрад.

у самадзейным калектыве дапамагае нам працаваць лепш, пастаянна павышаць свае палітычныя і тэхнічныя веды.

Мастацкай самадзейнасці аўтазавадаў аказвае дапамогу калектыву Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР. Артысты тэатра часта бываюць у нас на заводзе, у цэхах, у аддзелах і інтэрнатах. Яны прымаюць удзел у канцэртах, урачыстых вечарах у Палацы культуры, праводзяць заняткі на факультэтах музыкі і балетнага мастацтва ў Народным універсітэце культуры. Кожны год на заводзе праводзіцца фестываль талентаў з удзелам артыстаў, канцэртмайстраў, хормайстраў і дырыжораў тэатра. На працягу шасці гадоў паміж нашымі калектывамі дзейнічае дагавор аб творчасці са-дзужнасці. Наш калектыв мастацкай самадзейнасці ўдзельнічае ў творчых справах перад працоўнымі гарадаў, а таксама нашых падшэфных калгасаў і саўгасаў.

Не толькі ўдзельнікі самадзейнасці падтрымліваюць сувязі з сельскімі працоўнымі.

камі. У сёлетнюю гарачую пару ўборкі каля трох тысяч аўтазавадаў удзельнічалі ў бітве за хлеб; у тым ліку 32 камбайнеры. Яны добра папрацавалі на ўборцы «ўраджаю-77».

Думаецца, такія факты нашай рэчаіснасці сведчаць аб тым, што мы — рабочыя і творчыя работнікі — гэта сябры і паплечнікі. Натхнёная праца на карысць Радзімы заўсёды садзейнічала і садзейнічае развіццю мастацтва. Мастацтва — прафесійнае і самадзейнае — прыносіць яго ўдзельнікам не толькі эстэтычную асалоду, а і ўзбагачае людзей духоўна, садзейнічае росту іх культуры і інтэлігентнасці, росту грамадзянскай і камуністычнай свядомасці. У нашым грамадстве створаны ўсе ўмовы для развіцця і выяўлення разнастайных чалавечых здольнасцей. І гэта яшчэ раз пацвярджае новая Канстытуцыя — Асноўны Закон нашага жыцця. Яна мае не толькі палітычны, сацыяльны, але і духоўны, маральны, глыбока гуманістычны сэнс, як манифест міру, свабоды і шчасця працоўных.

БУЙНЫЯ І АГУЛЬНЫЯ ПЛАНЫ ЭКРАНА

Сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР
В. НІКІФАРАЎ

Для нас, савецкіх людзей, звыкла і ёміста гучаць словы — пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі. Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі наш краіна за 60 год прайшла шлях, роўны стагоддзям. Не пуд гэта і не выпадковасць. Была пастаўлена вялікая мэта, якая адказвала жыццёвым інтарэсам усіх працоўных людзей зямлі, і лепшыя сыны і дачкі чалавечтва ў пачатку XX стагоддзя здзейснілі гэтую мэту. Рэвалюцыя не праіснавала б і дзесяці дзеі, калі б за ўсёй практычнай дзейнасцю рэвалюцыянераў не стаяла вялікая ідэя — аб Чалавеку, аб яго духоўнай, маральнай перспектыве. Бальшавікі заўсёды разумелі і пацвярджалі гэта сваімі спраамі, а парадка і цаной свайго цудоўнага жыцця. Лепшыя людзі нашай гісторыі, кожнага з якіх мы называем ганаровым імем рыцара рэвалюцыі, камунізму рыцара, былі і ёсць людзі ў самым чалавечым сэнсе гэтага слова. Гэта — узор сардэчнасці і працавітасці, дапытлівасці і натхнення, прарорлінасці і самаадданасці, пішчоты і мужнасці, — таго, што жыцьцё волю і памнажае сілы, з чаго нараджаецца ўсё: ад бохана хлеба да касмічнага карабля.

Сёння шматмільённы савецкі народ, горда ўзняўшы над светам свой паніарт — Асноўны Закон СССР — упэўнена крочыць у будучыню, ведаючы: нас выдэ партыя — розум, гонар і сумленне нашай эпохі. Розум, гонар і сумленне — надзейнае кіраўніцтва.

Прыняцце новай Канстытуцыі СССР — гэтага шэдэра марксісцка-ленінскай тэорыі і стваральнай практыкі народа сведчыць аб духоўнай і палітычнай сталасці нашага грамадства, і гэта не можа не натхняць дзеячаў культуры. Кожны савецкі мастак разумее, што ўсе сілы свайго таленту ён павінен накіраваць на тое, каб садзейнічаць развіццю творчых пачаткаў у нашых людзях. Гэта яго ўсвядомленая неабходнасць, яго норма; я павінен працаваць так, каб майму гледачу, майму слухачу, майму чытачу хацелася працаваць і жыць лепш. Я абавязаны памятаць, што лёгка не будзе, будзе — як у баі. Заўсёды будзе неабходнасць абараняць чалавечнасць ў чалавеку, усё, што засталася запаветам нашых бацькоў. Я абавязаны памятаць: рэвалюцыя прадаўжаецца. Адбываецца бесперапынна абнаўленне чалавечтва, абстраецца ідэалагічная барацьба, і я, мастак, змагаюся не толькі за сябе і сваё права самавыражэння, я змагаюся за мой народ, які дае мне такое права, за будучае сваіх дзяцей. Я павінен перамагчы.

У адваротным выпадку мая

праца не робіцца грамадскім здабыткам: я — не мастак. Я недастаткова чалавек, каб несці людзям тое, у чым яны маюць патрэбу і чаго вартыя. Тады я не выконваю свайго абавязку.

Ні вар'яцкая канкурэнцыя, ні жорсткая эксплуатацыя працоўнага чалавека, уласцівыя нашым ідэалагічным ворагам, не ў стане развіць сацыяльнай творчасці на такім узроўні і ў такіх маштабах, як гэта можам мы. Няма ў прыродзе больш магутнага рухаўніка, чым натхненне, творчая энергія нашага савецкага чалавека — культурынага, адукаванага, ідэйна перакаванага, высокакваліфікаванага, які ўсведамляе сваю інтэрнацыянальную місію будаўніка камунізму. Наш Асноўны Закон садзейнічае таму, каб чалавек становіўся стваральнікам, пераўтварае гэта ў права і гарантуе яго.

Грамадства вучыць нас разумна карыстацца гэтым высокім правам.

Беларуская кінематаграфія маладая. Яна мае ўжо традыцыі і дасягненні, якія даюць падставы на сур'езную і даярвальную, узаемаўзбагачальную размову з гледачом. Напрыклад, мы наладзілі першы народны фестываль у Брэсцкай вобласці. Вялікая група кінематаграфістаў з фільмамі апошніх год пабывала ва ўсіх раёнах і гарнаселках вобласці і за 5 дзён правіла больш як 70 сустрэч-справаздач і абмеркаванняў. Такі фестываль адбыўся ў Віцебскай вобласці. Думаецца, гэта дзейная форма грамадскай дзейнасці нашага саюза. Традыцыйным з'яўляецца і штогадовы агляд-конкурс новых фільмаў кінастудыі «Беларусьфільм» з шырокім удзелам працоўных, грамадскага Мінска. Па выніках агляду мы адразу праводзім выжны творчы семінар, запрашаючы кінематаграфістаў і крытыкаў Масквы, Ленінграда, братніх рэспублік для глыбокага аналізу работы студыі. Такую

школу павышэння ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і майстэрства праходзяць усе члены саюза.

Экран — люстра часу. Што мы паказваем на ім?

Ваенна-патрыятычная тэма — адна з галоўных тэм беларускіх кінематаграфістаў. І так будзе доўга, пакуль гучыць голас Хатыні, узвышаецца Курган Славы, стаяць абеліскі над дарагімі магіламі. Чым больш па часе жыве наша памяць аб гераічным мінулым, тым цясней яна пераплятаецца з клопатамі і радасцямі сённяшняга дня.

Сённяшняе беларускае кіно — на парозе такой сталасці, калі яму па сіле задачы і патрабаванні часу. І гэта натуральна, заканамерна, таму што атмасфера нашых дзён жыццёвая, клопат і ўвага партыі і ўрада да кінамастацтва, да лёсу кінематаграфістаў — дзейсныя і сталыя. Мы ўсё глыбей усведамляем, які гэта смелы і адважны ўчынак — браць увагу тысяч і тысяч гледачоў тым, што ты паказваеш буйным і агульным планам з экрана.

Мушу шчыра прызнаць: мы становімся больш патрабавальнымі да сябе і адзін да другога, паколькі брак у нашай справе недаравальны. Сёння мастак — не толькі кінематаграфіст, пісьменнік, аніцёр, журналіст, архітэктар; сёння мастак — гэта палітык і баец; сёння ён практычна псіхолаг, сацыёлаг, педагог. Сёння мастак — грамадзянін Савецкага Саюза. Паняцце мастак з кожным дзесяцігоддзем Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі набывае ўсё большы сэнс, бо ад яго чакаюць праўдзівага слова, вобразнага асэнсавання і сапраўды партыйнай ацэнкі тых з'яў і працэсаў, што трапляюць у поле зроку кінакамеры ці вока жыванісца, музыканта або доўліда. З гэтым пачуццём адказнасці за сваю справу сустракаюць юбілей Кастрычніка творчыя работнікі кіно.

МЫ — СЯБРЫ І ПАПЛЕЧНІКІ

Электраварышчык Мінскага аўтазавада
П. АНДРОНАЎ

Вялікі Кастрычнік адкрыў працоўным Краіны Саветаў найшырэйшы доступ да ведаў і ідэйных багаццяў. Гэта сапраўды так. Гэта дагавор літаратуры, якая стала неад'емнай часткай нашага жыцця. У нашай краіне мільёны людзей — стваральнікі духоўных каштоўнасцей. Адною з самых папулярных і агульнадаступных форм з'яўляецца мастацкая творчасць.

На прыкладзе фактаў з жыцця роднага Мінскага аўтамабільнага завода і можна гэта прасачыць. У дваццаці шасці калектывах зай-

маецца больш як 1.200 чалавек, якія захапляюцца мастацкім словам, песнямі, танцамі, выяўленчым мастацтвам і іншымі жанрамі. Восем самадзейных калектываў удастоены звання народнага, у іх ліку і наш мужыцкі хор, у якім, дарэчы, я спяваю трынаццаць год. Удзел у гэтым калектыве дае мне вялізнае задавальненне — пашырае круггляд, раскрывае свет мастацтва, яго характэр і змест. Канцэртная дзейнасць спрыяе развіццю дружбы з калектывамі іншых рэспублік, пазнанню народнага фальклору нашай Радзімы. У той жа час удзел

НАРОЎНІ СА ЗБРОЯЙ

Намеснік начальніка Палітпраўлення
Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі
М. ШАПАЛІН

Усе мы — ад салдата да камандуючага акругай — з вялікай увагай адносімся да нашай выскароднай працы, высока цнім яе грамадскую значнасць, яе значэнне для нарошчвання духоўнага патэнцыялу нашай вялікай Радзімы. Мы выказваем вам удзячнасць за тое, што ваенна-патрыятычны абавязак, свята выконваецца работнікамі мастацтва Беларусі; за тое, што сваім творчым талентам вы ствараеце магутную духоўную зброю, без якой немагчыма выхаванне абаронцаў Радзімы цяпер: за тое, што вы заўсёды ў баявым страі нашай армейскай палітработы. Нам вельмі прыемна прыгадаць сёння, што на працягу ўсіх 60 год літаратура і мастацтва рэспублікі дапамагаюць Узброеным Сілам абараняць вялікія заваёвы рэвалюцыі, што непарыўная і ў вышэйшай ступені плённая сувязь беларускіх пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, архітэктараў, работнікаў тэатра і кіно з воінамі акругі маюць даўнія і вельмі трывалыя традыцыі. Гэта сувязь, якая нарадзілася ў далекія перадваенныя гады, праверана і загартавана ў агнях Вялікай Айчыннай вайны, ніколі не спыняецца. Наўрад ці магчыма цяплей, больш задушэўна, правільней перадаць пачуцці беларускага народа да воінаў, чым гэта было выказана Янкам Купалам, Якубам Коласам, Пятром Глебкам і Петрусём Броўкам у калектывным прысвячэнні Чырвонай Арміі ў 1936 годзе. Вершы тых гадоў і да сёння хваляюць чытачоў.

Наогул творы, якія найлепшым чынам вырашаюць гераічную тэму, адкрыты самай шырокай аўдыторыі чытачоў і гледачоў. Асабліва вялікім попытам карыстаюцца творы, якія расказваюць аб подзвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і дазваляюць маладому пакаленню воінаў далучыцца да баявой славы бацькоў. У кола любімых твораў надзейна ўвайшлі раманы, апавесці, вершы і паэмы выдатных беларускіх празаікаў і паэтаў. Фарміраванню мужных байцоў служаць фільмы. Высокі зарад будзёрасці нясуць у масы воінаў жыццёсцвярдзальныя творы І. Луцкіна, Я. Глебава, У. Алоўні-

кава, Ю. Семянкі і іншых кампазітараў. Вельмі радуе, што новыя творы аб гадах мінулай вайны вызначаюцца выразнай партыйнай пазіцыяй аўтараў, навуковым падыходам да гістарычных матэрыялаў, правільнай трактоўкай розных бакоў вайны і подзвігаў чалавека.

Мы вельмі і вельмі ўдзячны не толькі за тое, што яны ствараюць велізарныя духоўныя каштоўнасці, якія ўзбагачаюць воінаў, і шмат робяць для таго, каб гэтая магутная духоўная зброя знаходзіла шчыры водгук чытача і гледача. У нас адбылася вялікая колькасць творчых сустрэч, сотні спектакляў, мноства канцэртаў і іншых мерапрыемстваў, якія праведзены сумесна з палітэрганамі і творчымі арганізацыямі.

Карыстаючыся выпадкам, нам хочацца падкрэсліць ролю прафсаюза работнікаў культуры і шэфскай камісіі, іх мясцовых органаў у наладжванні вялікай і ганаровай работы сярод воінаў сіламі навуковай і мастацкай інтэлігенцыі рэспублікі.

Мы не сумняваемся, што вы, творчыя работнікі, ведаеце, якая невычэрпная ваенна-патрыятычная тэма. Вы будзеце заўсёды ёй верныя. Мы верым, што таленавітым і прафесійным уменнем беларускіх майстроў будучы створаны новыя яскравыя творы, кінафільмы, маляўнічыя палотны, скульптуры, песні аб гераічных шляхах нашых Узброеных Сіл, аб духоўным характэре салдат і афіцэраў, нашых сучаснікаў, аб высокіх задачах Узброеных Сіл сёння. Са свайго боку гатовы дапамагчы вам у арганізацыі творчых паездак у войскі, у разуменні характэру сучаснай ратнай працы, у тлумачэнні ваенных матэрыялаў. Будзем садзейнічаць, калі патрабуецца, нараджэнню творчай іскры. Зробім так, каб вы пабывалі ў баявых машынах, у пяходзе, хадзілі ў «атакі», пабывалі на прыднім краі, на танках пераадолелі па дне водную перашкоду... Адным словам, зробім усё, каб у вас было натхненне.

Прыміце ўдзячнасць у ваш адрас і пажаданне новых творчых поспехаў ад Імя воінаў нашай арміі.

ПРАВА І АБАВЯЗАК МАСТАКА

Народная артыстка СССР
А. КЛІМАВА

Часта я задаю сабе пытанне: што мяне чакала б, калі б мне, даччы бедных сялян, не пашчасціла нарадзіцца ў вельміны час, час, калі на адной шоста частцы зямнога шара здзейсніўся цуд — Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя? Хіба змагла б я атрымаць вышэйшую адукацыю, быць раўнапраўным членам грамадства — я, жанчына-актрыса? Не, вядома! Вось чаму мне сёння хочацца сказаць дзякуй за свой лёс Кастрычніку, нашай партыі, падзякаваць за тое, што я магу працаваць, жыць, за тое, што з мяне патрабуюць многа і што часцінка маёй працы ўваходзіць у вялікую працу нашчага народа. Гэтым я ганаруся, у гэтым мае шчасце.

Якую ролю я ні іграла б — з класікі, напрыклад, або жанчыны не нашага грамадства, — я заўсёды павінна памятаць, што я — савецкая актрыса. Мой камуністычны светапогляд павінен асвятляць дзялялетку таго жыцця, якое адлюстроўваецца сёння на сцэне.

Гэта вельмі моцная зброя — мастацтва! Яно пранікае ў душу і ў мозг чалавека. Не выпадкова нас ільчаць работнікамі ідэалагічнага фронту. Мы, артысты, павінны аб гэтым памятаць кожную секунду.

Мы іграем шмат спектак-

ляў пра нашых сучаснікаў. У нас вялікая прага як мага часцей сустракацца з вобразами чалавека нашай краіны. Мы імчымся глыбей раскрыць яго духоўнае жыццё, яго духоўны свет. Мы смела выкрываем яго недахопы.

І ўсё ж театр яшчэ ў даўгу перад нашым сучаснікам. Яшчэ мала прыходзяць на сцэну вобразы рабочых і працаўнікоў вёскі. Кожны дзень, разгортваючы старонкі газет і часопісаў, мы бачым цудоўныя твары ткачых і свідарак, сталваараў і трактарыстаў, чытаем пра іх подзвігі ў працы. І хочацца, каб гэтыя людзі — ад студэнта да акадэміка, ад медыцыны да касманаўта — часцей былі ў промнях рампы.

Дазвольце сабе сказаць ад імя ўсіх актрыс: мы, жанчыны, марым пра ролі геральнашага часу. Тут першае слова за драматургамі. Спадзяюся, што сумесна з імі наша сцэна неўзабаве ўзбагадзіць галерэю вобразаў нашых сучасніц.

Мне хочацца сказаць дзякуй за свой лёс — Кастрычніку, нашаму народу, нашай партыі. Гэта цяпер жанчыны — жыць у сферы любімай творчай справы. Я ганаруся, што мая праца ўліваецца ў вялікую працу савецкіх людзей. Дзякуй Вялікаму Кастрычніку!

цвердзіла новую Канстытуцыю краіны.

Стаўшы штодзённым спадарожнікам хлебароба, наша савецкае мастацтва, культура робяцца не толькі духоўнай, а калі можна так сказаць, і матэрыяльнай сілай. І чым яна мацнейшая, тым вышэйшы напал нашай працоўнай энергіі, тым больш плённай становіцца наша праца.

І яшчэ я хачу сказаць: паважаньня прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, давайце дамовімся з вамі — мы, калгаснікі, будзем заўсёды працаваць як след, але і вы таксама ад жыцця не адставайце. А яно такое, што вам ёсць пра што сказаць і напісаць!

Па радзі мы чуем і чытаем у газетах, што ёсць людзі за мяжой, якія, прабачце, вельмі клопацца пра нашу свабоду і нашы правы. Бы пры выпадку маглі б сказаць пару «цёплых» і «ласкавых»

слоў гэтым панам-добрадзеям. У вашых руках моцная зброя, вы ў нас такія здольныя і таленавітыя. Я на вашым месцы дала б гэтым ёлупам такі адлуп, каб яны больш і не пажадалі ляць наш савецкі лад і наша жыццё!

Калісьці ў дзяцінстве мне бацька чытаў байку Кандрата Крапівы «Жаба ў каліне». Ці не такі ж і кожнай жабы лёс, што і пнеца на хату культуцы савецкі воз?.. Такі! Па-новому асэнсавалі сёння гэты выдатны твор. І на паклёп буржуазных пісак у думках гавару сабе: ты, жаба, не падлазь да нас, ты не спіхнеш з намечанай партыйнай дарогі наш савецкі воз!..

І яшчэ, калі вы не будзеце пярэчыць, я ўнясу такую прапанову. Давайце дамовімся: мы вас забяспечваем і малаком, і мясам, і бульбай, і хлебам, адным словам, усімі матэрыяльнымі здабыткамі. А

вы ўжо, будзьце ласкавы, забяспечвайце нас сапраўднымі духоўнымі каштоўнасцямі. Такімі каштоўнасцямі, якіх ад вас чакаюць народ і партыя.

Калі-нікалі чуеш, што вы, бывае, скардзіцеся на крытыку за тое, што яна неспаслядоўная, неглыбокая. Наконт гэтага павінна вам сказаць, што мы, чытачы, слухачы, глядачы, — вышыны крытыкі, і нам усё добра відаць. Мы адрозніваем дзе таленавіта, а дзе не вельмі. Дзе моцна, а дзе і слабавата, дзе праўда, дзе тронкі і вымысел. Толькі не заўсёды гаворым пра гэта, бо вельмі любім вас, многага ад вас чакаем і спадзяёмся на вашы творчыя поспехі і дасягненні.

Жадаем вам, каб усім вам добра пісалася, добра малівалася, добра ігралася, добра здымалася, добра думалася! Каб тымі песнямі, што вы складаеце, і мы з задавальненнем снівалі!

КРОКІ Ў БУДУЧЫНЮ

Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, пісьменнік
Максім ЛУЖАНІН

Дазвольце, таварышы, запрасіць вас у два кароткія падарожжы — у лета 1977 года і ў той час, калі рэспубліцы было пяць гадоў, а літаратуры і таго меней. Гэта была пара шырокага разгасласу «Босых на вогнішчы» М. Чарота, пара завяршэння Коласавых паэм, з'яўленне Купалавага «Безназоўнага», а крыху пазней — аповесцей М. Гарэцкага і К. Чорнага, баек К. Крапівы, вершаў П. Труса. За імі стаяў гурт самых маладых з вучнёўскімі спыткамі вершаў. Пяць гадоў — узрост не сказаць каб значны. Ды ў рэспубліцы і ў яе літаратуры быў вопыт барацьбы за народную ўладу Саветаў, адстойванне яе ад інтэрвентаў рознай зброі і масці. У маладой дзяржаве пратывалі камуністы, якія атрымлівалі дырэктывы з вуснаў самога Леніна. Краіна набывала відучыя вочы граматы, дужэла, ствараючы першыя камуны, багачэла, на фабрыках пускала ў ход першыя свае станкі і жала жніяркамі сваёй работы.

Усё гэта трымала літаратуру ў стане ўздыму.

Перагортваючы многія камплекты тагачасных выданняў, я высветліў немалой важнасці акалічнасці. Новыя творы паэзіі ў пераважнай большасці ўпершыню публікаваліся не ў тоўстых часопісах — «Полымя», «Узвышша», «Маладзін», — а ў газетах «Советская Белоруссия», «Звязда», «Беларуская вёска», «Чырвоная змея», у дадатках да іх і ў тонкіх ілюстраваных часопісах. Гэта значыць — прабіраўся да масавага чытача. Вершы стаяў у газеце не пад рубрыкай «Паэзія», а паўнапраўна поруч з матэрыяламі гаспадарчага і прапагандыскага парадку, нёс службу палітычнага ўздзеяння на масы, чаго і дамагаўся У. Маякоўскі. Не думаю папракаць сённяшняю паэзію ў грамадзянскай недастатковасці, а сучасныя газеты — у недаацэнцы паэтычнага слова, ці чытачоў — у астыванні цікавасці да яго. Аднак арганічнае супрацоўніцтва газеты і паэзіі — рэч далёка вылішня і зараз і сёння. Прыцягненне ўвагі літаратара да падзей — заказ на верш — можа даць не толькі надзвычайна водгукі, а і творы, што прайдуць у кнігі, як адлюстраванне рэчаіснасці на вартым таго ўзроўні.

Мастацкі твор, як вядома з даўным-даўнага, пачынае расці, калі аўтар бачыць у абывыклым, штодзённым штосьці як бы сустрагае ўпершыню і здзіўляецца, скажам, з падрастання дома на вуліцы, з абмалоту палетка пшаніцы, з чалавечай мужнасці або даброты. А здзіўленыся, мастак ужо не можа не перадаць хвалявання і навізны ўбачанага суразмоўніку, чытачу, падзяліцца знаходкай. І вось якая існуе пераемнасць: цяпер людзі творчага асяроддзя не выходзяць са стану першабачання, першахвалвання, жыцця на подступах да першаадкрыцця. Мы абавязаны гэтым партыйнай накіраванасці часу, які адкрывае вачам усё шырэйшы поступ народа, падмае краіну на ўсё вышэйшыя ступені дзяржаўных, гаспадарчых, культурных здабыткаў, вылучае наперад самых здольных, ставіць на ключавыя пазіцыі маладых.

Людзі майго веку працуюць, звычайна, скупавата, датрымліваюцца той меры ў фарбах і пачуццях, што называецца — лепш не дадаць, чым перадаць, — у імя мастацкай праўды, якая не церпіць прыпёсак, падмернасці, падымання на пальчыкі. Але час дае такі зарод стваральнага настрою, што і старэйшыя літаратары працуюць з зайздроснай маладой шчодрасцю. Абавязкі і адказнасць, ускладненыя на нас партыйны, — велізарныя.

Перад намі свята — гадавіна найвялікшай падзеі стагоддзя, Кастрычніцкай рэвалюцыі. Уведзены ў дзеянне статут жыцця савецкіх людзей — новая Канстытуцыя, Абвешчаны матэрыялы кастрычніцкага Пленума ЦК КПСС і тэкст прамовы таварыша Л. І. Брэжнева, Задачы партарганізацый рэспублікі вельмі выразна канстатаваў нядаўні пленум ЦК КПБ. Адна з пастаўленых задач — уключыцца ва ўсеагульнае вывучэнне Асноўнага Закона.

Як гэта зрабіць? Перш за ўсё вывучыць сутнасць і дух Канстытуцыі. І галоўнае — падмацаваць гэта вывучэнне творца, каб выйшлі да мастацкага асэнсавання заваў сягонняшніх, і яшчэ больш — заўтрашніх.

З гэтым працэсам давайце праедзем на маёй радзіме,

па Случчыне. Наўкасы цераз вуліцу са школьнага двара едзе моладзь парамі. Наперадзе — адны дзяўчаты, рослыя, бліскучавонія, у ружовых сукенках. Замыкаюць працэсію хлопцы ў неабліжных плечы пінжаках і спінуца белых кашулях. Недзе пасярэдзіне, паміж дзявочай і хлапечай часткамі ланцуга, — пара: хлопец і дзяўчына. Яны крыху збытанжаны праз гэта. Можна, тут школьнае сяброўства перарастае ў больш трывалае пачуццё, і яно сароміцца выходзіць на вочы бацькоў і знаёмых. Учарашнія школьнікі кіруюцца ў Дом культуры. Там ім урачыста раздадуць атэстаты, зробіць праводзіны: адгуляйце, дарагія, развітальную вечарынку і — шчасліва! Распырхвайцеся ў шырокі свет!..

Не ўсё ўдалося выказаць мне гэтай слаўнай моладзі. Адно толькі перадаць: пэўнасьць, што не шукаюцца яны ў сваім лёсе, не пагражаюць ім горкія сцэжкі Сымона-музыкі. Шырокія дарогі Радзімы чакаюць сваіх маладых працаўнікоў. Усіх выпускнікоў з адной сельскай школы было 78. А ў пачатку 20-х гадоў на ўсю гэту частку вясковай Случчыны наўрад ці знайшлося б столькі асоб з сярэдняй адукацыяй, уключаючы настаўнікаў, партыйных і савецкіх работнікаў. А студэнтаў можна было пералічыць, загібаючы пальцы на адной руцэ, што мы і зрабілі нядаўна з адным земляком даволі лёгка, бо ён і я ўваходзілі ў тую першую пяцёрку студэнтаў!..

Пойдзем далей. У гэтых самых месцах маёй радзімы адзін раён цяпер надойвае за суткі 200 тон малака — цэлую ручэйку. У комплексах, саўгасах і калгасах гадуецца магутныя статкі выдатнага заводу жыўёлы. А на маёй памяці там хірылаву кароўчыну лёгка было паблытаць з лозай і авечкай.

На палетках, дзе раней блішчалі босыя пяты жней і касоў, маіх равеснікаў, менш за 20 год назад паклалі першы камень у падмуркі Салігорска. У бязводных раней далінах разліліся вада-сховішчы для гараджан. Невядома, дасюль нашаму краю прафесія шахцёраў упэўнена падыходзіць да беларусаў, якія даюць амаль палавіну калійнай солі ў краі (Працяг на стар. 10).

АД ЗЯМЛІ, АПЕТАЙ КУПАЛАМ

Аграном калгаса «50-годдзе Кастрычніка»
Маладзечанскага раёна
Н. СТАНКЕВІЧ

Паважаньня таварышы, дазвольце мне ад імя працаўнікоў, ад імя землякоў вялікага Янкі Купалы перадаць вам гарачае шчырае прывітанне! Сёлетні год выключна багаты на радасныя падзеі. Гэта падрыхтоўка да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. Гэта абмеркаванне і прыняцце новай Канстытуцыі СССР — Асноўнага Закона нашага ладу і жыцця.

Я вельмі хвалюся, бо бачу ў гэтай зале людзей, якіх ведаю па школьных падручніках, па кнігах мастацкай літаратуры, па песнях і карцінах, па кінафільмах і па творах архітэктуры і манументальнай скульптуры.

Мы ведаем пісьменнікаў, творы якіх даюць не толькі асалоду сэрцу, але і падтхняюць на працоўныя подзвігі. Ведаем творы, што апяваюць герояў нашай слаўнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, першых пяцігодак і гадоў суровых выпрабаванняў у барацьбе з фашызмам. Ведаем творы, дзе нібы ў люстэрку — наша сённяшняе жыццё. Шчырае дзякуй за гэта вам, дарагія таварышы, ад нас, ад нашых дзяцей, якія выхоўваюцца на добрым мастацкім слове!

Хвалюся і ад таго, што бачу ў зале вядомых артыстаў, кампазітараў, мастакоў, кінематаграфістаў. І што самае цікавае — калі раней мы пра вас чулі толькі па радыё, чыталі ў газетах і часопісах, то цяпер амаль усіх добра ведаем у твар. Не толькі па экранях тэлебачання і кіно, але і асабіста. Бывае, іншы раз у Мінску цяжка трапіць у театр, бо білеты раскупляюцца, і мы, вясковыя жыхары, у больш выгадным становішчы: да нас часта прыязджаюць пісьменнікі, артысты, кампазітары. Мы ў сваім Палацы культуры, пабудаваным па вашаму праекту, таварышы архітэктары,

маем магчымасць паглядзець спектаклі акадэмічнага театра, паслухаць у выкананні цудоўных спевакоў песні Уладзіміра Алоўнікава, Юрыя Семянікі, Ігара Лучанка, Дамітрыя Смольскага... Асабліва жаданымі гасцямі для нас з'яўляюцца нашы шэфы — артысты тэатра імя Янкі Купалы. З вялікім захапленнем глядзім мы спектаклі «Паўлінка» і «Трыбунал». Гарачымі апладысмантамі сустракаем нашых любімых акцёраў — Эдзіслава Стому, Леаніда Рахленку, Генадзія Аўсянікава, Зінаіду Браварскую, Лілію Давідовіч!..

Мне даволі часта даводзіцца бываць у Мінску. І я не магу раўнадушна праходзіць па плошчы Перамогі міма манумента ў гонар нашых вызваліцеляў — воінаў і партызан. Я захапляюся скульптурнымі ансамблямі помнікаў Янку Купалу і Янку Коласу. З замілаваннем гляджу на новыя гмахі дамоў. А гэта ж — таксама мастацтва.

У шэрагу правоў, якія ў нашай краіне сталі рэальнасцю, а ў капіталістычных з'яўляюцца нязбытнай марай працоўнага чалавека, можна назваць права на карыстанне дасягненнямі культуры. У нашым раёне — шэсць дзесяткаў клубаў і дамоў культуры, большасць якіх маюць кінаўстаноўкі. У мастацкай самадзейнасці ўдзельнічае амаль тры тысячы чалавек. У бібліятэках — паўтара мільёна кніг мастацкай, палітычнай і навуковай літаратуры. Насельніцтва атрымлівае больш як 60 тысяч экзэмпляраў газет і часопісаў. У кожным доме — радыё, тэлевізар.

Блакітны экран дазволіў нам разам з усім савецкім народам быць удзельнікамі гістарычнай сесіі Вярхоўнага Савета СССР, якая за-

(Працяг. Пачатак на стар. 9).

Іне. Гэта нешта ды важыць!
Вось так за колькі хвілін падарожжа па аднаму невялікаму кавалку тэрыторыі рэспублікі мы навочна і наважна засвойваем артыкул Канстытуцыі — наша права на працу, на адпачынак і на адукацыю.

Хай сабе ад маіх родных, ацеленых дзіцячай незабывнасцю мясцін, застаецца адна назва. Не проста ж узняліся камбінаты, палатцы культуры, узбагачальныя фабрыкі, школы. Адбылося невымяральнае большае — вырасла новае жыццё! І гэта — маё свята, свята майго народа, майё партый. Адсюль і вынікае наша маладое бачанне новага, пачуццё гордасці за востры розум, за пэўную хаду, за ўмелыя рукі народа. Як жа мы, яго работнікі ў духоўнай сферы, можам не пісаць паэм, опер, карцін, не ўзводзіць будынкаў! Само жыццё дае ў рукі невычарпальны матэрыял для мастацкіх абагульненняў.

Партыя вучыць нас, пра гэта сведчаць і матэрыялы нядаўняга пленума ЦК КПБ. адзначаць свята, не забываючыся, аднак, на пераадолены цяжкасці. Глыбока справядлівыя словы П. М.

Машэрава пра выхаванне нашых людзей, яго заклік паставіць заслон усяму, што калямуецца плынь нашай жыцця. Гэтыя словы — наказ партыі творчым работнікам. Яны абавязваюць нас да самага пільнага азнавання савецкага паветра, умацавання працоўнага сумлення, выхавання чалавечых душ. У дакладзе дадзена шмат падказак тэм і праблем — хопіць не на адзін раман і аповесць. Нам даручаецца высвечваць усе куткі ўнутранага свету чалавека, узвышаць яго духоўныя патрэбы, дапамагаць кожнаму пазбаўляцца ад тых ці іншых недахопаў...

Ці трэба казаць, што такую работу па высвечванні ўнутранага свету мы не маем права рабіць іначай, як добра, з партыйнай страснасцю, пад чырвоным ветразем эпохі! І ў перадсвяточныя дні, перад абліччам найсур'ёзнейшых задач будзе дарэчы сказаць, што не заўсёды ўдаецца нам праводзіць задуму ў адпаведнасць з іх выкананнем, уздымацца на ўзровень сучасных задач мастацтва. Часта мы спынаемся называць паэзіяй радкі, якія не ўнімаюцца над роўнячай гладкай ісцю; узводзім у ранг прозы расцягнутае на многія аркушы чыстапісанне; за

крытыку лічым тое, што хутчэй адносіцца да «дыпламаты» як па выбары аб'ектаў крытыкі, так па залежнасці яе тону ад саюзнасці аўтара...

Працаваць добра — значыць, штодзённа выконваць наказ партыі: забяспечыць адзінства слова і справы. Навучыць жыццю можна толькі глыбока і стала навучаючыся ў жыцці. Я таксама стаю за калектыўную згуртаванасць, адданую і творчую нацэленасць творчых саюзаў. Сапраўды, давайце мацней дружыць, сустракацца і ў будні дні, болей раіцца і гарачэй спрачацца, узаемна радавацца поспехам! Напрыклад, літаратары Украіны паразмаўлялі з вучонымі пра ахову прыроды. Не менш матэрыялаў і праблем для цікавых абмеркаванняў і ў нас.

Будучыня перад намі шырокая і светлая.
Хто і калі шырэй і смялей праторваў дарогі ў будучае, чым створаная Леніным Камуністычная партыя? Хто і калі рабіў больш справядліваю справу, чым наша, Кастрычнікам пастаўленая, Савецкая ўлада і мы набліжаемся да прастораў будучыні, якая ўсталявае шлях свой гіганцкімі здзяйсненнямі савецкіх людзей.

кага драматычнага, Тэатра юнага глядача, з беларускімі пісьменнікамі, мастакамі, кінематографістамі.

Асабіста мяне, як удзельніцу студэнцкай мастацкай самадзейнасці — члена гуртка мастацкага слова, не можа не хваляваць кожны новы твор беларускіх пісьменнікаў. На нашым філфаку здаўна існуе творчае аб'яднанне «Узлёт». Гэта ў ім набіралі сілы вядомыя беларускія паэты А. Лойка і Г. Бураўкін, Н. Гілевіч і Р. Барадулін.

Шмат шчаслівых гадзін дорыць нам удзел у мастацкай самадзейнасці. У сарак

калектывах, якія аб'ядноўваюць сёння 2.800 чалавек, займаюцца студэнты-аматары. Тры калектывы — танцавальны «Крыжачок», харавая капэла і аркестр народных інструментаў — носяць званне народных.

Сённяшняя сустрэча прадстаўнікоў творчых саюзаў дае магчымасць нам, студэнтам, яшчэ раз адчуць жыццё пульс рэалістычнага савецкага мастацтва, таго мастацтва, якое адлюстроўвае наша імклівае жыццё, служыць нашаму часу, савецкаму чалавеку — працаўніку. Вось за гэта вам, творцам, вялікае дзякуй!

БУДАВАЦЬ НА ДОЎГІЯ ГАДЫ

Заслужаны архітэктар БССР Г. БЯГАНСКАЯ.

Ужо той факт, што сёння можам гаварыць аб найўнасці беларускай сельскай архітэктуры, — гэта адна з канкрэтных перамог Вялікага Кастрычніка. З першых дзён перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі правядыр пралетарыяту У. І. Ленін і наша дзяржава марылі аб стварэнні істотнай розніцы паміж горадам і вёскай. Сёння гэта запісана ў новай, зацверджанай і прынятай усім народам Канстытуцыі.

Архітэктары, якія працуюць у галіне сельскага будаўніцтва, робяць многае, каб узровень камфартабельнасці пражывання стаў лепшым і не адрозніваўся ад гарадскога. Калі мы бачым пабудовы накіталі Верцілішак, што забудоўваюцца па генпланам, лёгка сабе ўявіць, як гэта ўражвае тых, хто памітае вёску былых часоў.

Архітэктура — той від мастацтва, з якім чалавек сутыкаецца паўсядзённа. Архітэктар стварае духоўнае і матэрыяльнае асяроддзе, у якім жыве, адначавае чалавек. Дорага абыходзіцца дзяржаве нашы памылкі, але

яшчэ даражэй кошт, калі гэтыя памылкі існуюць дзесяцігоддзямі. Усе архітэктары разумеюць, як пільна трэба сячыць за сваёй творчасцю. Архітэктар ваяка і наглядна адлюстроўвае ідэалогію народа.

Можна не спяваць песню, калі яна не спадаеца, аб ёй можна наогул забыць. Можна забыць і слабы літаратурны твор. Можна, нарэшце, не ставіць п'есу, дрэнна напісаную драматургам. А вось як быць з непрыгожым будынкам? Вось чаму архітэктар не мае права на агрэсію, на памылкі. Тым больш, калі ён працуе ў галіне сельскага будаўніцтва, якому ўдзяляюць вялікую ўвагу партыя і ўрад, ажыццяўляючы векавую мару працаўнікоў аб стварэнні граней паміж горадам і вёскай. І сельскія архітэктары робяць нямаля, каб будаваць зручнае і камфартабельнае жыллё для нашых выдатных хлебаробаў і жывёлаводаў.

Архітэктары Беларусі будуюць і ў далейшым захоўваюць і намагаюцца лепшыя традыцыі сельскага дойлідства, каб нашы вёскі і сёлы сталі яшчэ прыгажэйшымі.

«Я САМ БАЧЫЎ ІНШЫ СВЕТА...»

Кампазітар Сяргей КАРТЭС.

Чытаючы і перачытваючы артыкулы Канстытуцыі БССР — гэтага вялікага манифеста нашай эпохі, мы прымаем як натуральныя высновы, запісаныя ў іх. Мы ведаем, што грамадзяне БССР маюць права на працу, на адпачынак, на ахову здароўя, на матэрыяльнае забеспячэнне ў старасці, на адукацыю. Усё гэта так натуральна! А мне ўспамінаецца іншае. Амаль палавіну свайго жыцця — да прыняцця грамадзянства БССР — я правёў у Аргенціне. Ці магу я ў гэтыя мінулыя не ўспамінаць тыя гады, калі ўсе гэтыя самыя натуральныя чалавечыя правы гучалі для нас амаль міфам?

Чытаючы аб праве на бясплатную адукацыю, я ўспамінаю сваю вучобу. Калі я пачаў займацца музычнай, мне давялося ўжо ў 15 гадоў шукаць работу, каб плаціць за гэта.

Чытаючы аб праве на ахову здароўя, я ўспамінаю не толькі тое, што любяў хвароба патрабавала велізарных грошай на лячэнне, але і страшную галечу, у якой жылі і жывуць тысячы людзей у краінах капіталу.

Чытаючы аб праве на жыллё, успамінаю цэлы радён самаробных хацін на ўсёй уславіне Буэнас-Айраса, хацін з бляшаных і кардонных каробак. Пасля вое-

най наваліны ўсе гэтыя дамы разваліліся, і людзі аказаліся над адкрытым небам.

Чытаючы аб забароне дзіцячай працы, успамінаю армію дзяцей — працаўноў газет, чысцільчыкаў абутку, проста жабракоў. Ці мог я тады думаць, што ў Савецкім Саюзе закончу кансерватарыю, аспірантуру, што ўсе гады вучобы буду атрымліваць стыпендыю, што стану беларускім кампазітарам, членам Саюза кампазітараў БССР?

Я пішу музыку, мае творы выконваюцца і выдаюцца. І міжвольна параўноўваю сваё жыццё з тэсам відамага пісьменніка — аргенцінскага камуніста, які працаваў кампозітарам, бо пісьменніцкая праца не магла праваміць яго.

Ці мог я марыць, што тут, у Беларусі, я напішу сваю першую оперу «Джардана Бруна», і яна будзе пастаўлена ў нацыянальным тэатры оперы і балета? Я ганаруся тым, што тэатр прысвяціў гэту пастаноўку 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

Я ганаруся тым, што я — камуніст, грамадзянін Савецкага Саюза. Я шчаслівы, што двое маіх сыноў жывуць у свабоднай краіне, дзе ўсе сапраўды дэмакратычныя правы гарантаваны кожнаму грамадзяніну.

Ялі прывітальнае пісьмо ў адрас Цэнтральнага Камітэта КПСС.

МАЛАДОСЦЬ—ЧАС ПОШУКАЎ

Актрыса кінастудыі «Беларусьфільм» С. СУХАВЕН.

Мы, маладыя творчыя работнікі, добра разумеем, што 60-годдзе Вялікага Кастрычніка — гэта свята, якое заваявана, вылакутавана і падорана нам старэйшым пакаленнем, нашымі гераічнымі дзядзямі і бацькамі. Мы жывём сёння ў азаранні новай Канстытуцыі, якая адкрывае найшырэйшыя магчымасці для творчай моладзі. І наш абавязак — адказаць на клопаты роднай партыі і народа безапаветным служэннем ім.

Маладыя работнікі мастацтва асвойваюць вопыт старэйшых, выдатных традыцый савецкай культуры. І нам усё смялей даручаюць адказныя і вялікія справы. Бадай, яшчэ не было ў нашым кінамастацтве такой вялікай коль-

касці дэбютаў, як цяпер у беларускім кінематографе, — моладзь тут складае адну трэць усіх творчых работнікаў.

Гэта трэць — першае мірнае пакаленне, якое нарадзілася пасля Вялікай Перамогі. Нас можна назваць шчаслівым пакаленнем, таму што мы маем усе магчымасці і ўмовы для праавы сваіх духоўных здольнасцей, таленту.

Вядома, у нас мала яшчэ жыццёвага вопыту, і, калі справа датычыць сацыяльных абагульненняў, мы ўступаем старэйшым таварышам. Таму мы высокая цэннім давер'е і дапамогу, добрыя адносіны і веру ў нашы сілы, якія ідуць ад нашых партыйных органаў, старэйшых калег і творчых саюзаў. Гэта

памагае нам хутчэй набываць сталасць майстроў.

У наш час маладыя добра ўсведамляюць тую велізарную адказнасць, якую, як эстафету, перадаюць ім старэйшыя, разумеюць, з якой надзеяй глядзяць на іх на будучую змену, што будзе працаваць у мастацтве заўтра.

Многія маладыя, хто прыйшоў нядаўна на студыю «Беларусьфільм», паспрабавалі ўжо свае сілы ў вялікім кінематографе і дабіліся нядрэнных вынікаў. Гэта радуе, усіяе веру ў тое, што яны скажуд сваё слова ў кінамастацтве, змогуць шчыра і пераканаўча расказаць аб сабе, аб сённяшнім рэчаіснасці і слаўным мінулым нашага народа.

АБЛІЧЧА ЧАСУ

Народны мастак СССР З. АЗГУР.

Наша секцыя скульптараў у Саюзе мастакоў Беларусі аб'ядноўвае каля 40 чалавек. Многія з іх вядомы сваімі работамі далёка за межамі нашай рэспублікі. Назаву толькі некалькіх.

Усе, напэўна, ведаюць народнага мастака Беларусі скульптара А. Анкейчыка, аднаго з аўтараў помніка Я. Купалу. мемарыяльнага комплексу «Прарыў» ва Ушачах. Ён — выхаванец беларускай школы манументалістаў, якая мае выдатныя традыцыі. Актыўным стваральнікам яе, выдатным настаўнікам моладзі з'яўляецца народны мастак БССР, скульптар Андрэй Ануфрыевіч Бембель. Яго вучні пабу-

давалі выдатны помнік у горадзе Жодзіне, які вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі СССР. Гэта — гімн маці, якая праводзіць сыноў абараняць Радзіму. Помнік кранае да слёз, таму што гэта сапраўднае, вялікае мастацтва.

Мне, мастаку старэйшага пакалення, асабліва прыемна адзначаць, што ў нас вырасла добрая змена, якая стварае сталыя творы, працягвае лепшыя традыцыі беларускай школы. Школы, якой не было ў рэспубліцы толькі якіх шасцьдзесят гадоў назад.

Мастаку ў нашай краіне прадастаўлены ўсе магчымасці для творчасці, яны гарантаваны новай Канстытуцыяй БССР. Сацыялісты-

най рэчаіснасць дае яму нямаля гераічных прыкладаў, якія могуць легчы ў аснову новых твораў мастацтва. Уззяць хоць бы сёлетнюю бітву за збавіна — які ўрадакі сабралі! І гэта ў сёлетніх пэдагогічных умовах. Сапраўднага мастака не можа не натхніць гэты подзвіг хлебароба ў імя Радзімы.

Сапраўдная творчасць немагчыма без цеснай сувязі мастака з жыццём свайго народа, тады толькі яна блізкая і зразумелая людзям. Чым мацнейшая гэта сувязь, тым больш значная яго праца, тым лягчэй выконваць яму задачы, пастаўленыя перад савецкім мастацтвам нашай роднай партыі.

ЖЫВЫ ПУЛЬС МАСТАЦТВА

Студэнтка БДУ імя У. І. Леніна Валяціна ДЗЯМІДЧЫК.

Моладзь шчыра ўдзячная партыі Леніна, усяму савецкаму народу за тое, што ў Асноўным Законе Савецкай дзяржавы запісана права савецкага чалавека на адукацыю.

Не толькі ў інстытуцыйных аўдыторыях і лабараторыях, а і ў заводскіх цохах, на калгасных палатках і на будаўнічых пляцоўках мы праходзім выдатную школу

жыццёвага вопыту, школу ідэйна-палітычнай загартоўкі і маральнага выхавання. Доказам гэтаму — і наш студэнцкі працоўны семестр. Сёлета, напрыклад, зводны студэнцкі будаўнічы атрад нашага ўніверсітэта аб'ядноўваў у сваіх радах звыш 2 тысяч чалавек. На яго рахунку — сотні тысяч рублёў асвоеных капіталаўкладанняў і шматлікія канцэрты

студэнцкай мастацкай самадзейнасці для працаўнікоў гарадоў і вёсак, разнастайная па сваёй тэматыцы лекцыйная прапаганда і баявы насценны друк.

Не менш важнай школай з'яўляецца для нас і школа маральна-эстэтычнага выхавання.

Ямаля сустрэч было з акцёрамі Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Рус-

Лідзія Іванаўна РЖЭЦКАЯ

Савецкае тэатральнае мастацтва нанесла вялікую страту. Пасля працяглай цяжкай хваробы памерла выдатная драматычная актрыса, член КПСС, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, народная артыстка СССР Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

Ржэцкая нарадзілася ў горах Мінску ў 1899 годзе. З юных гадоў захопленая мастацтвам, яна выступала на аматарскіх і прафесійных сценах, а ў 1921 годзе стала артысткай Першага Беларускага драматычнага тэатра, цяпер Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. З'яўляючыся адным з вярхоўнаў купалаўскага тэатра, Лідзія Іванаўна працавала да канца свайго жыцця і па праву ўвайшла ў сусвет талентаў беларускага тэатральнага мастацтва.

Актрыса яркага самабытнага таленту, глыбокай жыццёвай праўды і высокага прафесійнага майстэрства, Ржэцкая заваявала шырокую папулярнасць у рэспубліцы і за яе межамі. За доўгія гады натхнёнай творчасці яна сыграла больш чым 160 роляў у тэатры

і кіно. Створала ёю галерэя вобразаў у нацыянальным, савецкім і класічным рэпертуары: Альжбеты ў «Паўлінцы» Я. Купалы, цёткі Каці ў «Хто смеецца апошнім» і Аўдоцці ў «Пяноць жаваранкі» К. Крапівы, Мурзавецкай у «Ваўках і авечках» і Кручыннай у «Безвіны вінаватыя» А. Астроўскага, Сакаловай у «Апошніх» М. Горкага, стала значнай з'явай у тэатральным жыцці краіны.

Выдатны майстар сцэны Л. І. Ржэцкая аддавала многа сіл і энергіі грамадскай дзейнасці. Яна выбіралася членам ЦК прафсаюза работнікаў мастацтваў, дэпутатам Мінскага гарадскога Савета дэпу-

татаў працоўных, членам праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання.

Партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі заслугі Л. І. Ржэцкай. Яна ўдасцёна звання народнай артысткі СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, узнагароджана ордэнам Леніна, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі.

Светлая памяць аб Лідзіі Іванаўне Ржэцкай назаўсёды застаецца ў сэрцах тых, хто ведаў яе ў жыцці і творчасці, каго радаваў і хваляваў яе выдатны артыстычны талент.

П. М. Машэраў, І. Я. Палякоў, Ц. Я. Кісялёў, В. Ф. Шаўра, А. Н. Аксёнаў, М. М. Зайцаў, А. Т. Кузьмін, М. І. Лагір, У. Ф. Міцкевіч, У. А. Мікуліч, Я. П. Нікулкін, М. Н. Полазаў, А. А. Смірноў, В. С. Шавялуха, І. Ф. Якушаў, У. Е. Лабанок, К. М. Платонаў, Н. Л. Сняжкова, М. І. Цароў, А. Л. Петрашкевіч, Ю. М. Міхневіч, Г. Г. Барташэвіч, С. М. Лукашэвіч, І. І. Антановіч, Е. П. Шаўчэнка, Л. М. Давідовіч, К. К. Крапіва, М. Танк, Р. Р. Шырма, М. М. Яроменка, Л. П. Алксандраўская, С. Ф. Данілюк, А. І. Клімава, А. Я. Макаёнак, І. П. Шамякін, У. В. Мацвееў, С. М. Пучылёў, Т. М. Ніжніцкая, З. Ф. Стома, В. А. Грамыка, З. І. Азгур, Я. М. Палосін, Г. І. Цітовіч, Ф. І. Шмакаў, І. Ф. Міхалюта, В. Н. Раеўскі.

ЗОРКА, ЯКАЯ НЕ ЗГАСНЕ

Яшчэ адна смерць паменшыла шэрагі тых, каго наш народ па праву называў і называе стваральнікамі нацыянальнай рэалістычнай школы сцэнічнага мастацтва... Больш не пабачым мы на сцэне і не пачуем на радыё гэты па-жаночы прывабны, маляўнічы, златы перадаць самыя тонкія пачуцці чалавечка жыцця голас... Не будзе ў нас больш магчымасці пагаварыць з ёю, з Лідзіяй Іванаўнай, сціплай заўсёды да нейкай душэўнай добрабычлівасці, гатовай адгукнуцца на назвіну ў тэатры і ў жыцці, у асяроддзі блізкіх ёй людзей і нядаўніх знаёмых... Няма больш сярод жывых выдатнай артысткі нашага часу, дзівоснага майстра сцэнічнага партрэта, актрысы, здольнай пераўвасабляцца ў самыя нечаканыя абліччы персанажаў класічнай драматургіі і п'ес сучасных драматургаў...

Так, Лідзія Іванаўна Ржэцкая — гэта зорка беларускай савецкай сцэны. Ёй пры жыцці быў накіраваны складаны і шчаслівы лёс: яна разам з партнёрамі і калегамі адкрывала першыя старонкі прафесійнага драматычнага тэатра беларусаў, створанага Савецкай уладай. Яе талент зліхацеў дзямянтам і заўсёды абяцаў радасць адкрыцця ў мастацтве. З такіх дзямянтаў складалася

некалі трупа «Беларускай хаткі», што на пачатку рэвалюцыйных змен у грамадстве аб'яднала здольных маладых хлопцаў і дзяўчат. З такіх дзямянтаў сфарміравалася трупа Першага БДТ. Побач і сярод такіх талентаў, як Кацярына Міронава, Генрых Грыгоніс, Мікалай Мішкевіч, Антук Крыніца, Аляксандр Ільіскі, Кастусь Саніцаў, яна адразу ж заняла сваё, ёй па праву належнае месца. Не ампула, а менавіта — месца. Калі ў п'есе была жаночая роля, што вымагала суладдзя паміж знешнім характаром і дыялектычнай супярэчнасцю багатай душы, мы ўсе ведалі: Ржэцкая сыграе яе выдатна. Калі драматург выводзіў характар з выразнымі рысамі беларускай кабеты, думалася пра Ржэцкую як выканаўцу.

Лідзія Іванаўна сама вельмі ганарылася тым, што адной з першых яе роляў у вялікім рэпертуарным спісе ўсяго сыграннага ёю больш як за паўстагоддзе сцэнічнай дзейнасці, пазначана купалаўская Зоська з «Раскіданага гнязда». Яна лічыла сваім мастакоўскім абавязкам выступленні ў п'есах беларускіх драматургаў і надзвычай тонка адчувала адметнасць герояў, чые вобразы на паперы стваралі Я. Купала, К. Крапіва, К. Чорны, Е. Міро-

віч, З. Бядуля, А. Кучар, А. Макаёнак, а на сцэне — яна, актрыса Л. Ржэцкая. Часта яна рабіла гэта на такім узроўні псіхалагічнай і мастацкай праўды, што здавалася немагчымым іншае ўвасабленне гэтага персанажа. Маці ў «Ваўках і авечках», Альжбета ў «Паўлінцы», Кацярына ў «Салаўі», Наталля Лютынская, Аўдоцця Варбіцкая, цётка Каця, Алена Сяпаіна ў вядомых крапівоўскіх спектаклях «Канец дружбы», «Пяноць жаваранкі», «Хто смеецца апошнім», «Людзі і д'яблы», запамінальныя жаночыя персанажы ў «Заложніках» і «Гэта было ў Мінску», Гаіна Чыжыч у «Выбачайце, калі ласка!», — гэта толькі частка таго багацця, якое падарыла Л. Ржэцкая нацыянальнаму тэатру. І як знамянальна, што Дзяржаўная прэмія СССР адзначыла акурат такую работу актрысы — у 1951 годзе яна была ўдасцёна высокай узнагародай за ўдзел у стварэнні спектакля «Пяноць жаваранкі».

А якая бліскучая старонка беларускага тэатральнага мастацтва — яе вобразы ў п'есах А. М. Астроўскага! Я не адзіні раз гутарыў аб іх з акцёрамі і рэжысёрамі рускай сцэны. Усе яны прызнавалі, што Л. Ржэцкая, гаворачы па-беларуску ў «Ваўках і авечках» або ў «Без-

леўна вобразаў. Гэта — паводзіны ў мастацтве. Паводзіны свядомага і ўзброенага мастака-камуніста, адданага рэалістычнаму напрамку ў творчасці. Стараўнасць і клопат пра самыя нязначныя «дробязі» на сцэне, з якімі яна ставілася да любога выхаду на падмосткі, — прыклады сумленнага служэння мастацтву. Быць калегам і сатаварышам такога артыста — гонар і адказнасць.

Мы, артысты Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача, нізка схіляем галовы перад труной Лідзіі Іванаўны Ржэцкай. Мы выказваем ёй сваю ўдзячнасць за незабыўныя ўрокі высокамастацкай праўды і прапавітаў на сцэне. Мы ніколі не забудзем яе.

Барыс БАРЫСЕНАК,
заслужаны артыст ЕССР.

віны вінаватых» (яна іграла ў свой час Кручынну, а назірай Галчыку — і адволькава ўзрушана, эмацыянальна насычана), у «Даходным месцы», у «На ўсякага мудраца хапае прастаты», у «Талентах і пахлошніках», у «Познім каханні», выступала ў рэчышчы выдатнай рускай школы. Яны сцвярджалі, што Л. Ржэцкая арганічна ўвайшла ў ансамбль Малага тэатра, прымушаны здзіўляцца непаўторным фарбам сваёй трактоўкі класічных вобразаў.

Яе Сакалова ў «Апошніх» М. Горкага была рэальным і сімвалічным увасабленнем вобраза маці рэвалюцыянера, які пераможа. Такія людзі і перамаглі ў кастрычніку 1917 года... Сучасныя называлі ў сцэнічных партрэтах, што стварала Л. Ржэцкая ў савецкім рэпертуары, людзей партыі, удзельніц рэвалюцыйных віхур, дзейсных і палымных работніц.

Надзвычай прыгожа гучала ў яе вуснах слова. Не тое што яму яна аддавала галоўную

ўвагу (Л. Ржэцкая дасягала гармоніі ўсіх кампанентаў акцёрскага майстэрства), але праз яго перадавала ўсю складанасць парыванняў жаночага сэрца, ад якога час і абставіны няўмольна вымагаюць або ўчынку, або рашэння. Слухаць яе — асалода. Гэта і тады, калі радыё аднаўляе яе голас у запісе. Са сцэны ж інтанацыі і мелодыя мовы Л. Ржэцкай заўсёды гучалі па-музычнаму выверана і надзвычай жыццёва. Дзівоснае адчуванне судносіні рэальнасці і мастацтва!

Калі камуністы тэатра прымалі яе ў члены КПСС, яны гаварылі з павялічанаю радасцю, што звязана з дзейнасцю купалаўскага калектыву, пра яе душэўную чужасць і прышчыповасць, яе чалавечнасць. Такай яе ведалі ўсе.

Яскравая асоба — яркая зорка нашай сцэны, памяць аб якой не згасне...

Яўген РАМАНОВІЧ.

СТВАРАЛЬНИЦА НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ХАРАКТАРАЎ

1933 год... Ідзе спектакль «Ваўкаўшчына».

На сцэне сям'я Леапольда Гушні — жонка, якую іграе Лідзія Іванаўна Ржэцкая, Леапольд Гушка, янога выноўвае Уладзімір Восіпаўчэў Уладзімірскі, Паўла — Ніямір ўвасабляе Глеб Паўлавіч Глебаў і Барыс Віктаравіч Платонаў, Евеля Цывіна іграе Міхаіл Абрамавіч Зораў.

Адшыла ад нас магутная плыва акцёраў, якая разам з незабыўным Уладзімірам Мікалаевічам Крыловічам і Генрыхам Юр'евічам Грыгонісам спрыяла росвіту беларускага прафесійнага тэатра.

Жонка з іх асоба ў самым выскі сэнсе гэтага слова, а на сцэне заўсёды самабытны характар, яркі, непаўторна нацыянальны характар.

І вось мы хаваем слаўнейшую сярод гэтых магікан Лідзію Іванаўну Ржэцкую...

У думках параўноўваеш яе вобразы ў беларускіх п'есах: сурова жонка Леапольда Гушні з «Ваўкаўшчыны» Кузьмы Чорнага; добрая паснава, усмешліва, спачувальная да маладога Паўлінчына каханна Альжбета з «Паўлінцы» Янкі Купалы; проста, але хітраватая, з пачынем уласнага гонару ўцяя Кляя з п'есы К. Крапівы «Хто смеецца апошнім», і разумеш,

што беларускі нацыянальны характар, выдатнае выяўленне яго было галоўнай стыгмай таленту Лідзіі Іванаўны, хоць не менш пераканальна яна была і ў п'есах Астроўскага, і ў захопленнеўрапейскай класіцы.

Смерць Лідзіі Іванаўны Ржэцкай — вялікая страта не толькі для тэатра імя Янкі Купалы, але і для ўсяго савецкага мастацтва. Яе тэатральнае жыццё — гэта цэлая эпоха. Ад «Беларускай хаткі» да Лідзіяўнага акадэмічнага прайшла яна шляхам. Амаль 60 гадоў беззапаветнага служэння сцэне, актыўнага творчага жыцця, творчага галасу.

Смерць Лідзіі Іванаўны Ржэцкай бялюча алгунецца ў сэрцы яе шматтысячных гледачоў і слухачоў. Яны не пачуюць больш жылога, мелодычнага, выразнага яе голасу, не пабачаць яе на сцэне купалаўцаў; шматлікія запісы на радыё, нешматлікія вобразы ў кінафільмах будуць напамінаць ім аб слаўнай актрысе. Яна застаецца ў іх сэрцах назаўсёды.

Драматургі адчуваюць гэтую страту дэбавіца востра, бо нярэзка п'есы пісаліся з арыентацыяй на купалаўскіх талентаў, з марай, каб адна з жаночых роляў аб'яўлена сыграла Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

Алесь КУЧАР.

ПРЫКЛАД І ЎЗОР

На беларускай сцэне ўжо занялі відучае месца акцёры таго пакалення, якое ў дзяцінстве з вуснаў Лідзіі Іванаўны Ржэцкай па радыё чула казачныя гісторыі, што адкрывалі яму вялікі свет, вучылі дабра і высакароднасці, клікалі памагань слабаму і пакрыўджанаму.

Мова, інтанацыі любімай актрыскі ніколі не ўспрымаліся на слых акцёрамі вымаўленнем так размаўляе з дзіцею маці, бабуля... Адзіні з нашых п'есаў, служачы аднойчы Лідзію Іванаўну ў студыі тэлебачання на Беларускай радыё, заўважыў: «Мабыць, так размаўляла з Пешыным Арына Радзіўнаўна...» Тады мы ўспрымалі гэта з добрай усмешкай. Сёння я прыгадаю словы паста як надзвычай справядліваю ацэнку характару самой Лідзіі Іванаўны.

Для нас, акцёраў пасляваеннай пары, Лідзія Іванаўна была як легенда, як казка пра досвітак беларускай сцэны. Мы хадзілі да купалаўцаў, каб вучыцца Лідзіі Іванаўна Ржэцкай непрыкметна і натуральна давала нам урокі высокай адданасці справе — высокай культуры сцэнічнай мовы, выразнай міміка, мэтанакіраваны жэст, адзіна правільны рытм руху і мовы. Лідзія Іванаўна выглядала ў ролі надзвычай натуральнай, і толькі пасней мы пачалі разумець, што рэальнасць сцэнічных паводзін Л. Ржэцкай абавіралася на праўду жыццёвую і на праўду мастацкую. Лідзія Іванаўна не тое што «добра» або «выдатна» іграла ролі: яна заўсёды выступала сцвярдкальным высокага ідэалу, выкрывацелю адмоўных рысаў і з'яў. Яе ролі — не га-

Міністэрства культуры БССР, Беларускае тэатральнае аб'яднанне глыбока смутнае з выпадку смерці выдатнага майстра беларускай сцэны, народнай артысткі СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Лідзіі Іванаўны РЖЭЦКАЙ і выказваюць глыбокае спачуванне родным і блізкім нябожчыцы.

Таленту Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы глыбока смутнае з прычыны смерці народнай артысткі СССР РЖЭЦКАЙ Лідзіі Іванаўны і выказвае шырокае спачуванне сваякам і блізкім нябожчыцы.

Пётр Пятровіч ПАДКАВЫРАЎ

Беларускае савецкае музычнае мастацтва панесла цяжкую страту. 25 кастрычніка на 68-м годзе жыцця памёр кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР, дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Пётр Пятровіч Падкавыраў.

П. П. Падкавыраў нарадзіўся 16 кастрычніка 1910 года ў горадзе Чэлябінску ў сям'і рабочага. У 1937 годзе ён скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю. Студэнцкія заняткі П. П. Падкавыраў спалучаў з работай інспектара Упраўлення па справах мастацтваў пры Саўнаркоме БССР.

У гады Вялікай Айчыннай вайны кампазітар стварае значныя творы, якія адлюстроўваюць гераічную барацьбу савецкага народа з фашысцкімі захопнікамі: канцэрт для скрыпкі з аркестрам памяці Мікалая Гастэлы, Другі струнны квартэт. Тэма Вялікай Айчыннай вайны становіцца адной з вядучых у яго творчасці. Ён піша кантату «Балада пра чатырох заложнікаў», Другую сімфонію, Фартэп'янную квінтэт. Пачынаючы з 1948 года, П. П. Падкавыраў сумішчае творчую дзейнасць з педагагічнай работай у

Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Шырокім і разнастайным было кола творчых інтарэсаў П. П. Падкавырава. Ён стварае оперы «Павел Карчагін» паводле рамана М. Астроўскага «Як гартавалася сталь», кантаты, сімфоніі, інструментальныя канцэрты,

сачыненні для народнага аркестра, камерная, вакальная і інструментальная музыка, хоры, масавыя песні, апрацоўкі беларускіх народных песень.

Уся грамадская і творчая дзейнасць П. П. Падкавырава была непарыўна звязана з жыццём савецкага народа, якому ён самааддана служыў да канца сваіх дзён. Многія гады прысвяціў кампазітар зборанню і вывучэнню беларускага песеннага фальклору. У творчай спадчыне П. П. Падкавырава вялікае месца заняла музыка для дзяцей, эстэтычнаму выхаванню якіх ён удзяляў шмат увагі.

П. П. Падкавыраў неаднаразова выбіраўся членам праўлення Саюза кампазітараў БССР, актыўна ўдзельнічаў у прапагандзе творчасці кампазітараў рэспублікі.

За заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва П. П. Падкавыраў узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны» і медалямі СССР.

Светлая памяць аб Пятру Пятровічу Падкавыраве назаўжды захавецца ў нашых сэрцах.

А. Т. Кузьмін, Н. Л. Сняжкова, У. Е. Лабанок, А. Л. Глебаў, Ю. У. Сямянкі, І. М. Лучанок, Б. С. Смольскі, В. А. Войцік, Г. М. Вагнер, С. А. Картэс, Д. Б. Петрашкевіч, Ю. М. Міхневіч, Р. П. Платонаў, І. І. Антановіч, М. Д. Жукоўскі, Р. П. Шырма, Я. І. Скурко, Смольскі, В. Ц. Тураў, М. М. Яроменка, В. А. Грамыка, [М. Танк], У.-У. Алоўнікаў, А. В. Багатыроў, Я. А.

СЯБАР, ПАПЛЕЧНІК...

Цяжарам вялікага асабістага гора лягла на сэрца вестка аб смерці Пятра Пятровіча. Ён быў маім бліжнім сябрам і паплечнікам на творчасці з таго самага часу, як у 1933 годзе сустрэліся мы ў кансерваторыі класе прафесара Васілія Андрэевіча Залатарава.

Цудоўны, крышталіна чысты чалавек, прайшоў ён праз жыццё прыгожа, без інтрыг і зайздрасці. Такі ж прыгожы, яскравы быў яго творчы шлях. Памятаю юбі-

лейшы пушкінскі, 1937-ы год, калі мы заканчвалі кансерваторыю, прапалі побач; раіліся, рыхтуючы свае дыпломныя сачыненні — кантаты на тэксты вялікага паэта. Памятаю, з якім захопленасцю, з якім імпрэтам пісаў мой сябар свой лепшы твор — Скрыпачны канцэрт, які ўжо пры жыцці Пятра Пятровіча стаў беларускай нацыянальнай музычнай класікай...

Мы былі побач і на выкладчыцкай рабоце, на кафедры кампазіцыі Беларускай кансерваторыі. Да самага апошняга часу... І ўсё зробленае Падкавыравым-педагогам — каштоўнае, значнае. Вялікі яго ўклад у педагагічны рэпертуар для нашых музычных даўчальных устаноў. Вялікі яго ўклад у выхаванне творчай

змены. Маладыя кампазітары Валерый Івановіч і Ларыса Мурашка — гэта яго, Падкавырава, вучні, яго паслядоўнікі, яго надзея... Час няўмольны. Мала засталася нас, кампазітараў старэйшага пакалення. Горка, балюча паверыць, што Пятра Пятровіча ўжо няма ў гэтых радах...

А. БАГАТЫРОЎ, народны артыст БССР.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з выпадку смерці вядомага беларускага кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Падкавырава Пятра Пятровіча і выказвае шчырае спачуванне родным і бліжнім нябожчыка.

Ізідар Герасімавіч НІСНЕВІЧ

25 кастрычніка памёр вядомы беларускі музыказнаўца Ізідар Герасімавіч Нісневіч.

І. Г. Нісневіч нарадзіўся 21 кастрычніка 1914 г. у Мінску. Музыкальную адукацыю атрымаў у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, якую скончыў у 1938 годзе па класу фартэп'яна.

Музыказнаўчая дзейнасць І. Г. Нісневіча пачалася з 1939 года, калі ён быў прызначаны старшым рэдактарам па музыцы і загадчыкам музычнага сектара Дзяржаўнага выдавецтва БССР.

У гады Вялікай Айчыннай вайны І. Г. Нісневіч знаходзіўся ў радах Дзюэчай арміі. Удзельнічаў у баях на Сталінградскім, Карэльскім і іншых франтах.

З 1946 года працаваў намеснікам мастацкага кіраўніка Беларускай дзяржаўнай філармоніі, старшым выкладчыкам кафедры гісторыі музыкі і літаратуры Беларускага дзяржаўнага тэатральнага інстытута, сумішчаючы творчую і выкладчыцкую работу з абавязкамі адказнага сакратара Саюза кампазітараў БССР.

За заслугі перад Радзімай І. Г. Нісневіч быў узнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны 2-й ступені і медалямі.

І. Г. Нісневіч быў надзелены выключнай энергіяй, якая праяўлялася ва ўсіх сферах дзейнасці нястомнага музыказнаўцы-прапагандыста, лектара, журналіста. Тэмперамент публіцыста спадучаўся ў яго артыкулах і рэцэнзіях з тонкай музыкальнасцю і яснасцю думкі.

Такім застанецца Ізідар Герасімавіч Нісневіч у памяці тых, хто яго ведаў.

Група таварышаў.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з выпадку смерці музыказнаўца, члена Саюза кампазітараў СССР Іздара Герасімавіча НІСНЕВІЧА і выказвае глыбокае спачуванне родным і бліжнім нябожчыка.

Калектыў Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа глыбока смуткуе ў сувязі з заўчаснай смерцю вядомага музыказнаўца і педагога НІСНЕВІЧА Іздара Герасімавіча і выказвае спачуванне сваякам і бліжнім нябожчыка.

З УДЗЯЧНАСЦЮ ДА БЕЛАРУСІ

Імя Мінолы Нагнібеды непарыўна звязана з гісторыяй беларускай літаратуры. Ён, таленавіты перакладчык і адзін з актыўных іе прапагандыстаў, шмат прысвяціў Беларусі і ўласных паэтычных твораў. Некаторыя з іх увайшлі ў новую кнігу нашага сябра, якую нядаўна выпусціла выдавецтва «Дніпро». Называецца яна «Дзень сустрэчы».

У зборніку змешчана вядомая паэма «Хатынь» — усхваляваная споведзь, якая ўзнаўляе адну з самых трагічных старонак мінулай вайны.

Узнісла напісаны М. Нагнібедой верш «Перад помнікам Купалы», у якім хараша, светла апяваецца неўміручая слава беларускага песняра, прарочая сіла ягонага слова.

Асобны раздзел кнігі складае падборка «Беларускія ластаўкі», у якой прадстаў-

лены пераклады на ўкраінскую мову твораў П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка, П. Глебі, К. Кірзенкі, А. Зарыцкага, Р. Барадуліна, выкананыя на высокім прафесійным узроўні.

Раздзел перакладаў заканчваецца вершам-зваротам да беларускіх пісьменнікаў — «Чалом вам, сябры».

Ц. ЛЯКУМОВІЧ.

ТЭМАТЫЧНАЯ ВЫСТАЎКА ЭКСЛІБРЫСАЎ

У Гомельскім абласным Доме паўтасветы адбылася рэспубліканская перасоўная выстаўка экслібрысаў. Тэма выстаўкі: «Дарогай Леніна, дарогай Кастрычніка».

На стэндах размешчана больш як 150 экслібрысаў, створаных 70 мастакамі. Экспанаты выстаўкі адлюстроўваюць гераічны шлях нашай краіны ад рэвалю-

цыі 1905 года да нашых дзён. Пераважна большасць экслібрысаў дадзена з сілуэтам партрэта У. І. Леніна, «Ленін», «Ленін за «Правдой», «Ленін у роздуме», «Ленін на трыбуне», «За работай», «Сярод кніг» — тэма большасці экслібрысаў. Аўтары іх — мастакі А. Калашнікаў (Масква), Г. Краўцоў (Масква), В. Марыін (Томск), Д. Муфід-Задэ (Ваку), Я. Ціхановіч (Мінск), В. Шапіль (Ленінград), Юнас (Талін) і некалькі іншых. Наведвальнікі знаёмляцца з экслібрысамі з адлюстраваннем Ф. Э. Дзяржынскага, Вальтэра Ульбрыхта, з экслібрысамі асабістых кніг Л. І. Брэжнева (мастак А. Юпатаў з Рыгі), С. С. Дзяржынскай, Фоціевай, лётчыкаў-касманаўтаў В. Вальшава і В. Кубасова.

Арыгінальныя на малюнку экслібрысы мастака В. Істоміна (Анадыр), з выразна выкананымі пейзажамі Далёкай Поўначы, Чукоткі, Старанна аздаблены кніжныя знакі павлічанага памеру для кнігі Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, бібліятэкі ЦК КПБ, Дома ўрада ў Мінску.

М. ГАТЮКІН.

НОТЫ І СЛОВА

Падведзены вынікі Рэспубліканскага конкурсу на лепшую эстрадную песню і канцэртны маналог. Журы назвала лепшымі і адзначыла прэміямі наступныя творы — песні Ігара Лучанка «Вечны революцыйны агонь» (словы Б. Брусікава) і «Чырвоныя кветкі» (на вершы П. Броўкі), Рыгора Суруса «Партызанская памяць» (на вершы А. Вольскага). У жанры канцэртнага маналога — «Трыбуна» Петруса Макаля і «Песня века» Пятра Харкова. Анрамя таго, філарманічным калектывам рэкамендавана ўключыць у рэпертуар песні «Нам в жыцці надо сделать многое» У. Будніна (на словы В. Кузняцова) і В. Копыла «Легенда о красных трубах» (на вершы В. Сялява).

АД ГУРТКА ДА МАСТАЦКАЙ ШКОЛЫ

З першага верасня пачала працаваць Слуцкая школа па мастацкаму выхаванню. Адкрыццё ў Слуцку мастацкай школы — яскравае сведчанне таго, што наша дзяржава не шкадуе сродкаў для развіцця мастацкіх талентаў, для ўсебаковага развіцця савецкага чалавека.

Зразумела, школа ў Слуцку ўзнікла не на пустым месцы, у

нашым горадзе, калі можна так сказаць, заўсёды жылі мастацкія традыцыі. У пасляваенны час шмат зроблена для іх адраджэння. У ліпені 1953 года пры стварэнні Дома піянераў пачаў працаваць мастацкі гурток пад кіраўніцтвам Уладзіміра Садзіна. У той час гурток наведвала 12 вучняў са случкіх агульнаадукацыйных школ. Сярод іх — браты Уладзімір і Міхаіл Васальгі, Георгій Скры-

пнічэнка, Уладзімір Суздальцаў, Уладзімір Хведаровіч, Мікалай Карзоў — сённяшнія вядомыя мастакі. І вось цяпер — спецыяльная школа. Яна пакуль што не мае свайго памяшкання. Часова яна размяшчалася ў будынку СШ № 6. У школе працуе 6 груп па 12 школьнікаў ва ўзросце 11—14 гадоў, апрача таго, у надрыхтоўчых групы зазначана каля 40 вучняў малодшых класаў.

Хочацца спадзявацца, што і сярод іх будуць вядомыя мастакі.

Р. РОДЧАНКА.

НАРОДЖАНАЯ КАСТРЫЧНІКАМ

Так называецца выстаўка, якая нядаўна адкрылася ў Дзяржаўным літаратурным музеі. Шырока прадстаўлена ў экспазіцыі творчасць беларускіх пісьменнікаў. Тут — зборнікі выбраных вершаў Якуба Коласа і Янікі Купалы, выпушчаныя ў 30-я гады, адзін з першых зборнікаў вершаў М. Танка, кнігі М. Чарота,

ц. Гартнага, З. Бядулі, драматургія К. Крапівы. У зале сучаснай літаратуры бачым дылогію «Людзі на балоце» і «Подых навалніцы» І. Мележа, «Птушкі і гнёзды» Я. Брыля, «Снежныя зімы» І. Шамлякіна, «Нарачанскія сосны» М. Танка, творы Я. Коласа і Я. Купалы, кнігі маладых пісьменнікаў, у якіх адлюстравана героіка нашых дзён.

БЕЛТА.

«УКРАЇНА, ЦВЕЦЕ ЛЮБЫ...»

Україна... Яе сучаснае — штодзённая працоўная здымкі на карысьць неабсяжнай Радзімы Кастрычніка. За гады Савецкай улады Украіна ператварылася ў індустрыяльна і культурна развітую рэспубліку. Даючы ацэнку здзяйсненям рэспублікі, Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў у дакладзе, прысвечаным 50-годдзю Саюза ССР, адзначыў: «Без перабольшання можна сказаць, што толькі ў садружнасці савецкіх рэспублік, аб'яднаўшыся з імі і падзесяцірыўшы тым самым уласныя сілы, змог па-сапраўднаму разгарнуць свае плечы, знайсці прастор сваёй працоўнай энергіі і талентам народ Украіны!»

У бяскрайніх стэпах шчодро наліваецца буйным коласам пшаніца. Сялета ў засеці дзяржавы засыпана адзін мільярд сто восем мільянаў пудоў залатога зерня. Асновай эканамічнага развіцця рэспублікі з'яўляецца цяжкай індустрыя. Народная гаспадарка Украіны вызначаецца, як адна з магутных баз металургічнай, машынабудаўнічай і паліўнаэнергетычнай вытворчасці. Па агульнаму аб'ёму прамысловай прадукцыі Украінская ССР займае другое месца сярод усіх саюзных рэспублік (пасля РСФСР).

Украіна пастаўляе заводам металургічнай прамысловасці краіны жалезную руду Крыварожскага і Керчанскага жалезарудных басейнаў і каменны вугаль Данбаса. Яна займае трэцяе месца сярод саюзных рэспублік па аб'ёму валавой прадукцыі каларовай металургіі. Вядомы ва ўсёй краіне і далёка за яе межамі Новакрэматорскі і Жданайскі заводы цяжкага машынабудавання, Харкаўскі трактарны завод і завод горнашахтавага абсталявання ў Горлаўцы. У народную гаспадарку краіны ідуць украінскія цеплавозы, марскія і рачныя судны, аўтамабілі, станкі. З канвеераў яе прадпрыемстваў на працягу аднаго года выйшаў 6.490 тэлевізараў, 1.679 дзівных халадзільнікаў, 465 тысяч пар скуранога абутку. Штодзённа спраўляюць на Украіне наваселле тысячы сем'яў. За мінулы год у рэспубліцы было пабудавана 364 тысячы кватэр, што амаль у дзевяць разоў больш, чым у 1936 годзе.

У 143 вузах Украінскай ССР займаецца каля 900 тысяч студэнтаў, а гэта ў дваццаць пяць разоў больш у параўнанні з дэвалюцыйным перыядам.

Карані украінскай літаратуры — у далёкіх часах Кіеўскай Русі. Літаратура — па-мастацку асэнсаваная гісторыя народа. Савецкая украінская літаратура — літаратура сацыялістычнага рэалізму. Украінскія паэты, празаікі і драматургі ствараюць у сваіх творах вобраз нашага сучасніка — чалавека новых камуністычных ідэй, барацьбіта за шчасце ўсяго працоўнага чалавечтва. Ва ўсёй краіне і далёка за яе межамі знайшла шырокае прызнанне творчасць М. Рыльскага, П. Тычыны, А. Ганчара, У. Сасюры, М. Стэльмаха, Н. Рыбака, А. Малышкі, П. Варанько, С. Алейніка. Лепшыя здымкі пісьменнікаў братняй Украіны адзначаны Дзяржаўнай прэміяй УССР імя Т. Р. Шаўчэнкі, Ленінскай і Дзяржаўнай прэміямі СССР.

Штогод мацнеюць і пашыраюцца літаратурныя сувязі паміж нашымі рэспублікамі-сёстрамі. Да творчасці украінскіх кабзароў адным з першых на Беларусі звярнуўся Багушэвіч. Купала, Колас. Толькі з 1928 па 1932 год на беларускую мову было перакладзена 43 украінскія кнігі. Сёння беларускі чытач мае магчымасць знаёміцца на роднай мове з паэзіяй, прозай, драматургіяй і гумарам братняй рэспублікі.

24 кастрычніка на Цэнтральнай плошчы горада-героя Мінска ўрачыстым мітынгам, працоўных былі адкрыты Дні Украіны. Гасці суседняй рэспублікі былі таксама горада сустрэты рабочымі, інжынера-тэхнічнымі работнікамі і служачымі вытворчых аб'яднанняў «Гарызонт» і «Камсамолка», пазнаёмілі мінчан з поспехамі працоўных сваёй рэспублікі. Яны зрабілі экскурсію на гораду, наведалі Дом-музей і з'езда РСДРП.

Дні, прысвечаныя Украінскай ССР, працягнуцца да 30 кастрычніка.

ДНІ, ПРЫСВЕЧАНЫЯ УКРАЇНСКАЙ ССР

На Беларусі праходзілі Дні украінскай літаратуры. У Мінскі педагагічны інстытут, дзе я працую, завітала група Украінскіх літаратараў.

Дарагая была тая сустрэча, шчырая, прыгожая. З Украінаю, з украінцамі.

Сустрэча абудзіла ўспаміны пра бацьчанае, перажытае. Запісанія і — праз час — скарачаныя, яны падаюцца ў гэтых радках.

...1943 год. Гарэла беларуская зямля. Баі, пажары. Святая наша помета ворагу — і азвэрэлая помета фашыстаў нам за тое, што мы, зямля беларуская не дапускалі і думкі заставацца над чужымі. Партизанскі атрад «Грозны» зрабіў засаду — ноччу засеў на ўзгорку пры дарозе з Маладзечна на Мінск. Паказалася сонца, і на дарозе з'явіліся першыя машыны. Секанулі з кулямётаў, аўтаматаў, вінтовак па першай — загарэлася. Загарэліся і другая, трэцяя. Але тут жа паказалася цэлая фашысцкая калона: аўтамабілі, браневікі. Раптанне — толькі адыходзіць, з калонаю біцца — не было сілы, не хапала зброі. Разведка мела не записанае правіла: яна адыходзіць апошняй, а мне, як начальніку, трэба было ісці толькі апошнім. Перад гэтым днём амаль тыдзень праляжаў з ангінаю — бядою, што хутка і рэзка аслабляе сэрца. Мы адыходзілі і не марудзілі. Фашысты, спешчыўшыся, гналіся за намі. Яны ўсю ноч перад дарогаю адпачывалі — мы ж правялі ўсю сырую няцёплую тую ноч у засадзе і былі стомленыя, нявыспананыя. У мяне ныла і гуло ў грудзях, не хапала дыхання і сілы. Чуў, што ззаду тухкаюць яны ў цяжкіх ботах; спачатку, бегучы, стралялі, а то — перасталі страляць. І тут як з-пад зямлі выскачыў на сваім невысокім зграбным коніку разведчык і літаральна выхапіў мяне з ашчэрнай пашчы смерці. Гэта быў Грыша Стасеў — спявак і жартаўнік украінец з-пад Вінніцы.

У той самы 1943-ці ядрэмная разведчыкі аднойчы ўчулі: з гарнізона ў вёсцы Красоўшчына, што пры самай дарозе між Мінскам і Маладзечнам, кудысьці паспеўна выехалі ўсе да аднаго немцы, але забралі з сабою не ўсе манаткі: відань, мелі намер вярнуцца ў Красоўшчыну. Разведчыкі ўскочылі ў гарнізон (затрымлівацца не выпадала, на дарозе басконна ішлі адна за адной фашысцкай калона) і прынялі рашэнне — узарваць будынак. Але вопытнасць і ўважлівасць разведчыкаў засцераглі ад паспешнасці — у будынку яны знайшлі замкнёны ўваход у склепы, у адным склепі прывезеныя з Украіны змучаныя, знясіленыя голадам сем дзяўчат-паланіян, у другім — іх зямляк Мікола, хлопек гадкоў шаснаццаць-семнаццаць. Усіх дзяўчат узялі да сябе ў сем'і сям'яне суседняй вёскі. Калі гэтыя чарнабрыўкі акрыялі і падушалі, пайшлі партызанскімі ляснымі спяжамі і дарожкамі на поўдзень — на Украіну. А Мікола? Даён за колькі ён стаў на ногі, быў гатовы ў цяжкія — блізкія і далёкія — походы.

А яшчэ раней, у снежні 1939-га і студзені — лютым 1940-га, мы, два беларусы і украінец, сагравалі адзін аднаго ў сцягах на Карэльскім перапынку, далёка ад Беларусі і Украіны. Спачатку на самай прыфрантавой паласе, потым — на перадавой пазіцыі. Нідзе ніякіх будынкаў і да перадавой, і на перадавой. А зіма лютавала: снегу амаль на рост чалавека, мароз — сорок і сорок пяць градусаў. І не раз, калі надаралася гадзінка перадышкі, разрабалі снег, насцілалі яловых і хваёвых лапак і кталіся побач, хоць ненадоўга: праз пятнаццаць — дваццаць хвілінак мянялі месцам так, каб кожны з нас за гэтыя пятнаццаць — дваццаць хвілінак

тобрух. Памяркоўны, старанны, шчыры, вялікі эрудыт.

Доктар філалагічных навук прафесар з Запарожжа Сцяпан Самойленка — вядомы знаўца гісторыі Украінскай, рускай, беларускай моў. На перапынку паміж пасаджэнняў Маскоўскага міжнароднага з'езда славістаў сустракаю яго, а ён пагрозліва пытаецца: «Чы бачыў, білорусе, кулак запоріжца? А де кніжка?» — «Не баюся, браце: кніжку прывёў» (неяк абяцаў я прыслаць С. Самойленку сваю кніжку). Цёплую руку, цёплыя шчырыя абдымкі і дарагія сэрцу размовы прывёз ён з Запарожскага краю.

Заложна, з добрым плёнам і перспек-

СПОРУ І ПЛЁНУ ВАМ!

саграваліся пелам і душою двух.

...У 1969 годзе на мяне ніхто не напаў, але я павінен быў абараняцца: была напісана доктарская дысертацыя. Прайшлі гады, як адбылася яе публічная абарона, былі новыя жыццёвыя і творчыя клопаты і трывогі, былі ў мяне сякія-такія поспехі, але і сёння жыву пад уражаннем таго часу: з украінскіх універсітэтаў, педагагічных устаноў, з АН УССР па рэфэрат ішлі лісты — афіцыйныя і неафіцыйныя водгукі; пісалі іх мае сябры і знаёмыя, пісалі і тыя, каго я ніколі не бачыў.

На паліцах маёй бібліятэкі, побач з беларускімі, рускімі, стаяць кніжкі з украінскай. Украінская філалогія (кажу пра адну з самых істотных частцін яе мовазнаўства) паспяхова развіваецца, хораша багаце: за апошнія дваццаць гадоў украінскія мовазнаўцы падарвалі свайму народу шматлікія манаграфіі, зборнікі навуковых і навукова-метадычных артыкулаў, слоўнікі; я гляджу з добраю заўважлівацю на выданні, выданні і выданні украінскага вуснапаэтычнага слова, забяспечаныя нястомнымі, як сама украінская песня, фалькларыстамі. Ды пра ўсё каратка не раскажаш.

...Я бачу Украіну, чую яе мову. Не так з кароткіх сустрэч, як з саміх кніжак, я бачу, уяўляю і ведаю саміх аўтараў.

Уяўляю ў працы нястомнага лінгвіста Арцёма Маскаленку з Адэсы. Пра яго мы, мінчукі, адзін час жартам казалі, што Арцём Маскаленка, відаць, не спіць, — ён пакупаецца ў моры, падсілкуецца і піша, потым зноў пакупаецца ў моры, падсілкуецца і піша... А выданне цэлых нізак яго кніг і брашур нарадзіла ў нас жартоўнае меркаванне: ці не мае ён у Адэсе свайго ўласнага выдавецтва і сваёй жа друкарні?

Вось ён, стваральнік манаграфій, добрых падручнікаў для студэнтаў-філалагаў, навуковы рэдактар манаграфій і нелічоных зборнікаў, пастаўнік не аднаго кандыдата і доктара, — Міхаіла Жаў-

тываю нястомна працуе украінскі лексікограф Леанід Паламарчук.

На разумнай і змястоўнай кнізе «Фразеалогія украінскай мовы» надрукавана прозвішча Ларысы Скрыпнік. Усе чатыры гады вайны служыла яна сувязісткай у дзеючай арміі. Тады — старшы сержант, цяпер яна — доктар навук, старшы навуковы супрацоўнік АН УССР.

З гонарам прыгадваю Язэпа Дзедзалеўскага — вядатага сярод сучасных лінгвіста-географаў.

У Львове працуе на ніве украінскай далікатны, як душа самай далікатнай украінскай лірычнай песні, малады і здатны Тэадозі Возны.

Новыя і новыя свае працы дасылаюць мне Анатоль Майбарода і Лілія Каламіец — філалагічная сям'я з Нежына, дасылаюць і вечна непакояцца, каб «не быць даўжнікамі ў беларуса».

З добрай заўважлівацю ўспрымаю вялікія поспехі і перспектыўнасць у працы маладога таленавітага Віталія Русаноўскага.

Хораша бачыць навуковыя працы і любоў у іх да роднага украінскага слова, да роднай украінскай навукі Валянціны Пракапенкі, Івана Алейніка, Мітрафана Доленкі, Ілі Кучарэпкі, іншых знаёмых і шматлікіх незнаёмых украінстаў.

І хочацца сказаць словамі Янкі Брыля:

— О, як вас многа, і як гэта добра, дарагія сябры, што вас так многа пад шчодрым сонцам Украіны!

У мяне будуць — ведаю — новыя і новыя кніжкі пра мову украінцаў. І не толькі пра мову. І заўсёды паўднёвы ласкавы вецер будзе неспі Беларусі лагодную цёплую і пяшчоту.

Шчасця ёй, Украіне, у братняй сям'і Савецкіх Рэспублік! Новых поспехаў Украіне ў 60-м годзе Вялікага Кастрычніка! Спору і плёну Вам, філалагі, у працы на ніве савецкай украінскай!

Фёдар ЯНКОУСКІ.

Любоў ЗАБАШТА

Мой рабочы клас

Яго вялікасць, мой рабочы клас!
Я толькі на цябе раўняла крокі.
Рабочыя мае,
то ж я ад вас
На шлях жыцця выходзіла шырокі,
Дзе слова зернем прарастае
маладым
Праз бітвы,
і паходы,
і гады.
Вы сталі мне пазычылі для слова.
Праўдзівасць вучылася у вас,
Майстры мае,
праўдзівыя,
суровыя.
Мой бацька родны,
мой рабочы клас.
Дзе льецца сталь,
сыходзяць караблі
Са стапеляў і ў долячыне імкнучца
Па рэках і морах маёй зямлі,
Мне паміж вас так добра апынучца.

Рамантыку я напаткала ў вас.
Хвала табе, рабочы родны клас!
За рэвалюцый гром хвала табе
Ад роднае Савецкай Украіны!
Ты пакаленне узрасціў арлінае,
Каб сает хістаць у вечнай барацьбе,
Ты рушыў грозна, як дзевяты вал,
Наш працавіты,
мужны Арсенал!
Пераклаў К. КАМЕНША.

Расціслаў БРАТУНЬ

Свет Свіцязі

Свіцязь — на Украіне,
Свіцязь — на Беларусі,
Возеру светла ў быліне,
Светла ад возера скрусе,
Хораша ва ўспаміне, —
На Беларусі,
На Украіне!
З выраў песень гусі
Ведаюць шлях адзіны.
Свіцязь твая, Беларусе,
Свіцязь твая, Украіна!

А берагі, нібыта
Гордых легендаў браны.
Тоні — шчыты з блакіту,
Ворагі іх не бралі!

Не разлучаюць хвалі
Весніх вялкоў русалак.
Вечны агонь Купалля
З цемры зару выкрасае.
Свіцязі — бачыць вачыма
Іх чысціню замала!
Іх Яраслаўна, магчыма,
Імем славянскім назвала.
Свіцязь светлых дасвецці,
Змыўшы растанню знямогу.
Ловяць у сонцавы сеці
Радасць маю і трывогу.

Не перасохнуць крывіцы
Нашых азёр.
Да скопу
Хвалям у сэрца біцца,
Быццам у бераг зялёны.

Братэрства вечныя віцязі
Не абмяноўць Свіцязі!

Пераклаў Р. ВАРДУЛІН.

ЗНОУ крочыць па нашай зямлі святая Вялікая Кастрычніка. Шасцідзесяты раз, але па-ранейшаму маладое і велічнае, асветленае ў гэтым годзе ідэямі новай Канстытуцыі СССР.

У векавым 1917 годзе здзейснілася сусветна-гістарычная падзея, якая паклала пачатак новай эпохі — эпохі пераходу чалавецтва ад капіталізму да сацыялізму. «Перамога Кастрычніка — галоўная падзея XX стагоддзя, якая карэзімным чынам змяніла ход развіцця ўсяго чалавецтва», — так вызначана гістарычнае значэнне Вялікай Кастрычніка ў пастанове ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі». На радзіме Кастрычніка створаны вялікі шматнацыянальны Савецкі Саюз, пабудавана грамадства развітога сацыялізму, сфарміравалася новая гістарычная агульнасць людзей — савецкі народ. З перамогай Кастрычніка звязана станаўленне і развіццё ў СССР высокай сацыялістычнай культуры, багатой літаратуры і мастацтва.

Сёння ў брацкім саюзе, у адзіным страі паспяхова развіваюцца і дасягаюць усе новых і новых вышынь літаратуры сямідзесяці шасці нацыянальнасцей і народнасцей нашай краіны. Адбываюцца раней не бачаныя працэсы інтэрнацыяналізацыі літаратуры і мастацтва, іх узаемнага збліжэння. Калі ў 20—30-х гадах наглядалася «наскоранае» развіццё, «дагон», «падцягванне» па гістарычных прычынах раней адсталой літаратуры да ўзроўню вялікай рускай літаратуры, адбывалася агульнае ідэйна-эстэтычнае «выраўноўванне» літаратуры працэсу, то сёння размова ідзе пра ўзаемаўплывы, узаемаўзабагачэнне літаратур народаў СССР.

Сучасная беларуская літаратура — адзін з перадавых атрадаў шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Аб гэтым сведчыць перш за ўсё творчасць К. Крапівы, П. Броўкі, М. Танка, А. Куляшова, І. Мележа, В. Быкава, П. Панчанкі, І. Шамякіна, І. Навуменкі, Я. Брыля, А. Макаёнка і раду іншых паэтаў, празаікаў, драматургаў. Пераведзенны на рускую мову і мовы іншых народаў творы беларускіх пісьменнікаў сталі здабыткам усяй шматнацыянальнай савецкай, а таксама сусветнай літаратуры.

Вялікі Кастрычнік меў асаблівае значэнне для лёсу літаратуры, мастацтва, культуры беларускага народа. Кастрычнік — гэта беларуская дзяржаўнасць, першыя беларускія вышэйшыя навучальныя ўстановы, нацыянальныя тэатры, газеты і часопісы, выдавецтвы, гэта культурная рэвалюцыя і ліквідацыя неписьменнасці. Імяна на гэтай глебе, глебе сацыяльнай і нацыянальна-культурнага будаўніцтва так шчодро заручылі і закарэслілі сапраўдныя таленты, яскрава выявіліся ва ўсім сваім багацці і разнастайнасці духоўныя сілы народа.

Галоўны напрамак ідэйна-мастацкіх пошукаў літаратуры 20-х гадоў характарызуецца тым, што многія нацыянальныя літаратуры, якія знаходзіліся на розных узроўнях развіцця, раўняючыся на вялікую рускую літаратуру, уваходзілі ў агульнае рэчышча савецкай літаратуры, набываючы рысы адзінства, рысы літаратуры сацыялістычнага рэалізму. У гэтым — складаны дыялектычны працэс літаратурнага развіцця.

Бясспрэчна, можна і трэба гаварыць аб той глебе, на якой вырасталі літаратура сацыялістычнага рэалізму, аб яго нацыянальных вытоках, яго перадумках, элементах у літаратуры дэрэвалюцыйнага часу, асабліва ў творчасці Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, якія стаялі на рэвалюцыйна-дэмакратычных пазіцыях. У іх творчасці, асабліва Купалы і Цёткі, рэалізм часта арганічна сплаўляўся з актыўным рамантычным пачаткам, які жыў уся прыдчуваннем сацыяльнай буры-рэвалюцыі, імкненнем пасцігнуць характар яе ідэалаў, характар новых людзей. Усвядомленае засваенне законаў гістарычнага развіцця, марксісцкай пралетарскай ідэалогіі пасля Кастрычніка паглыбіла пачуццё гістарызму, рэвалюцыйнай перспектывы, канкрэтызавала сацыяльны і эстэтычны ідэал паэтаў.

На першы погляд у верхах Я. Купалы «На смерць Сцяпана Будата», «Арлянятам», у пазме «Безназоўнае» тая ж рамантычна-сімвалічная вобразнасць, што і ў дэрэвалюцыйнай творчасці. Аднак рамантычныя вобразы тут атрымліваюць новае назаўпенне, больш канкрэтны сацыяльны сэнс, што было звязана з новым этапам ч творчасці паэта, з новым разуменнем рэвалюцыйнай рэчаіснасці, з новымі прынцыпамі паэтычнай творчасці. Новы падыход да жыццёвага матэрыялу яскрава выявіўся, напрыклад, таксама ў апавяданні Я. Коласа «Сяргей Карага», паэме М. Чарота «Босыя на вогнішчы» і

г. д. Рэвалюцыйны час аказаў істотны ўплыў на характар творчай працы Я. Коласа над завяршэннем пачатых да Кастрычніка паэм «Новая зямля», «Сымон-музыка». Гэтыя творы — мост, што злучае два этапы ў гісторыі нашай літаратуры, два этапы ў творчасці самога паэта. «Новая зямля», агульнавядома, — энцыклапедыя народнага жыцця, але ж яна, разам з паэмай «Сымон-музыка», і энцыклапедыя духоўнага жыцця народа, яго ідэйна-маральных, этычных, эстэтычных пошукаў.

Важна, што і характар народнасці ў літаратуры 20-х гадоў становіцца іншым, бо інтарэсы народа, яго спрадвечныя імкненні да волі, роўнасці, вольнай працы, да святла, адукацыі і творчасці ўпершыню вырашаліся на дзяржаўным узроўні пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі.

Глыбока народны па духу сваёй творчасці, па арганічнасці і натуральнасці

Павел ДЗЮБАЙЛА

У СВЯТЛЕ ВЯЛІКАГА КАСТРЫЧНІКА

адчування і выражэння народнага свята-разумення, па блізкасці да народнай творчасці, Купала, разам з тым, розумам і душой успрыняў ідэалы Кастрычніка, ідэалы сацыялістычнага будаўніцтва. Вершы, напісаныя ў канцы 20-х пачатку 30-х гадоў («Зыходзіць, вёска, з аяснай явы», «Песня будаўніцтва» і інш.), сведчаць, што прынцыпы партыйнасці і народнасці ў яго творчасці атрымалі новае назаўпенне. Гэта ж можна сказаць і пра яго «Ляўкоўскі» цыкл («Лён», «Алесі», «Хлопчык і лётчык» і інш.), дзе сапраўдная «народнасць» своеасабліва перапісана арганічна сплучалася з глыбокім разуменнем сацыяльных і духоўных зрукаў у жыцці народа, у яго святаўспрымання і святаўразумення. Ствараліся вершы — узвышана-ідэальныя, чыстыя і разам з тым моцна, трывала звязаныя з жыллем, з жыццёвай пераасновай. Прынцыпы партыйнасці і народнасці ў творчасці савецкіх пісьменнікаў песна ўзаемаздзейнічалі і ўзабагачаліся.

Глыбокае разуменне стваральных задач сацыялістычнага будаўніцтва, песная сувязь з жыццём народа дэмагарагіі пісьменнікам «збліжаны» літаратуру з жыццём. Многія канкрэтныя факты і з'явы лажыліся ў аснову мастацкіх твораў: паэма Я. Купалы «Над ракою Арэсай», цыкл Я. Коласа «Восенскае», зборнік П. Броўкі «Галы як штурм», «Цэхавыя будні» і г. д. Няогуд гэта быў час, калі маладыя паэты як самае дарагое пазытывалі індустрыялізацыю роднага краю. Асабліва паэтычна і ўзнісла прагучала гэта ў пазме П. Труса «Дзесяты падмурок».

Імяна ў гэты час шырокае развіццё меў нарыс — разведчык і першапраходца ў літаратуры. Ствараліся дакументальныя кнігі аб новабудовлях краіны (нарысы Я. Коласа пра Асіўбуд, зборнік Ц. Гартнага «Наступ на горы», апавесці П. Броўкі «Каландары», Х. Шынкелера «Соцца пад шпалы», «Заніскі інструктара Томана» і інш.). Дакументалізм, ператвараючыся ў мастацкі творы ў новую якасць — праўду жыцця, — узбагачаў літаратуру, нашыраў яе ідэйна-мастацкія далегі і магчымасці. На малым тэрыяле бурлівай сучаснасці, нябачаных раней пераўтварэнняў ствараліся апавесці і раманы Я. Коласа «На прасторах жыцця», «Адціпенец»; апавяданні М. Лынькова, К. Чорнага, П. Галавача «Спалох на загонах»; М. Зарэцкага «Вязьмо» і інш.

Разам з тым беларускія пісьменнікі добра разумелі, што праблемы сучаснасці арганічна звязаны з гісторыяй, што зварот да гісторыка-рэвалюцыйнага матэрыялу выклікаецца падзейнымі патрэбамі часу, праблемамі сучаснасці. Я. Колас піна апавесць «Дрыгва», З. Бядуля — «Салапей», П. Галавач — раман «Праз галы», Э. Самуіленак — «Будучыня», К. Крапіва — драму «Партызаны». Нялёгка, але ўсё больш глыбока спасцігаўся адзін з важнейшых прынцыпаў метаду сацыялістычнага рэалізму — прынцып гістарызму. Канкрэтна-гіста-

рычнае бачанне і разуменне жыцця, пачуццё перспектывы ў развіцці жыццёвых працэсаў, тэндэнцый і законамернасцей, у станаўленні чалавечых характараў прыходзілі не адразу. Гэта можна бачыць на прыкладзе развіцця беларускага паэтычнага эпасу, пачынаючы ад паэм М. Чарота «Босыя на вогнішчы», П. Труса «Дзесяты падмурок», П. Глебкі «Мужнасць», «У тых дні» і заканчваючы сучаснымі паэмамі гісторыка-рэвалюцыйнага характару (напрыклад, «Далёка да акіяна» А. Куляшова, «Яго Вялікасць» А. Русеўскага, «Як нарадзіўся новы свет» М. Лужаніна і інш.). Асабліва важным з'яўляецца прычып гістарызму для вялікіх празаічных твораў. І гэта добра ўсведамлялі Я. Колас, М. Зарэцкі, М. Гарэцкі, К. Чорны. Па сутнасці, станаўленне беларускага рамана адбывалася адначасова са станаўленнем у беларускай літаратуры метаду сацыялістычнага рэалізму, пры-

чынаў партыйнасці, гістарызму. Чалавек і народ, чалавек і рэвалюцыя — гэтыя праблемы непазбежна паўставалі перад празаікамі, патрабавалі свайго канкрэтна-гістарычнага мастацкага ўвасаблення. Найбольш плённыя ідэйна-мастацкія пошукі тут звязаны з палескімі апавесцямі Я. Коласа («У палескай глушы», «У Глябі Палесся»), з раманами М. Зарэцкага «Снежкі-дарожкі», «Вязьмо», М. Гарэцкага «Віленскія камунары» і інш.

Цэлым этапам у станаўленні беларускага рамана стала творчасць К. Чорнага. Пачынаючы з першых апавесцей і раманаў («Зямля», «Вясня», «Сястра»), пісьменнік усё больш рашуча і смела праікае ў складаную дыялектыку ўзаемаадносін чалавека і грамадства, чалавека і абставін. К. Чорны як бы ўпершыню адкрывае для сябе неабмежаваныя магчымасці ў прычыпне гістарызму, у вытлумачэнні ўсёй складанасці чалавечых учынкаў і паводін дынамікай сацыяльных адносін («Лявон Бушмар», «Бацькаўшчына», «Трэціе пакаленне»). Іншы раз ён свядома ідзе нават на пэўную схематызацыю дыялектыкі адносін чалавека з грамадствам, каб падкрэсліць выключна важнае значэнне для «пераробкі» чалавека новых сацыяльных адносін, каб з пазіцыі рэвалюцыйнага гуманізму выкрыць чалавека-ўласніка, чалавека-хіпіна. Чорнаўская праграма («рэальная шматграннасць і філасофскае адзіства»), пацверджаная ўсёй яго творчай практыкай, па сутнасці стала праграмай развіцця беларускага рамана, адчувальна яна і на сучасным этапе.

Сучасная беларуская літаратура наогул і раман у прыватнасці развіваюць і наглыбляюць тая асноватворныя прынцыпы, што былі выпрацаваны, па-мастацкаму свверджаны савецкай літаратурай пасля Вялікай Кастрычніка. Узбагачаючы прынцыпы народнасці, партыйнасці, гуманізму, пісьменнікі інтэнсіўна развіваюць філасофскі, інтэлектуальны пачатак, паказваюць узаемасувязь і ўзаемапраціўленне розных часоў, розных гістарычных этапаў у жыцці чалавека і народа. Багаты матэрыял для такіх вывадаў даюць раманы І. Мележа «Людзі на балоце», «Подых навалішчы», «Завей, свежаць».

Творчы вопыт Чорнага-раманіста аказаўся вельмі неабходным і блізкім для сучасных празаікаў (І. Мележ, В. Быкаў, І. Навуменка, А. Кулакоўскі, І. Пганінікаў, І. Чыгрынаў і інш.). Пісьменнікі вучыліся і вучацца ў К. Чорнага даследаваць вытокі чалавечай псіхалогіі, пабуджальныя прычыны і стымулы чалавечых паводін і учынкаў.

Сёння сацыялістычным рэалізм — «адкрытая сістэма», адкрытая для далейшага ўзбагачэння і развіцця сваіх важнейшых мастацкіх прынцыпаў, для эстэтычнага асваення ўсё новых і новых жыццёвых сфер, для далейшага павышэння і абнаўлення культуры творчасці. І гэта так. Аб гэтым сведчыць шматнацыянальная савецкая літаратура, яе жанрава-стылявая многастайнасць. По-

бач з формамі, блізкімі к формам самога жыцця, суседнічаюць умоўныя формы, побач з рэалістычна-аналітычным стылем — узвышана рамантычны і г. д. Гэта і ў прозе, і ў паэзіі, і ў драматургіі, якая да апошняга часу прытрымлівалася ў асноўным традыцыйных жанрава-стылявых форм. Сёння ж, напрыклад, мы маем «фантастычную» камедыю К. Крапівы «Брама неўміручасці», трагедыю, народны лубок А. Макаёнка «Трыбунал», яго ж рэалістычную камедыю-рэпартаж «Таблетку пад язык», «небяспечную» камедыю-памфлет «Святая прастата» і г. д.

Аднак сацыялістычны рэалізм — «адкрытая сістэма» для мастацкага ўвасаблення высакародных, прагрэсіўных, гуманістычных ідэй. Гэта сістэма закрытая для прапаганды мілітарызму, насілля, антычалавечнасці, адчаю. Толькі тая літаратура і мастацтва будучы творча паспяхова развіваюцца, у якіх жыццё высакародства, любоў да чалавека, вера ў яго будучае, у прыгажосць. Халоднае, бесчалавечнае буржуазнае мастацтва чахне і выраджаецца, у якую б форму яно ні апыналася.

Савецкая літаратура сілай свайго мастацкага слова заклікана, як адзначана ў пастанове ЦК КПСС «Аб 60-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі», свярдаць сусветна-гістарычнае значэнне Кастрычніка, паказваць вырашальную ролю народных мас у будаўніцтве новага грамадства, веліч самаадданай працы рабочага класа, калгаснага сялянства і народнай інтэлігенцыі, выдубаць нашу моладзь на слаўных рэвалюцыйных, працоўных і баявых традыцыях КПСС і ўсяго савецкага народа.

Сучасная беларуская літаратура паспяхова распрацоўвае гісторыка-рэвалюцыйную тэматыку і асабліва тэму Вялікай Айчыннай вайны. Пастаянна пашыраецца сфера эстэтычнага асваення рэчаіснасці.

Рэвалюцыйныя, камуністычныя ідэалы прайшлі праверку ў агні Вялікай Айчыннай вайны, часта цаной жыцця. Наша літаратура яскрава паказала веліч нашай чалавечай яшчэ ў тых грозных гадах (лірыка Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, П. Панчанкі, П. Глебкі, паэма А. Куляшова «Сцяг брыгады», М. Танка «Янук Сяліба», З. Астапенкі «Эдэм» і інш.). Выпрабаванне героя літаратуры агнём вайны паспяхова працягваецца і сёння (раманы і апавесці В. Быкава, І. Шамякіна, І. Навуменкі, А. Адамовіча, І. Пганінікава, І. Чыгрынаў і інш.).

Паказ героя ў мірных абставінах нашай жыцця таксама дае вялікія магчымасці пісьменніку для даследавання ідэйна-маральных устояў асобы, для даследавання савецкага ладу жыцця — станаўлення нашай сучаснасці, характар якога выяўляецца шматгранна, у розных жыццёвых сферах, у грамадскіх, вытворчых, інтымна-сямейных адносінах. Дынамічна, складаную рэчаіснасць памастацка паспяхова асвойвае І. Шамякін. Герой рамана «Атланты і карыятыды» Карнач, напрыклад, праходзіць выпрабаванне на грамадзянскасць і чалавечнасць і на працы, у барацьбе супраць мяшчанства і «вешізма». Актуальныя, вострыя праблемы сучаснасці даследуюцца таксама ў апавесцях і раманах А. Асіпенкі, А. Кудраўца, П. Місько, В. Карамазава, Я. Сіпакова, Г. Далідовіча і інш.

Вельмі адчувальна да праблем сучаснасці наша паэзія. Сфера яе інтарэсаў пастаянна пашыраецца: навукова-тэхнічная рэвалюцыя, урбанізацыя вёскі, чалавек і космас, чалавек і прырода... І ўсё гэта ў лепшых творах (П. Броўкі, М. Танка, А. Куляшова, П. Панчанкі, Р. Барадулліна, Г. Бураўкіна, А. Вярцінскага і інш.) — з пазіцыі актыўнай грамадзянскасці, наглыбленай філасафічнасці, сапраўднага гуманізму.

З поўным правам сёння мы можам гаварыць аб новых ідэйна-мастацкіх дасягненнях беларускай літаратуры, аб яе праўдзівасці, гістарызме, гуманізме, па-фасе сучаснасці, аб неспушчаных плённых пошуках станаўчца героя, чалавека прыздзяга краю, аб паспяховым пасціжэнні галоўных тэндэнцый сучаснасці, таго агромністага ўплыву, які аказвае на асобу наш час, навукова-тэхнічная рэвалюцыя, аб інтэнсіўным жанрава-стылявым абнаўленні і ўзбагачэнні літаратуры. Але мы не можам забываць, што новае не вырастае на голым месцы, на глебе, непрадатнай для яго росту. Развіццё літаратуры адбываецца на аснове традыцый. А савецкая шматнацыянальная літаратура ўжо мае свае багатыя традыцыі, сваю насяцідзецігадовую гісторыю. Сёння заманоўваецца і развіваецца ўсё тое лепшае, што прынёс у літаратуру Вялікі Кастрычнік, што было створана ў святле яго велічных, нягасных ідэй.

АДЧУВАННЕ ПЛЯЧА СЯБРОЎСКАГА

НАТАТКІ ПРА ВЫСТУПЛЕННЕ У БРЭСЦЕ ЛЮБЛІНСКАГА ВАЯВОДСКАГА ТЭАТРА ІМЯ ЮЛІУША АСТЭРВЫ.

Калі напярэдні ад'езд у нашых гасцей, артыстаў з Любліна, яны ў апошні раз гутарылі са сваімі брэсцкімі калегамі, агульны настрой лепш за іншыя выказаў акцёр Пётр Сухора.

— Мы прыязджаем да вас — нібы ў родную сям'ю, — кажаў ён.

Раней творчая садружнасць паміж беларускім тэатрам і польскім працяглася больш у абмене драматургічнымі творамі. Дастаткова прыгадаць, што на першым этапе развіцця беларускай савецкай сцэны на ёй стаялі п'есы і інсцэніроўкі твораў Э. Ажэшна, Ю. Жулаўскага, Г. Запольскага, А. Фрэдра; пазней мы звярталіся да старонак С. Граховска, П. Хайноўскага, С. Жаромскага, К. Хайнскага... Цяпер творчыя налічкі Польшчы і Беларусі абмяняюцца гастрольнымі спектаклямі. Мы бліжэй і сапраўды па-творчы пазнаём адзін аднаго, у нечым перанаваемся, штосці навава адкрываем... Павучальны працэс. Гродна і Беласток, Брэст і Люблін у гэтых адносінах назапасілі вопыт і ствараюць традыцыйны сустрэч і ўзаемных абмеркаванняў, запрашэння на пастаноўкі, рэжысёрскія вострыя і ўважлівыя размовы. Вось і зараз С. Еўдашэнка ставіць у Любліне новы спектакль «Неспакойная старасць» па п'есе Л. Рахманова.

Але буду гаварыць аб тым, што ўбачыла ў люблінцаў у Брэсце.

Панавала сапраўды святочная ўзрушанасць: горад выхуцця да Кастрычніцкага юбілею, прыехалі госці з братняй краіны... І — дэдавая. Напрыклад, калі галоўны рэжысёр Брэсцкага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі Г. Волкаў і С. Еўдашэнка дзяліліся роздумам аб творчых кантактах з польскімі артыстамі, то гэта былі тэарэтычныя высновы плённай практыкі. У прыватнасці, падкрэслівалася ўласціва нашым суседзям прага называння новага ў рэжысёрскі тое, як гэтая навіна раскрываецца ў мастацтве. Людвіг Пачыньскі падзяліўся тым творчым настроем, з якім польскія акцёры паглыбляюцца ў свет драматургіі і вобразаў «Неспакойнай старасці», пошукамі сцэнічнай дакладнасці ў суладдзі з сучаснымі прыёмамі паказу характару чалавека ў віхуры сацыяльных зрухаў. Тэма — рэвалюцыя і інтэлігенцыя — наогул можа гучаць надзвычайна для польскага глядача.

Нашы ж артысты адчулі даволі «жорсткую» рэжысуру, калі разам з Ю. Ясельскім правалі над спектаклем «Начная аповесць», яго імкненне да абсалютнай аднаведнасці формы

зместу кожнай сцэны, да тэраментнага нападзення нават не галоўных эпізодаў. Сцэнічны малюнак для такой рэжысуры — не самамэта, а адзіна правільная і сумесна з акцёрам знойдзеныя форма сцэнічнага жыцця выканаўцы ў прапанаваных аўтарам і вызначаных настаноўшчыкам умовах.

Гэта пацвердзіла работы гасцей — спектаклі «Працікол аднаго пасаджэння» А. Гельмана і «Дамы і гусары» А. Фрэдра. Цікава, што надзвычайна актуальнасць савецкай п'есы характарызуе і яе лёс на польскай сцэне. Таксама там адразу ж усталяваецца кантакт паміж залай і выканаўцамі; больш таго — бываюць паказы на прадпрыемствах, калі глядзчыні робяцца самі ўдзельнікамі пасаджэння парткома, дзе абмяркоўваецца «справа Патапава». Назва п'есы, як мне гаварылі госці, — не касава, прывабнага ў ёй нічога няма: «пасаджэнне», «працікол». Ды сутнасць размовы пра годнасць будаўніка і грамадзяніна наогул — істотная і жыццёвая да апошняга нюансу яе ўвасаблення ў сапраўды драматычным, з вострым псіхалагічным канфліктам творы.

Калі я глядзела спектакль з П. Сухорам у ролі Патапава, мне стала ясна: п'еса, вядома, ёсць п'еса, але і такі Патапаў — важкі аргумент на карысць спектакля. Раней гэты артыст, як ён кажа, быў «стала прапісаным ў камедыі жанры». Дарэчы, у мінулы раз у Брэсце ён іграў у люблінцаў маладзёўскага Станарэя, і рабіў гэта бліскава. Цяпер яму захацелася і ён здолеў гэта давесці іграй — далучыцца да сапраўды «жывога» характару. І на сцэне дзейнічае чалавек, у якім спачатку нічога «ад тэатра» вы не заўважаеце. Быццам ён — адзін з нас. А як хораша на акцёрскаму майстэрству перададзены момант хвілінага вагання Патапава! Здаецца, ён зараз возьме «назад» сваю заветную кніжачку-шытак, дзе так дакладна вылічана, чаму нікому — ні рабочаму, ні дзяржаўнаму, ні грамадскаму — няма ніякай выгоды ад прыпісак і маніпуляцый. Паўза, якую робіць і псіхалагічна апраўдана доўга «трымае» П. Сухора, — з тых, што, як кажуць, можа быць упрыгожваннем любога артыста. Яму верыць зала. Яму вераць партыёры. Вагаванне, але не адступіць, праз хвіліну —

кінецца, сціснуць зубы, у бой. Недарма гэтую сцэну зала сустракае апладысентамі. Ды на прэм'ерных спектаклях у Любліне здараліся кур'ёзы: з залы, бывала, звярталіся да П. Сухоры:

— Не паддавайся, Патапаў!.. Такая рэакцыя залы, а яна ў нечым была такой па пасторы ў Брэсце, — паказчык сапраўды творчага паглыблення артыста ў стыхны арыгінальнага і адначасова, зусім звычайнага тыпу чалавека, выхаванага партыяй у духу неспрымірмасці да «паказухі».

Зразумела, адзін Патапаў — хай сабе і такі арганічны і праўдзівы, як П. Сухора, — пагоды ў тэатры не зробіць. І ў ансамблі люблінцаў былі іншыя работы, якія трэба аднесці да акцёрскіх дасягненняў. Гэта — Уладзімеж Вышнеўскі (Батарэя), Людвіг Пачыньскі (Камію), Ванда Вяшчыца (Міленіна); гэта — рэжысура вельмі чужага да праўды густу пастаноўшчыка спектакля Войцеха Зайдлера.

Я не буду параўноўваць спектакль люблінцаў з тымі пастаноўкамі «Працікола...», што дала наша сцэна. Заўважу толькі, што ёсць у ім аспекты, адкрытыя для нас менавіта польскай рэжысурай. Ну, той жа бригадзір Патапаў, застаючы зусім зямным чалавекам, усё ж мае ў сабе штосьці ад неўтаймаваных рамантыкаў, здатных ахвяраваць кар'ерай і выгодамі дзеля высокай мэты.

«Дамы і гусары»... У нашым Дзяржаўным драматычным тэатры імя Якуба Коласа мы ігралі гэтую камедыю ў 1965 годзе ў перакладзе на беларус-

кую мову, зробленым А. Кучарам. У спектаклі выступалі з поспехам нашы выдатныя акцёры — А. Радзюльска, Я. Лагоўская, М. Маркоўская, А. Ільінскі, А. Трус, Я. Буракоў, А. Шэлег. Глядзела ж я пастапоўку люблінцаў так, быццам ніколі раней нічога не ведала пра гэтых персанажаў. Рэжысёр Ежы Ракавешкі вытрымаў відовішча ў духу абсалютнай вернасці арыгіналу, без якіх там «упрыгожванняў» і аздоб. Строгасць мастацкага густу адчувасці ў сцэнаграфіі, і ў рытмічным малюнку спектакля, Хітравата прастата і мудрасць прабіваецца праз некаторую іранічнасць адносінаў тэатра да старой гісторыі і гістарычных тыпаў. Так, хітравата мудрасць, іронія і нейкая дзіўная наўнасць — вось з чаго складаецца атмасфера вясёлага відовішча, прапанаванага нам люблінцамі. Такі спляў мае рэалістычны грунт, у ім і ў яго святле адбываюцца ўсе мастацкія метамарфозы. Наўрад ці я перабольшу, сказаўшы, што ў фрэдраўскім драматургічным клімаце артысты з Любліна паводзяць слабе віртуозна з пункту гледжання акцёрскай тэхнікі. Тут неж арганічна і зусім без «швоў» стыкуюцца і пераходзяць адно ў адно сакавіты быт і акварэльная фарба, гратэск і летуценнасць, здзек з таго або іншага персанажа і захваленне праўдай таго, што адбываецца тут, на сцэне, у гэты момант. Зала дружна апладыравала — і па заслугах! — Уладзімежу Вышнеўскаму, Пятру Высоцкаму, Зіне Паломскай, Барбары Враноўскай, Марылі Кархоўскай, Крысціне Гроньчак і Хенрыху Сабехарду. Гэта — акцёры розных пакаленняў. Магчыма, узроставае стракатасць у спектаклі паводле

А. Фрэдра акурат і дарэчы, бо артысты старэйшыя натуральна аднаўляюць бытавую сакавітасць, а моладзь адчувае хараство акварэлі...

Сустрэчамі з глядачамі гастролі люблінцаў не скончыліся. Яны для брэсцкіх налег паказалі сваю апошнюю работу — спектакль «Што здарылася ў запарну» паводле п'есы вядомага амерыканскага драматурга Э. Олбі. Спектакль студыйны, прызначаны для намернай сцэны (або — для «тэатра ў фэа»). Пакуль у Любліне будзецца новы сучасны гмах тэатра з вельмі зручнай «малой» сцэнай і з залай для філарманічных канцэртаў, люблінцы ставяць эксперыментальныя работы, і такіх ужо налічваецца 50. Яны папаўняюць і пашыраюць сучасны напрамак рэпертуару, бо іграюцца тут п'есы сёння папулярных аўтараў. Калі ўлічыць, што на афішы люблінцаў пазначаны імёны М. Горькага, М. Булгакава, А. Платонава, А. Валодзіна, Л. Зорына, А. Вампілава, то стане зразумелым, як інтэнсіўна вядзецца ў налічце творчы пошук, як цікава запоўнена жыццё артыста, колькі густаў і запатрабаванню глядачоў такі рэпертуар можа задаволіць. У студыйных спектаклях заняты ўсе акцёры — ад ветэрана трупы А. Алексі да дэбютантаў. Усё тут вядзена да мастацкага мінімуму — дэкарацыі, рэкізіт, святло. Эфэкт дасягаецца значны, што пацвердзіў спектакль «Што здарылася ў запарну», дзе Ежы Ракавешкі і Пётр Сухора раскрылі трагічную гісторыю адзіноты людзей у свеце буржуазнага дабраўты і хвалевай заходняй дэмакратыі.

Уражання ад сустрэч з люблінцамі засталіся яскравыя. Толькі — чаму «засталіся»? Садружнасць працягваецца. У Любліне паехалі брэсцкія артысты, там будзе стаць «Неспакойную старасць» С. Еўдашэнка. Ды і самі люблінцы абяцалі неўзабаве прыехаць з новымі работамі ў горад над Бугам, які стаў для іх горадам хвалоюных і патрэбных сустрэч.

Галіна МАРКІНА, народная артыстка БССР.

Галоўны рэжысёр Брэсцкага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі народны артыст БССР Г. Волкаў з польскімі налегамі. Фота А. КОЛЕСАВА.

«Радасць» на берагах Тыбра

Брэсцкі народны ансамбль танца «Радасць» зусім малады, але з яго самадзейным мастацтвам пазнаёмліся працоўныя Масквы і Ленінграда, жыхары гарадоў і сёл Расійскай Федэрацыі, Украіны, Малдавіі, Казахстана. Ансамбль прадстаўляў савецкае самадзейнае мастацтва ў Польшчы, Чэхаславакіі, Венгрыі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Францыі, стаў лаўрэатам усесаюзных і міжнародных фестываляў народнай творчасці.

Гаўтара года назад калектыву зрабіў гастрольную паездку ў Італію. На працягу двух тыдняў ён прымаў удзел у Днях Савецкага Саюза, якія праходзілі ў вобласці Эмілія-Романья і былі арганізаваны мясцовымі ўладамі сумесна з таварыствамі «СССР—Італія» і «Італія—СССР». Самадзейныя артысты, вярнуўшыся дамоў, расказвалі аб выключна цёплым прыёме, дружэлюбнасці працоўнай Італіі да савецкага народа, аб паспяховых выступленнях ансамбля.

Ёсць у Рыме фантан, ля якога імкнуцца пабываць усё турысты. Павер'е гаворыць, што той, хто кіне ў басейн манету, зноў прыедзе ў вечны горад. Брэс-

таўчане падтрымалі гэты звычай, хоць і не спадзяваліся сюды трапіць зноў. А, між тым, сталася якраз так. Па запрашэнню таварыства «Італія — СССР» народны ансамбль танца сёлета зноў пабываў у Італіі. Важнай часткай праграмы выступленняў ансамбля быў удзел у фестывалі газеты «Уніта» — цэнтральнага органа Камуністычнай партыі Італіі.

Паветраны лайнер, стартваўшы ў Шарамецьве, праз некалькі гадзін прыземліўся ў Мілане. У аэрапорце брэсцкі ансамбль сустрэлі італьянскія таварышчы. Яны пазнаёмлілі гасцей з выдатнасцямі свайго горада — тэатрам Ла Скала, палацам Сфорца, іншымі творамі дойлідства і скульптуры.

Першы канцэрт ансамбля адбыўся ў горадзе Вірчэлі. Яму папярэднічаў прыём у мэра-камуніста. Адзін з удзельнікаў сустрэчы, былы партызан, расказаў пра мужнасць і адвагу савецкіх людзей, з якімі полпеч ваяваў у адным атрадзе на тэрыторыі Італіі. Італьянскія таварышчы ў сваіх прамовах дзякавалі самадзейным артыстам за прыезд, абвешчалі здравіцы ў гонар дружбы савецкага і італьянскага народаў. Са словам у ад-

каз выступіла кіраўнік групы, намеснік старшыні Брэсцкага гарвыканкома К. Іванова. Яна падзякавала за гасцінасць, уручыла брэсцкія сувеніры.

І вось гарадскі тэатр, запоўнены глядзцамі...

— Жаданне выступіць як мага лепш — вось што адчуваў кожны з нас перад пачаткам першага канцэрта, — гаворыць заслужаны работнік культуры БССР, мастацкі кіраўнік і балетмайстар ансамбля А. Вараб'ёў. — Хвалюваўся, як прыме нас італьянская публіка. Нарэшце ўзнялася заслona. Першы танец — і бурна апладысентаў, выклік на «біс». Прышло пачуццё ўпэўненасці, душэўнага ўздыху. Канцэрт закончаны, але артыстаў доўга не адпускалі са сцэны. Вялікія букеты кветак, добразычлівыя ўсмішкі глядачоў, гарачыя апладысменты напайваюць сэрцы цяплом і пачуццём удзячнасці. Пасля канцэрта нас запрасілі на сустрэчу з італьянскімі камуністамі. Мы спявалі разам рускія народныя і савецкія песні (іх, як высветлілася, італьянцы ведаюць нямаля), дарылі адзін аднаму сувеніры. Мы выслухалі шмат цёплых слоў, сэрдэчных «грацыя!».

Некалькі слоў аб праграме канцэртаў. Яна ўвогуле заставалася такой жа, якой яе вядоўць брэсцкія глядзчы. Гэта танцы народаў СССР — рускія, беларускія, украінскія, малдаўскія. Але былі і два

новыя танцы — рускія лірычныя «Ля масточка» і «Палескія ручнікі». Разам з выступленнямі вакальнага трыо (П. Жмайлік, А. Маліцкі, І. Дрыгайлоўскі) канцэрт быў разлічаны на дзве гадзіны.

Мне асабліва запомнілася наша знаходжанне ў Турыне, цэнтры аўтамабільнай прамысловесці Італіі. Там мы выступалі ў праграме фестываля газеты «Уніта». Вялікі Палац спорту ўмясціў да чатырох тысяч глядачоў, галоўным чынам, рабочых аўтамабільных заводаў фірмы «Фіат». Кожны танец прымаўся на «біс». А пад заслону канцэрта наша вакальнае трыо заспявала «Інтэрнацыянал». Яго падхваліла ўся зала. Канцэрт выліўся ў хвалоючую дэманстрацыю дружбы, пралетарскай салідарнасці.

Мы былі ўзрушаны клопатамі і ўвагай да нас італьянскай моладзі. Брэсцкія танцоры прывезлі дамоў шмат уражанняў ад сустрэч з працоўнай Італіяй, італьянскім глядачом. Успамінаюць пра канцэрты ў Фларэнцыі, у Рыме, у горадзе Удзіна, паездку ў Венецыю, прыём у савецкім пасольстве.

Наперадзе ў самадзейных артыстаў ансамбля «Радасць» новыя планы, задумы, падрыхтоўка праграмы да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка.

У. МАЛАШЭЎСКІ.

ЖАРТОЎНЫЯ ВЕРШЫ

(З ДАВНІХ І СУЧАСНЫХ МАТЫВАЎ)

СЛУЦКАЯ КАМАРЫНСКАЯ

Шум і гоман у бары —
Жэніцца камар стары.
Камарыху з дзецьмі кінуў,
Падабраў сабе дзючыну,
Рад камар, што выбраў муху —
Загладуху, весялуху.

Толькі муха штось не рада
Камароваму агляду,
Бо па мужавай зарплатце
Шые ў тыдзень адно плацце.

Усяго купіў камар
Модных туфляў дваццаць пар.
На гулянкі муха ходзіць,
Цэлым гужам хлопцаў водзіць.

Галавой камар панік,
Замаркоціўся мужык.
Не жыццё пайшло, а муна —
Цягне жылы злыбдуха.

Як прытупіў, як прыкрыне —
Камарочак ані піне.
Ой, ханіў камар бяды —
Ні туды і ні сюды.

Бо старая не даруе,
Маладая запілуе.
Пайшоў з гора камарон
Не ў гаёк і не ў барок.

Запынілі камарка
Актывісты ля ларка:
— Як жывеш, як пажываеш,
Чаму нас не пажываеш?

Паважаў камар усіх,
Пятро СІДЗЯК

ДЗІЦЕ

Неяк брыгадзір пытае
Харыцін цётку.
— Чаму дачка не працуе?
— Дык яна ж дзіцё шчэ!
Год мінуў і зноў размова

З цёткай каля хаткі:
— Чаму дачка не працуе?
— Ды ў яе ж дзіцятка!
Пераклаў з украінскай
В. ЛУКША.

Мікола СКРЫПНІКАЎ

Іван ТАКАРЧУК

НАЗОЛА

Пішчэў Камарык з раніцы
— Прабачце, Вас ад сонца
Каню: засланю...

І ВАШЫМ, І НАШЫМ

Слыве ў добразычліўцах
У Тэлефона Трубка
І з ворагам, і з другам
Вуркоча, як галубка.

РЭКЛАМА ПРАДАЎЦА

— Купляйце посуд, што
з металу!
Убачыце, чаго ён варты.
Каштуе параўнаўча мала
І ў кожнай уцалее сварцы.
З украінскай пераклаў
М. МЯТЛІЦКІ.

Марцін КОЎЗКІ

ФРАЗЫ

Загадка: не воз за цяглом — цягло за возам, а запражана добра
(маці з каляскаю).
● Адзін плюс адна будзе два? Праверце алгебру гармоніяй!
● Цікава, што пляткараць пра вярхі на небе?
● Камень, прывязаны да шыі, патанае.
● Усё, што можна сказаць словам, можна словам і не сказаць.

Васіль ВІТКА

Мікола СОМ

ВЕК

ЗМОЖА!

Газеце — артыкул.
Эстрадзе — куплет.
Часопісу — фота.
Балету — лібрэта...
Хлопец з якога не выйшаў
паэт,
Зможа ўсё гэта.

Рыгор ШАПАВАЛ

ЧАМУ АБРАЗІЎСЯ ВОЎК?

— Пасля такога людзям
толькі й вер, —
Пакрыўджана казаў зубасты
звер: —
Ягнят, з якіх шашлык
прыгатавалі,
Яны, пабач ты, на мяне
спісалі.

Кастусь MIXEEB

У ДОКТАРА

— Вашых тэрмінаў усякіх
Я пачуў даволі.
Што ў мяне? Скажыце проста.
— Проста — алкаголік.
— Ну а што мая хвароба
Па-латыні значыць?
Як-ніж, а мне патрэбна
Жонцы растлумачыць.

ВЕЧНАЯ СТРЫЖКА

Каля надпісу ў цырульні
Люд зайшоўся спрэчна:
— Наша стрыжка — голас
моды,
Робіцца — навечна.
— І чаму яна навечна? —
Прагуло ў народзе.
Той, хто стрыжыцца меў гонар,
Более не прыходзіць.

ЛІФТАМ НА «ГАЛЬКУ»

Мы ўсё-тані пабывалі з Ге-
няй на «Гальцы» ў назова адра-
мантаваным Вялікім тэатры. І
павінен сказаць, што яшчэ і
зараз ног не чуем — гэтак наля-
таліся. Адных калідораў, буфе-
таў, вестыбюляў не менш трох
кіламетраў бегатні. А мы ж іх
аблёталі па тры разы!
І ўсё ж не шкадуем, што
пайшлі. Было на што пагля-
дзець! Якая падлога, якія рос-
пісы на сценах, на столі! Усё —
люкс, па вышэйшаму класу
зроблена.

Злезлі мы наля Палаца куль-
туры, ідзем. Але адрозніваць
трэба не вельмі патрапіш, бо
тэатр незвычайна памераў. І
калі мы аднаго білецэра спы-
талі, дзе знаходзіцца балон
трэцяга паверха, ён толькі ў
роспачы развёў рукамі:

— Пачне шануюны, я столькі
ж ведаю, колькі і вы. Я нядаў-
на на рабоце, лшчэ не паспеў
усюды пабываць. Паверыце,
учора ледзьве выбраўся, дадо-
му трапіў.

І пачалі мы бегаць па павер-
хах, як кот за мышшу — то ўго-
ру, то ўніз. Тры разы трапілі
да піўной, два разы да муж-
чынскага туалета, адзін раз —
да жаночага. То нават калі гля-
дзець з гэтага боку, то тэатр
забеспечаны зручнасцямі удо-
сталь.

Ёсць, праўда, там і ліфты,
можна было б падняцца на вы-
шэйшыя паверхі, але Геня не
захацела з імі займацца.

— Ты што — вар'ят? — ска-
зала. — А як сапсуецца?

— Ну што ты! Тут усё но-
венькае, з іголаккі.

— Вось янраз пагэтаму. Хіба
ты газет не чытаеш? І што буд-
дзе, калі засядзе паміж павер-
хамі?

— Ну, то нас выцягнуць.

— Хто? І калі тое будзе? Па-
куль пазвоніш, пануль прыйдзе
механік з інструментамі і
знойдзе нас, не толькі на «Галь-
ку», але і на заўтрашні

«Страшны двор» не трапіш. Ня-
ма дурных! Бегай от...

Але ў рэшце рэшт трапілі мы
ў залу. І мушу сказаць, што
рамонт зроблены лепш і не
трэба. Сцены зіхцяць залаты-
мі роспісамі, над столлю га-
раць шампіньёны ці яшчэ ней-
кія маслянкі — пра такіх грыбы
можна толькі марыць. Чэсэлы
вельмі зручныя, налі б трапіла-
ся якая доўгая опера, то мож-
на было б і выспацца. Гэта
асабліва важна для экскурсан-
таў з правінцы. На кожным
крэсле ззаду ёсць надпісы, ра-
ды тансама пранумараваны —
рымскімі лічбамі, як на стара-
свецкіх гадзінніках. Але ж у
гадзінніках выпісана ўсяго два-
наццаць лічбаў, мы іх на па-
мяць ведаем. А што будзе, на-

лі нам трапіцца, скажам, дзе-
вятнаццаць рад? Хто яго зной-
дзе? Ксёндз, аптэнар ці донтар
дасць рады, а што рабіць ас-
татнім? Астатнія не оперу бу-
дуць слухаць, а ўсё разбіраць-
муцца з тымі лацінскімі над-
пісамі.

Але ўсё гэта драбязя, галоў-
нае, што будаўніцтва ўрэшце
скончылася, і артысты выкон-
ваюць «Гальку» з натхненнем.
Геня бесперапынку залівалася
слезамі, бачачы, колькі ўсёго
ўсякага давалася паспытаць
Гальцы з-за таго паганяга па-
ніча. А калі Галька, тулячы да
сьцеб дзіцятка, уснараскалася
на скалу, каб скончыць у Ві-
слу, мая жонка не вытрымала,
закрмчала на ўсю залу:

— Не будзь дурніцаю! Занясі
малога ў яслі, а на яго, дрань
гэту, у суд падай! Хай алімен-
ты плаціць!

Адрозніваць гэты тып, што
сідзеў за намі, зашыпеў, як
гусак:

— Даражэнькая, ці не магла
б вы супакоіцца?

— Прабачце, а што вас гэтак
занеланоіла?

— Як гэта што? Артыстаў не
чуваць.

— Пасылайце свае прэтэнзіі
вунь тым шампіньёнам на сто-
лі. І наогул трэба часцей ха-
дзіць у оперу. Бо каб хадзілі,
то ведалі б урыўкі на памяць,
ведэлі б, чым усё скончыцца.
Магла б і праграму купіць са
зместам, каштуе ўсяго 4 злотых
і 50 грошаў. Прасвятляцца трэ-
ба, цёмная маса!

Вось так сенавулі яму ў во-
чы, дык ён і змоўк. Але нервы
ўжо ў нас як не звалі.
Геня магла супакоіцца толькі ў
тэатральным музеі, ён знахо-
дзіцца тут жа, у гэтым тэатры.
Найбольш спадабалася ёй су-
венка, у якой сто гадоў назад
артыстка Гелена Мардзееўна
іграла жонку караля Манбета.
Проста вацьці не магла ад ле-
адарваць.

Паглядзі, Валерка, што за
тавар! Сто гадоў гэтай нашулі,
а ніводная нітанча яшчэ не
парвалася. А ты ўвай, колькі
артыстка па падлозе началася
ў ёй, колькі іншыя артысты
шчыпалі яе, тузалі за рукавы,
як была жонкай Манбета. Мы ж
ведаем, якая яна была «непры-
ступная».

Я з вялікай аджынасцю ад-
цягнуў Геню ад гістарычнай
адзежыны. Там было шмат і
іншых рэчаў, не злічыць про-
ста. Мы не магі іх дэталёва
абгледзець, бо ўжо тэатр за-
мыкалі, і мы бяліся, каб зноў
не трапіць, выходзячы, у якую
піўніцу.

Пераклаў з польскай
П. МІСЬКО.

ДЗІВАК - ЧАЛАВЕК...

— Кажуць, мы гультаі, а хай самі папрацюць,
вось так шасць гадзін!

— Я ж цябе прасіў выпісаць мне
«Здоровье». Малюні В. ШЫРАВА.

«Литература и искусство» — орган Министер-
ства культуры и правления Союза писателей
БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордана Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэк 63856

АТ 01544

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-
на сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біо-
біграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела вышэйшага мастацтва,
архітэктуры і сцвяточнай эстэтыкі — 33-24-62, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-
вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85
бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алякс АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Ефрасіня БОНДАРАВА, Барыс
БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [аднасны сакратар], Уладзімір
ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін
ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА
Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара]
Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей
ПЫСІН Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язеп
СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола ІКАЧОУ
Юлія ЧУРКО, Рыгор ШЫРМА.